

10 GODINA OD SMRTI ZORANA ĐINĐIĆA

INTERVJU: ZORANA MIHAJLOVIĆ

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF; cena 200 RSD

01143

9 770353 802002

VREME

broj 1158
14. mart 2013.

INTERVJU: GORAN JEŠIĆ

**Srbija je postala depo
za najgoru hranu**

OD DOBITNIKA NOBELOVE NAGRADE ZA KNJIŽEVNOST

Nobelovac Mo Jen u svojim memoarima prikazao je sebe i Kinu u poslednjih nekoliko decenija kroz prizmu lične ideologije i ideologije režima.

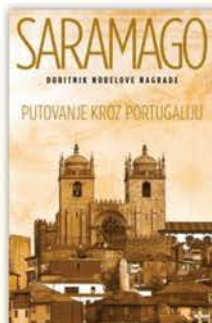
Usredsređujući se na događaje iz svakodnevice malih ljudi, Mo Jen uspeva da udahne život istoriji opisujući uticaj socio-kulturoloških tektonskih promena na prosečnog kineskog građanina.

„Da Kina ima Kafku, to bi mogao biti Mo Jen.“
Publishers Weekly

Sva imena
Žoze Saramago

Priča o čoveku koji u traganju nalazi smisao i koga je traganje otrglo od nehumane trke za opstankom.

**Putovanje kroz
Portugaliju**
Žoze Saramago

Ova knjiga je odavanje počasti zadivljujućem predelu gde se završava more i počinje zemlja.

**Jevanđelje po
Isusu Hristu**
Žoze Saramago

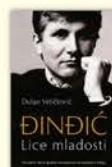
Za jedne, bliske revnosnim hrišćanima, roman je bogohulno antijevanđelje, za druge impresivna priča o ljubavi i ljudskoj žrtvi, o dvadeset vekova ljudskih patnji koji su usledili.

**Putovanje jednog
slona**
Žoze Saramago

Istorijska činjenica o putovanju jednog slona iz Azije do Evrope poslužila je Saramagu za britku metaforu o crkvi, politici i ljudskom ponašanju.

Laguna PREPORUČUJE

Dušan
Veličković
**ĐINĐIĆ –
LICE
MLADOSTI**

Dragan Velikić
SEVERNI ZID

Dejvid Mičel
**HILJADU
JESENI
JAKOBA DE
ZUTA**

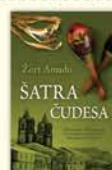
Šani Bojandžiju
**VEČNI NAROD
SE NE BOJI**

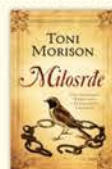
Elif Šafak
**VAŠLJIVA
PALATA**

Anri Šarjer
PAPIJON

Žorž Amado
ŠATRA ČUDESA

Toni Morison
MILOSRĐE

Li Čajld
JEDAN HITAC

Tom Rob Smit
AGENT 6

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Čirić, Zora Drčelić,
Jovan Dulović, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),

Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

korektori: Ana Čuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 **Zoom:** Trojka juri kroz vetar i sneg

10 **Deset godina od smrti Zorana Đinđića:**
Šetnja i venci kao tužno podsećanje

13 **Političko nasleđe Slobodana Miloševića:**
Nastavljači izgubljenog kovčega

16 **Intervju:** Goran Ješić

20 **Sivo tržište: I narod i država bez para**

22 **Intervju:** Prof. dr Zorana Mihajlović

26 **Lični stav:** Da li je Bil Gejts dobar čovek

28 **Intervju:** Fransoa Gzavije Denio

30 **Nuspojave:** O laži koja ne laže

31 **Vreme Beograd:** Iskustvo za uspešnu karijeru

39 **Lisica i ždral:** Socijalistička slava

40 **Ljudi i vreme**

KULTURA

42 **Novi album Dejvida Bouvija –**

"The Next Day": Berlinska elegija

45 **Srpska dečja književnost:** Ponuda i potražnja

48 **Koncerti:**
Bojan Z, Denis & Denis i Frajle u Beogradu

50 **In memoriam:** Alvin Li (1944–2013)

51 **Lagunine knjige**

55 **TV manijak:** TV mitomanija

SVET

56 **Južna Amerika:** Socijalizam za XXI vek

60 **Portret:** Ugo Čaves

62 **Amerika i njeni protivnici:**
Neprijatelji "Velikog satane"

MOZAIK

66 **Intervju:** Dr Milovan Šuvakov

69 **Moj muški život:** Bes

70 **Avijacija:** Naš dvorepi đavo

75 **Pošta**

76 **Strip:** Dopisnica iz Bora

78 **Vreme uživanja:** Slike

U javnosti se pojavila informacija da je, zbog povećanja cena ali i prodaje nelegalnog rezanog duvana, opala prodaja cigareta za devet odsto. Između ostalog, i zato je prihod od akciza u državnom budžetu u januaru 2013. bio za oko 12,4 miliona evra (1,37 milijardi dinara) manji nego u istom mesecu u 2012

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

Onaj ko gleda u prošlost, neretko to čini zato što se boji da pogleda u budućnost; onaj ko gleda u budućnost, obično beži od prošlosti; onaj ko je istovremeno zagledan u prošlost i budućnost, verovatno je umetnik

PIŠE: ZORAN PAUNOVIĆ

U ovom trenutku nema zemlje u svetu sa više neprijatelja od Sjedinjenih Američkih Država. Najpoznatiji simboli otpora Americi, doduše, nestaju

PIŠE: MOMIR TURUDIĆ

Na naslovnoj strani: Goran Ješić

Čekajući papu.

FOTO: Erik Galard/ Reuters

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 14. 3. 2013 — 20. 3. 2013.

12/03/13 <http://www.meteos.rs>

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	7 11	-1 1	-3 2	-3 9	4 15	6 16	7 17
Vojvodina	6 9	-2 0	-4 2	-5 8	2 14	4 15	6 16
centralna i južna Srbija	9 14	1 3	-2 1	-5 8	0 15	4 16	5 18

Nepovoljna biometeorološka situacija prva dva dana uz tegobe kod meteoropata i hroničnih bolesnika. Najčešće će se javljati glavobolja, reumatski bolovi i nervoza. Za vikend poboljšanje biometeoroloških prilika, smanjenje i izostanak tegoba uzrokovanih vremenom.

BROJ NEDELJE

400

U popodnevnoj smeni Kliničkog centra Srbije 10. marta primljen je rekordan broj pacijenata sa veoma teškim povredama – njih 400.

POLITIKA

Najava dogovora s Prištinom

Postignut "izvestan napredak", "parametri su sasvim blizu dogovora", ali predstoji "izvestan rad", to je spolj-nopolitička predstavica EU Ketrin Ešton saopštila nakon dvoipolašove radne večere s predsednikom Srbije Tomislavom Nikolićem, premijerom Ivicom Dačićem i vicepremi-jerom Aleksandrom Vučićem u Briselu u ponedjeljak 11. marta uveče.

Na kraju tog razgovora Nikolić je izjavio da bi sporazum između Beograda i Prištine mogao biti postignut do 20. ili 28. marta. Pred odlazak u Brisel on je bio pesimističniji: najavljivao je da će Srbiji možda biti ponuđen neprihvatljiv papir, čiji je nacrt video ranije...

Upitan šta se to promenilo, on je rekao da je albanska strana najpre naglašavala da u kosovskom ustavu i zakonima ništa ne može da se promeni, ali da je popustila.

Kosovski premijer Hašim Tači je sutradan (12. marta) izveštavajući kosovsku skupštinu o pregovorima s Dačićem tvrdio da popustio nije: "Beograd sve svoje poraze proglašava pobedama... To je radio Milošević, a sada to čini i Nikolić..."

Iz izjave baronese Ešton, teško je zaključiti dokle se došlo u "otvorenom i supstancijalnom razgovoru". Ona će u četvrtak 14. marta putovati u Prištinu, gde očekuju da im saopšti da je rešenje u okvirima kosovskog ustava. Kako prenosi Tanjug premijer Ivica Dačić je izjavio da ukoliko se pokaže da ima mogućnosti za nastavak pregovora i postizanje dogovora

u Briselu 20. marta, Eštonova će u Beograd doći po završetku sastanka u Prištini. Do aprila ona treba da informiše Evropski savet o sporazumima i o njihovoj primeni.

Premijer Dačić je po povratku iz Brisela 12. marta u Beogradu objašnjavao, manje optimistično nego Nikolić, da je Tači popustio u nekim detaljima, ali ne u suštinskim. Srpski premijer insistira na tome da se formira zajednica srpskih opština na KiM koja treba da ima svoju skupštinu, predsednika, potpredsednika, savet... Za Srbiju je bitno kakve su njihove nadležnosti...

Na pitanje novinara u Briselu da li će zajednica srpskih opština imati izvršnu vlast, što je Tači energično odbijao, Nikolić je uzvratilo pitanjem: "Šta se podrazumeva pod izvršnom vlašću?" Po njemu, ta zajednica ne može da donosi zakone, ali može da donosi svoja pravila u okviru zakona, da ima svoje pravosuđe...

I Nikolić i Dačić pominju da zajednica srpskih opština treba da bude, pod međunarodnim garancijama, vezana za Prištinu, a o tome će Srbija doneti ustavni zakon, po čemu bi to bio deo srpskog pravnog sistema... To neće biti lako, kaže Dačić. Na vest iz Brisela Koštuničin bss organizuje potpisivanje peticije pod naslovom "Srbija je ugrožena".

Po Dačiću, Srbija je spremna da dogovor, ali on ne može da bude u okviru ustava i zakona Kosova, nego u okviru aranžmana u kome će učestvovati međunarodna zajednica, zato što se time otklanja mogućnost sukoba i zato što je to garancija za prenošenje nadležnosti na srpske opštine. I Nikolić izražava nadu da će srpska zajednica "sad prvi put imati zaštitu i sporazume pod okriljem EU". To naoko "kondominijumsko" rešenje pod međunarodnom garancijom bilo bi formalni smokvin list za prihvatanje formule "nešto više od Ahtisarijevog plana" koji je Srbija svojevremeno odbacila, a Priština ga delimično sprovedila.

M. M.

BOLNO

Mantra sadašnjeg političkog novogovora sadrži više *bola* nego svi "srce-boli-kad-se-voli" novokomponovani narodnjaci i pesma "Bolne grudi otrovane", Hašima Kučuka Hokija, zajedno.

"Reforme su *bolne* ali će *boleti* još više ako ih Vlada bude odlagala..."

"Odlaganje reformi je zapravo odlaganje *bolnih* rezova..."

"Za nastavak evrointegracija postoje uslovi koji su ponekad i *bolni*..."

"*Bolni* kompromis na putu ka EU..."

"*Bolni* uslovi MMF-a za dve milijarde dolara..."

"Biće potrebne *bolne* i teške promene..."

Izgleda da ta nova reč nema veze s onom m/ž rečju (*bol, boli, bolovi*) koja je označavala probod, probadanje, grč, tištanje, sevanje, štrecanje, tugu, žalost, jad, fizičku patnju zbog poremećaja ili *bolesti* ili zbog povrede tela ili od kakvog unutrašnjeg poremećaja, od udara, ishrane, nahlade, zaraze...

Nema više veze ni s onim romantičnim svet-skim *bolom*, tugom onoga ko razmišlja o svet-skom zlu, s *veltšmercom* (Weltschmerz) Johana Paula Fridriha Rihtera, lorda Bajrona, Leopardija, Hesea i Hajnea.

Obrnuto, kao da ona sada služi za opravdanje potrebe vlastodržaca da bez *bolećivosti*, operacijom bez anestezije, većem broju ljudi uskrate njihova stečena prava, radi tržišnog prilagođavanja.

O *bolnim* lišavanjima se govorilo u svim dosadašnjim neuspelim reformama: i 1957. i tokom one K. Gligorova 1967. i one S. Krajgera (Dugoročni program ekonomske stabilizacije) 1982. i A. Markovića 1990. i dede Avramovića 1995. i u toku doskorašnjih, proevropski neoliberalnih i u toku tzv. promena ovih sadašnjih novoevropceja.

A zapravo ispada da se uz to licemerno nadri-lekarstvo švercuje prikriveno antievropejstvo.

Evo zašto: U Rimu je 2002. godine nastala Evropska povelja o pravima pacijenata, "Rimska povelja", koja je u novembru iste godine ratifikovana u Briselu i postala temeljni dokument za reformu zdravstva u zemljama EU, a njeno drugo poglavlje, u kojem je precizirano 14 prava pacijenata, sastavni je deo Evropskog ustava.

Tačka 11. te povelje nalaže:

"Svaki pojedinac ima pravo da izbegne patnju i *bol* koliko god je to moguće, u svakoj fazi *bolesti*..."

E sad, zna li neko da li vaš hroničar, koji se i sam manje-više zalagao za sve te *bolne* reforme, može da u Strazburu po toj tački 11. Povelje nekoga tuži, ili neko može tužiti njega?

MILAN MILOŠEVIĆ

autonomni ženski centar

**REAGUJMO
DOK NE BUDE
KASNO**

SOS TELEFON

011.266.2222

Autonomni ženski centar • www.womenngo.org.rs

OTKRAVLJIVANJE PASVORDA

Pre tačno sto trideset godina, 1883, 14. marta, na dan kada se ovaj broj "Vremena" pojavljuje na kioscima, u Beogradu je zazvonio prvi telefon. U nedavnom feljtonu "Politike" kaže se da je tadašnji ministar vojni smatrao da mu takva komunikacija ne treba budući da ima konjanike koji u svaki kraj grada stignu za tri minuta. Ipak, telefonija je proradila između nekoliko ključnih institucija u zemlji (Dvor, Narodna banka), ali do kraja 19. veka u Srbiji nije bilo moguće skupiti ni trideset privatnih pretplatnika.

Uz takvu tradiciju ne treba da nas čudi što je do pre samo neku godinu u Srbiji bilo takozvanih "dvojnika", odnosno pretplatnika prikačenih na istu liniju. I da su ih razdvajali u trenutku kada se u svetu naveliko vodila rasprava o tome da li je fiksna telefonija na umoru.

Povod tih crnih slutnji je to što je mobilni telefon više od sredstva za komunikaciju na daljinu, dok fiksni telefon, sa izuzetkom faksa i sekretarice, tu ulogu nikada nije preskočio. Iako je to tehnologija dopuštala, fiksni telefon nikada nije dobio funkciju slanja poruka, pa ni video-telefoniranja. Za to vreme mobilni telefoni pretvarali su se u mini računare, fotoaparate i novčanike.

Najbitnija razlika je što je mobilni telefon lična stvar, za razliku od fiksnog koji pripada širem krugu ljudi. Fiksni više i ne umemo da koristimo, to jest ne snalazimo se baš najbolje kada okrenemo broj a na drugoj strani se ne javi tražena

osoba već neko treći s kojim takođe treba voditi nekakav razgovor. A sporan je i izraz "okrenuti", koji pripada vremenu brojčanika koji se vrte i koji su danas mahom neupotrebljivi na centralama sa tonskim biranjem.

Lični telefon, naročito onaj s kojeg može da se plaća, ima i zaštitne elemente, šifre i kodove koji sprečavaju da ga neko drugi zloupotrebi. Naročito su u tome uspešni Android telefoni. Zato je sa velikim interesovanjem primljena vest da su nemački istraživači uspeali da otključaju android telefon resetovanjem (uslovno govoreći). Zapravo, da bi mu sačuvali neophodne podatke, koji se brišu iz privremene memorije prilikom uključivanja, držali su ga u zamrzivaču sat vremena čime su usporili to brisanje. Potom su ga, tako ledenog, šokirali kratkim vađenjem baterije (na manje od pola sekunde), i podigli u modu koji im je omogućio da prepisu podatke koji bi trebalo da im budu nedostupni. Ovo je uprošćen opis, a zainteresovani mogu detaljno (i slikovito) da se informišu na www1.informatik.uni-erlangen.de/frost.

Dakle, da biste saznali nečije tajne, potrebno je da na par sati imate u rukama njegov aparat, bez obzira kako je zaštićen. Ovo je veoma važno za forenzičare i detektive, koji do sada nisu mogli da prodru u telefonske tajne osumnjičenog, sem ako ga ne ubede da im sam oda šifre.

Dovrtljivci kažu da je i to moguće, samo je potreban nešto veći zamrzivač.

DEČJA PRAVA

Kraj zastarevanju seksualnog nasilja

Šest godina, koliko u ovom trenutku zakon predviđa rok za dokazivanje seksualnog nasilja nad decom, u najvećem broju slučajeva, upozoravaju stručnjaci, nije dovoljno da žrtva stekne psihičku snagu kako bi procesuirala počinioce. To je ujedno i razlog što počinilac najčešće ostaje nekažnjen i ugrožava drugo dete. Zastarevanje seksualnih delikata nad decom u Srbiji, međutim, moglo bi postati prošlost. Odbor za prava deteta Skupštine Srbije jednoglasno je 12. marta usvojio inicijativu Incest trauma centra Beograd za ukidanje zastarevanja seksualnih delikata nad decom.

Pravna formulacija Inicijative je od strane Incest trauma centra Beograd 5. marta predata predsedniku Narodne

foto: sxc.hu

skupštine Srbije Nebojši Stefanoviću, koji je i predsednik Odbora za prava deteta i potpisnik u ime predlagачa.

Stefanović će predložiti izmenu člana

108 Krivičnog zakonika, kojim se, kako je rekao Tanjug, suštinski predviđa ukiđanje mogućnosti zastarevanja seksualnih delikata i krivičnih dela iz te oblasti nad decom. Predsednik Skupštine očekuje i da se izmene zakona nađu na prvoj narednoj sednici parlamenta.

"Smatramo da je zločin koji se na takav način čini nad decom toliko užasan da svi počinioци i potencijalni počinioци moraju da znaju da će uvek biti gonjeni od strane države. Na taj način pružićemo i preventivnu i svaku drugu zašti-

tu pre svega deci i, naravno, ohrabriti roditelje koji su bili često u nemogućnosti da reaguju", rekao je Stefanović i dodao da se nada podršci parlamenta.

R. V.

MONOGRAFIJA

Korak ispred vremena

Telefon je u Srbiju stigao pre tačno 130 godina. Samo sedam godina posle Belovog pronalaska čudesne sprave pomoću koje se "govori na daleko", 14. marta 1883. godine, u Beogradu je izgovoreno prvo istorijsko "alo". Čovek koji je pokušao da za ovo korisno sredstvo zainteresuje stare Beograđane zvao se Panta Mihajlović, savetnik i drugar Nikole Tesle. Evo kako opisuje pokušaj uvođenja telefona u vojne redove:

"Dodem ja pokojnom Teši Nikoliću (ministru vojnom) i kažem:

– Ajde, bre, da počnemo nešto novo. Imaće vojska koristi. Da instaliram telefon, među kasarnama, ministarstvom, utvrđenjem, gde treba.

On me gleda, pa me odvede do prozora. Dole u dvorištu stajala su tri konjanika:

– Vidiš li ti ove?

– Vidim. Konjanici.

– E to ti je. Šta će mi taj tvoj telefon, kad ovi konjanici za tri minuta stignu do grada i jave šta treba? Kakav telefon...

Sutradan, u tri časa po podne, eto Teše. Stao pa gleda.

– Je li to telefon?

– Jeste – rekoh.

– Pa kako mu ide?

Rastumačih na preskok, ukratko. On ionako ništa nije razumeo.

– Pa dobro – reče meni ministar Teša – a ko to govori?

– Pa onaj na drugom kraju. U inženjerijskoj kasarni...

Teša se podiže, otvori vrata širom, pa dozva sve ostale oficire koji su bili po kancelarijama: – Gospodo, ajde da vidite čudo neviđeno: telefon.

Teša je odmah pozvao kralja Milana Obrenovića, koji je odmah sa vrata prepoznao novu

napravu. Kralj Milan je odmah naredio da telefonom povežu sve kasarne u Srbiji, ali je već posle deset dana ministar Teša Nikolić obavestio Pantu da zbog smanjenja budžeta, od toga neće biti ništa."

Ova anegdota samo je deo velike priče o privrednom i industrijskom razvoju Srbije od 19. veka do danas ispričane u monografiji *Korak ispred vremena – 125 godina Simensa u Srbiji*, koju je kompanija Simens izradila u saradnji sa Institutom za savremenu istoriju iz Beograda.

Autori nedavno predstavljene monografije, prof. dr Predrag J. Marković, prof. dr Čedomir Antić i dr Danilo Šarenac, prikazali su detalje o prvoj javnoj termoelektrani na Dorćolu, prvoj hidrocentrali u Užicu, Vučju, Gamzigradu i Ivanjici, prvoj automatskoj telefonskoj centrali sa 1000 brojeva u Novom Sadu, električnim tramvajima iz 1923. godine, kao i osvetljenju Narodnog pozorišta u Beogradu 1898. godine, i druge projekte u kojima je Simens učestvovao sa svojim inovativnim tehnologijama.

J. L.

UBB
UNIVERZALNA BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

www.ubbad.rs

Trojka juri kroz vetar i sneg: Nikolić, Dačić i Vučić kod baronese Ešton, i ko je ovde lud a ko zbunjen

Udarna trojka dok bje "kosovsku bitku" u svakom drugom smislu ima raščišćen teren da radi šta hoće. Kao da cinično "drugosrbijanci" kažu: očistite tu Augijevu štalu, sami ste je i zasrali, a posle ćemo da vam j... majku. A trenutno se događa sasvim suprotno, ali ko će o tome da brine i govori

IME RUŽE:

ZAJEDNICA ILI ASOCIJACIJA

"Ta zajednica (srpskih opština na Kosovu; prim. a.) ne može da bude kao udruženje građana ili Crveni krst, čije su nadležnosti samo štampanje lokalnih listova", rekao je dan posle posete Briselu Ivica Dačić, srpski premijer i glavni pregovarač s Prištinom i ostatkom sveta, pa je dodao: "Je l' neko misli da smo ljudi da to prihvatimo?"

Jedan se već javio: Hašim Tači. On je u Skupštini Kosova rekao da ne popuštaju u pregovorima kao što je posle sastanka srpske trojke s Ketrin Ešton tvrdio Tomislav Nikolić, te da nema govora o izvršnim ovlašćenjima nekakve asocijacije srpskih opština.

Čitalac je već primetio da Dačić i ovi naši govore o *zajednici* srpskih opština a albanska strana govori o *asocijaciji*. Po standardnom Vujaklijinom Rečniku stranih reči asocijacija označava: udruživanje, spajanje, vezivanje; društvo, udruženje... u svakom slučaju neki labaviji i manje obavezujući oblik zajedništva, dok se zajednica može definisati, u političkom smislu, kao interesna grupa povezana jasnim pravilima i izvršnim ovlašćenjima obavezujućim za sve članove zajednice.

Na pitanje novinara da objasni šta se to dogodilo od prošle noći, kada je predsednik Srbije, koji je takođe bio u Briselu, rekao da je Priština "popustila", do utorka, kada on, Dačić, kaže da faktički nema pomaka u pregovorima s

Prištinom oko zajednice srpskih opština, Dačić je odgovorio da se u tom periodu ništa nije dogodilo, već da je on samo realan. Sudeći po ovim rečima ispada da je Nikolić nerealan.

UZAJAMNO TEPANJE:

SVE SERDARI I VOJVODE

Događa se to da se u finišu ovakve vrste pregovora povećava konfuzija, zbunjenost, ponekad i iz taktičkih razloga, ali neće biti da su građani Srbije zaslužili da ih vode kao "guske kroz maglu". Jasno je i njima, građanima, i bez Dačićevih lamenta i eseja, da je Kosovo definitivno izgubljeno, ali im nije jasno šta se ovim pregovorima u uslovima opšteg poraza dobija na Kosovu i da li je to neko održivo političko rešenje.

Dobar deo takozvane Druge Srbije navija za bilo kakvo rešenje kosovskog pitanja u, verujem, iskrenom ubeđenju da skidanje tog teškog nacionalnog bremena *pograđanju* je Srbiju i približava nas Evropskoj uniji. I to preko noći. Uzajamno se s dojučerašnjim ljutim protivnicima podržavaju u stilu "ja tebi serdaru, ti meni vojvodo", ali ovde nije u pitanju dobar ukus, ako se o tome u politici uopšte može govoriti.

Reč je o tome da Udarna trojka dok bje izgubljenu "kosovsku bitku" u svakom drugom smislu ima raščišćen teren da radi šta hoće. Kao da cinično "drugosrbijanci" kažu: očistite tu Augijevu štalu, sami ste je i zasrali, a posle ćemo da vam j... majku. A trenutno se događa sasvim suprotno, ali ko

Foto: FoNet

će o tome da brine i govori.

Otpor aktuelnoj politici pružaju tek marginalne grupe često s jakim nacionalističkim predznacima. Nije čudo što oni svakodnevno osvajaju sve više prostora. Politički teren je ispražnjen od sadržaja, ako u to ne računamo sveopšte udvaranje Aleksandru Vučiću koje poprima i komične razmere.

PLJUNUTI ZORAN:

PITANJE, ODGOVOR I NASLOV

Upitana od "Kurira" da oceni sve češća poređenja Aleksandra Vučića i Zorana Đinđića, Ružica Đinđić je odgovorila:

"Meni to ne smeta. Ako on dnevno radi 15-16 sati i predan je poslu, znači da ima dobru inspiraciju i dobar model. Zoran Đinđić je svakodnevno naporno radio, nije se bavio politikom napamet, nego se vrlo studiozno bavio ciljevima i zadacima koje je sebi postavljao u političkom životu. Ostatak dana je bio političko-partijski angažovan. Mnogi su za Zorana Đinđića govorili da je on čovek koji mnogo radi u našim uslovima, a on je na to uvek odgovarao: 'Pa zato što Srbi ne znaju kako se radi na svakom drugom mestu, u bilo kojoj drugoj državi.' Sami zaključite ima li sličnosti."

Ovaj odgovor, što bi se narodski reklo "okrugao i na čoš", pretočen je u naslov "Kurira" koji glasi – "Vučić je isti kao moj Zoran". Mašala! Ali o tom galimatijasu i đinđizaciji sveukupne političke elite, opširno, na stranicama koje slede, piše

Teofil Pančić, pa ne bih dublje ulazio u analizu onog što sam, poučen iskustvom, već najavio, a što je u rubrici "Nuspojave" opisano kao "šašoljenje prijatnim lažima".

Pažnju čitalaca sigurno će privući i intervju sa Goranom Ješićem koji objavljujemo u ovom broju "Vremena" a u kome pokrajinski sekretar za poljoprivredu, između ostalog, kaže: "Imamo neobičnu situaciju da Vlada Srbije stalno galami protiv tajkuna, a ovde kod mleka kao da su povezani s velikim kompanijama i njihovim vlasnicima. Zašto bi Vlada brinula da li će Imlek ove godine izgubiti svoje profite u Srbiji – kad je na drugoj strani zdravlje građana Srbije?"

Jedan moj kolega po zvanju čak je u svojoj kolumni napisao da je aflatoksin štetan ako popijete tri stotine litara mleka mesečno, što je vrlo logičan, šta logičan – naučno dokazan stav za urednika koji u svakom broju na poslednjoj stranici pečati oglas za "Moju kravicu".

Tek će se pokazati, u danima koji slede, da ima tajkuna i – tajkuna. Miroslavu Miškoviću produžen je pritvor i slutim da će u mardelji ostati do posle izbora. Kako stvari u Srbiji stoje, to će velikoj zvezdi aktuelnog "Velikog brata" biti najvažniji izborni adut. Ovaj što je pljunuti Đinđić teško da će moći da se pohvali nečim drugim.

Za kraj jedno sumorno, ironično zapažanje: naše veleposlanstvo bilo je kod baronese Ešton u danu kada je obeleženo sedam godina od smrti Slobodana Miloševića. ¶

Šetnja i venci kao

Reformisani socijalisti i uljuđeni radikali bili su dostojanstveni u dvorištu Vlade. Razjedinjene demokrate bile su delimično ujedinjene u šetnji. Obični smrtnici bili su na istom mestu gde su se zatekli i deset godina ranije – samo mnogo umorniji i mnogo stariji nego nekad

Na desetu godišnjicu smrti Zorana Đinđića 12. marta nije se dogodilo ništa posebno skandalozno, ništa posebno strašno i ništa posebno veličanstveno. Naprotiv. Sve je bilo apsolutno predvidivo – tužno, na trenutke patetično, uz minimalnu (takođe očekivanu) dozu bizarnosti. Iako se danima predviđalo moguće ponašanje

različitih političkih faktora, iznenađenja nije bilo ni na tom planu: svi učesnici ceremonijala pokazali su gde su i zašto su baš tu gde su.

ČUDO NEVIDENO

U danima koji su prethodili godišnjici, najviše se diskutovalo o mogućnosti da prvi put od ubistva premijera Đinđića

venac u dvorištu Vlade Srbije ne položi aktuelni premijer. Tu dužnost Vojislav Koštunica obavio je čak pet puta: počevši od 2004. – kada je to učinio sa svojim prethodnikom Zoranom Živkovićem, zaključno sa 2008. Premijer Mirko Cvetković predvodio je delegaciju ministara od 2009. do prošle godine. Ove godine, međutim, najpre je bilo reči o tome da Ivica

o tužno podsećanje

Foto: Aleksandar Andjic

Foto: Milovan Milenkovic

Foto: Milovan Milenkovic

Foto: Ivan Šepić

BEOGRAD, 12. MART 2013: Č. Jovanović, B. Tadić i D. Đilas na čelu "Šetnje za Zorana"; I. Dačić i A. Vučić posle polaganja venca u dvorištu vlade gde je ubijen Zoran Đinđić

Dačić jednostavno neće želeti da položi venac, a zatim i da mu se u tom smislu izuzetno zgodno "namestilo" putovanje u Brisel prethodnog dana. Što se tiče Aleksandra Vučića, skoro da nije ni bilo sumnje da će on izbeći ceremoniju u Nemanjinoj ulici – osim Brisela, naruku mu je išla i činjenica da obavlja trideset državnih poslova istovremeno. Ukratko, imali su mnogo validnih opravdanja. Da se 12. marta nisu pojavili na mestu na kojem je ubijen Zoran Đinđić, teško da bi im

Foto Tanjug

Foto: Emil Vss

**PREMIJERI
POLAŽU VENAC
UBIJENOM
PRETHODNIKU:
V. Koštunica i
M. Cvetković**

zamerili čak i oni koji o njima misle sve najgore. No, i jedan i drugi "održali su čas" kako onima koji se politikom bave tako i onima koji o njoj raspravljaju. Uprkos pregovorima u Briselu i višegodišnjem otvorenom neprijateljstvu prema Zoranu Đinđiću (i živom i pokojnom), položili su venac bez preterane buke i pompe.

S druge strane, koliko god bio dostojanstven i vredan poštovanja, Dačićev i Vučićev čin neminovno je izazvao loš osećaj u stomaku kod svih koji nisu zaboravili famozne devedesete. Nekom ko je zaspao 12. marta 2003. i probudio se deset godina kasnije, čitava ta stvar delovala bi kao nastavak čudnih snova i nešto što zahteva ozbiljnu terapiju. Da ikako može da nas vidi, ni sam pokojnik verovatno ne bi poverovao da mu počast odaju bivši Miloševićev portparol i bivši Šešeljev saradnik.

ZAJEDNO

Pomalo nestvarna scena koja se odigrala u dvorištu Vlade i te kako ima veze s akterima najvažnije manifestacije tog dana. Prvi put otkako se organizuje "Šetnja za Zorana", to je bila zajednička šetnja LDP-a i DS-a. Sve do ove godine, podeljeni u dve kolone, LDP-ovci su šetali za Zorana, dok su DS-ovci odlazili na groblje i polagali venac na spomen-ploču u Nemanjinoj. U šetnji je ovaj put učestvovalo desetak hiljada građana, a opšti utisak nije uspela da pokvari čak ni činjenica da se jedan deo šetača okupio ispred sedišta LDP-a (nekadašnjeg sedišta Demokratske opozicije Srbije), dok je drugi čekao na Terazijama. Sve je, dakle,

bilo dostojanstveno i u skladu sa idejom svih onih stotina šetnji koje je svojevrmeno predvodio Zoran Đinđić.

Nažalost, ni ovaj segment obeležavanja godišnjice nije bio lišen ironije. Iako su LDP-ovci i DS-ovci konačno nastupili jedinstveno, iako je Boris Tadić izljubio Čedomira Jovanovića, a Jovanović se sit ispozdravljao sa Draganom Dilasom, nekadašnji "Đinđićev tabor" zapravo nikada nije bio manje jedinstven. S jedne strane, od kada je osnovao stranku, Čeda je ostao bez mnogo važnih saboraca koji su je s njim i formirali, ali i bez mnogo "običnih smrtnika" koji su se nekada kleli u njega. Taj deo "tabora" danas nastupa u bezbroj kolonica koje skoro ni o čemu suštinski važnom nemaju jedinstven stav. Što se tiče DS-a, situacija je na ivici beznadežnog, o čemu je na ovim stranicama bilo već mnogo reči. U tom smislu, vrlo je ilustrativno i vrlo tužno to što u "Šetnji za Zorana" nije bio Zoran Živković, koji je 2003. preuzeo upravljanje državom. Nije važno da li je odbio poziv ili ga niko nije ni pozvao. Važno je da ga nije bilo, baš kao što nije bilo ni svih onih kojima se situacija u DS-u toliko ogadila da čak ni ovom prilikom nisu želeli da glume slogu.

NI NALIK

Pošto su Dačić i Vučić odigrali jedan od svojih pametnih političkih poteza, a šetnja sama po sebi nije bila ništa neočekivano, jedino iznenađenje tog dana stiglo je s potpuno neočekivanog mesta. Na naslovnoj strani "Kurira" objavljena je rečenica "Vučić je isti kao moj Zoran!",

koju je navodno izgovorila Ružica Đinđić. To je zapravo trebalo da bude "veliko finale" dvomesečnih komparacija Vučića sa Đinđićem, koje je započela Vesna Pešić, a koje su se nastavile u vidu raznoraznih anketa, pa čak i jednog istraživanja javnog mnjenja (gde se trećina ispitanika složila da je Vučić najslbližnji Đinđiću).

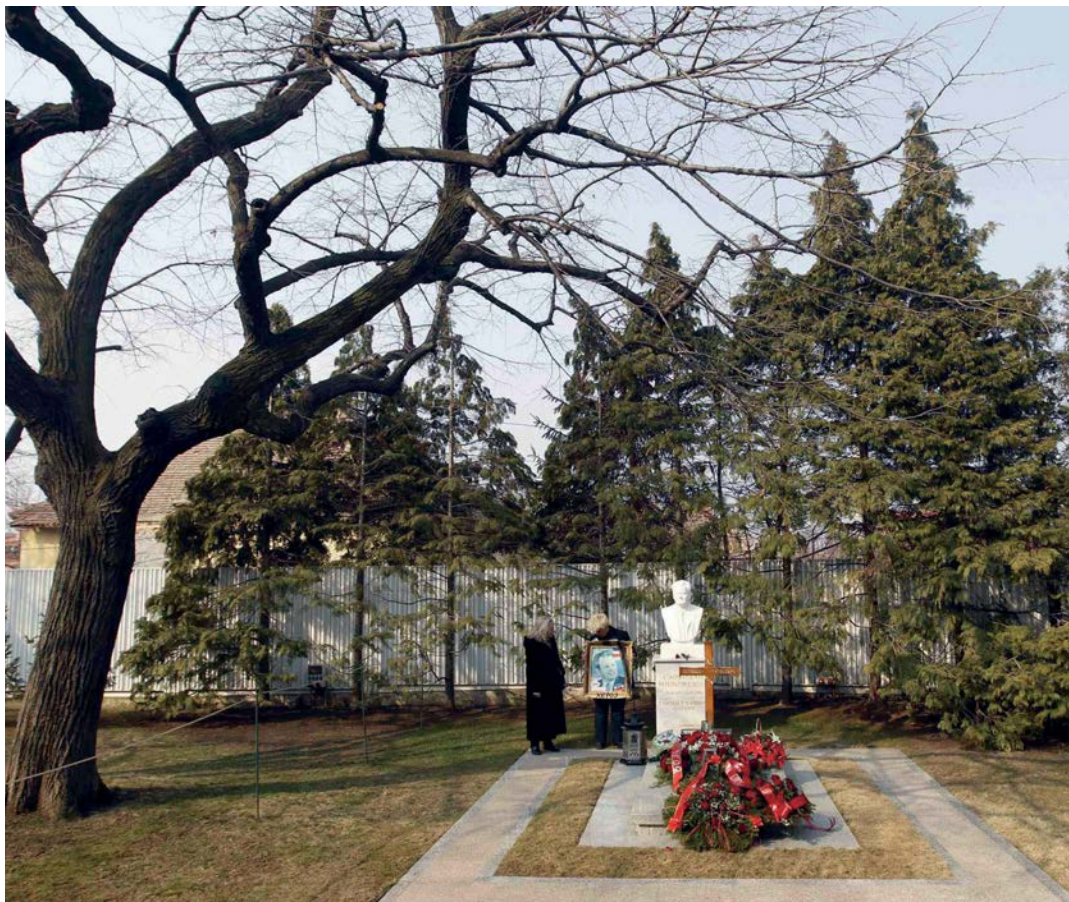
Bilo bi u najmanju ruku neukusno da baš ovim povodom nabrajamo sve one silne razloge zbog kojih Aleksandar Vučić – da se hiljadu puta iznova rodi, da bude hiljadu puta bolji, vredniji, pametniji i sposobniji nego što jeste – nikada, i zaista nikada, neće moći da se poredi sa Zoranom Đinđićem. To ovaj put nije tema. Važno je ipak reći da Ružica Đinđić u intervjuu za "Kurir" nije izgovorila rečenicu koja se navodi u naslovu, ništa ni nalik tom pokliču koji je osvanuo na kioscima na dan desete godišnjice ubistva premijera Đinđića.

Uz neizbežne falsifikate neizbežnog "Kurira", i sve ostalo što se dogodilo tog dana prihvaćeno je nekako mirno i, reklo bi se, fatalistički. Reformisani socijalisti i uljuđeni radikali bili su dostojanstveni u dvorištu Vlade. Razjedinjene demokrate bile su delimično ujedinjene u šetnji. Obični smrtnici bili su na istom mestu gde su se zatekli i deset godina ranije – samo mnogo umorniji i mnogo stariji nego nekad.

Utisak je da su se 12. marta 2013. svi našli baš tamo gde su zaslužili. Svi, osim onoga koji zauvek leži u hladovini Novog groblja. On je zaslužio nešto sasvim drugo.

TAMARA SKROZZA

**POLITIČKI
ZABORAV: Grob
S. Miloševića
u Požarevcu**

Foto: Reuters

Nastavljači izgubljenog kovčega

U pravom smislu reči, Milošević nikada nije imao saradnike koji bi iz ubeđenja baštinili njegovo političko nasleđe, već samo – saučesnike. Nešto od tog duha saučesništva živo je i danas

U ponedeljak, 11. marta navršilo se sedam godina od smrti Slobodana Miloševića. Nepunih godinu dana nakon parlamentarnih i predsedničkih izbora koji su doneli promenu političke paradigme kakvu znamo od 5. oktobra 2000. naovamo, umesno je postaviti pitanje da li je ostalo išta od političkog nasleđa autokrate koji je obeležio istoriju Srbije na prelazu xx u XXI vek.

Opšta ocena sa kojom smo se susretali u prethodnih sedam godina jeste da od politike Slobodana Miloševića nije ostalo ništa i da je ona u potpunosti poražena. Simbolički, poslednji ekser u kovčeg te politike zakucao je ovih dana premijer Ivica Dačić, portparol Socijalističke

partije Srbije iz Miloševićevog vremena, autorskim tekstom koji je za beogradski nedeljnik NIN napisao povodom decenije od ubistva premijera Zorana Đinđića. U njemu Dačić, čiji je politički manevar distanciranja od Miloševićeve politike bio ključan za opstanak SPS-a, priznaje da je bio deo vlasti koja je pokušala i ratom da zadrži Kosovo u granicama Srbije, te da je takva metoda doživela poraz. Odmak od principa po kojima je vladao Milošević, Dačić pravi i konstatacijom da trajno rešenje kosovske situacije podrazumeva da svaka od strana ponešto izgubi. Miloševićeva politika bila je nešto sasvim suprotno od priznavanja poraza – taj je režim čak i Kumanovski sporazum kojim je

okončano bombardovanje 1999. proglasio za pobedu Srbije nad NATO-om. Konačni oproštaj od poražene Miloševićeve politike jeste i to što Dačić piše tekst o Đinđiću, a ne o Miloševiću, jasno stavljajući do znanja kakvu sliku o sebi želi da ostavi u političkoj istoriji Srbije.

RAT I MIR

Paradoksalno, trudeći se da napravi što veću distancu od perioda Miloševićeve vladavine, Dačić u jednom smislu ostaje njen nastavljajući. Ako se kosovska epopeja nastavi u pravcu u kom se trenutno kreće, Dačić će biti čovek koji je bio deo oba režima – onog koji je Kosovo izgubio, pokušavajući da ga ratom zadrži,

ZABORAVLJEN I OD SARADNIKA: Milošević sa (s leva na desno) Nadom Šljapić, Ivanom Markovićem, Momiro Bulatovićem, Tomislavom Nikolićem i Borkom Vučić; i sa Ivicom Dačićem (slika desno)

Fotografije: Reuters

i onog koji je taj gubitak definitivno priznao. Ali, kao što se samo iz ovog jednog, Dačićevog primera može zaključiti, političko nasleđe Slobodana Miloševića, ako je od njega išta ostalo, treba tražiti u naznakama i obrisima. Konkretnih nastavljača vrednosti koje je ta politika nosila sa sobom, zapravo, nema. Zašto? Pre svega zato što je gotovo nemoguće identifikovati koje su to vrednosti na kojima se zasnivala njegova politika. Tu, zapravo, nikada nikakve temeljne politike nije ni bilo. Postojao je cilj – opstanak na vlasti, i postojala su sredstva za ostvarenje tog cilja, koja su se menjala prema prilikama i okolnostima. Tako je i uspeo da pređe put koji se najčešće opisuje dvema pomalo izliza-nim frazama, od “garanta mira i stabilnosti na Balkanu” do “balkanskog kasapina”.

Nešto od tog duha upravljanja prema prilikama radi opstanka na vlasti i očuvanja moći živi i danas. To imamo u činjenici da su radikali među kojima je i Aleksandar Vučić kao ministar informisanja, deklarativno podneli ostavku u Vladi Mirka Marjanovića, pa se odmah popišmanili nakon potpisivanja Kumanovskog sporazuma, da bi u decembru prošle godine, u razgovoru sa američkim ministrom odbrane Leonom Panetom, tražio od njega da zadrži prisustvo Kfora na Kosovu, jer kosovski Srbi nemaju poverenja u institucije Kosova. Takođe, to upravljanje prema prilikama pokazuju dve fotografije, koje ovih dana kruže društvenim mrežama. Na jednoj tadašnji generalni sekretar Srpske napredne stranke Aleksandar Vučić postavlja tablu sa natpisom “Bulevar Ratka Mladića” u Bulevaru Zorana Đinđića na Novom Beogradu. Na drugoj, prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić postavlja venac ispod spomen-ploče na mestu gde je ubijen Zoran Đinđić. Taj princip promenljivosti u srpskoj politici, čiji je Milošević rodonačelnik, možda je najbolje definisao opet Ivica Dačić, kada je Srbija dobila kandidaturu za članstvo u Evropskoj uniji. “Demokratska stranka Srbije predsednika Vojislava Koštunice, na čelu koalicije DOS,

pobedila je 2000. godine Slobodana Miloševića pričom o pridruživanju EU. Koštunica je neko ko se danas protivi EU, dok je Socijalistička partija deo vlade koja je pomogla da zemlja dobije status kandidata. Posle toga niko ne može da kaže da su stvari u politici nepromenljive”, rekao je Dačić tada.

PRISUTNI I ODSUTNI

Iako se obrisi Miloševićevih političkih naslednika mogu prepoznati i u Dačiću i u Vučiću, nijedan od njih dvojice nije se pojavio u dvorištu porodične kuće u Požarevcu, gde je Milošević sahranjen. Obojica su bili u Briselu, gde su se zajedno sa predsednikom Srbije Tomislavom Nikolićem sastali sa visokom predstavnicom EU Ketrin Ešton. Ali, bez obzira na tu obavezu, niko nije ni očekivao da se pojave u Požarevcu: Dačića tamo tradicionalno nema, a Vučić je gostujući u “Utisku nedelje”, veče pred sedmu godišnjicu Miloševićeve smrti, istakao da nije ni znao da je ta godišnjica sutradan.

No, da li se među onima koji se 11. marta jesu pojavili u Požarevcu mogu identifikovati pravi čuvari Miloševićevog dela, baštinici njegove politike? Novinski izveštaji kažu da su se tamo među prvim pojavili članovi Srpske radikalne stranke Zoran Krasić i Vjerica Radeta, koji dolaze svake godine. “Hag nije uspeo da dokaže

krivicu Miloševića, pa je zbog toga nad njim izvršio pravosudno ubistvo. Danas bi on, kao heroj srpskog naroda, trebalo da počiva u Aleji velikana, ali to ne da Evropska unija, kako bi umanjila njegov značaj”, izjavio je Zoran Krasić, a Radeta dodala da Miloševićev grob ne obilaze zbog svoje promocije, već zbog stava koji imaju prema njemu i prema Sudu u Hagu.

Od predstavnika Vlade pojavio se, uobičajeno, Milutin Mrkonjić, ministar saobraćaja, i inače poznat po svom mnogo više emotivnom nego političkom odnosu prema Miloševiću. On je na grob položio cveće i izjavio je da će pokrenuti inicijativu da neki bulevar u srpskim gradovima ponese ime “ubijenog predsednika u Hagu, Slobodana Miloševića”: “Pokrenuću inicijativu da bulevi srpskih gradova nose ime našeg predsednika, kao što danas nose imena nekih drugih političara iz njegovog vremena. Svakim danom našim građanima, a i onim u belom svetu, sve je jasnije ko je bio Slobodan Milošević. On je bio heroj svoga vremena i zaslužan je za mnoge stvari koje su donele dobro srpskom narodu”, naglasio je Mrkonjić.

Na Miloševićevom grobu pojavio se i direktor Vladine kancelarije za Kosovo i Metohiju Aleksandar Vulin, kao i predsednik Udruženja “Sloboda” Uroš Šuvaković koji je ocenio da je Milošević bio

“veliki državnik, lider svetskog formata, kojim se Srbija ponosi”. Pored njih, tu je bio i bivši ministar inostranih poslova SR Jugoslavije Živadin Jovanović, a bivši glavni i odgovorni urednik “Politike” Hadži Dragan Antić došao je u Miloševićevom “pjer karden” odelu, kako je objasnio, jednom od nekoliko koje je dobio na poklon od pokojnika.

UDRUŽENI NA MARGINI

Dakle, kad se sve sabere, ako izuzmemo Mrkonjića i Vulina, političke ličnosti koje su našle za shodno da obeleže sedmu godišnjicu Miloševićeve smrti kreću se u rasponu od vanparlamentarne Srpske radikalne stranke do zaboravljenog Živadina Jovanovića. Drugim rečima, Milošević se nakon smrti našao negde na političkoj margini, u opskurnosti koja je počela da nastaje još u vreme sahrane, sa mnoštvom bizarnih detalja, od sporenja oko mesta izlaganja kovčega u Beogradu do odluke da bude sahranjen uveče, pod lipom u kućnom dvorištu. Kada je reč o marginalizaciji Miloševićeve politike, ako ona igde više postoji u onom obliku u kom smo je zapamtili kao ksenofobičnu, opasnu i u sebe zatvorenu konstrukciju, onda je ima u ubeđenjima ultradesničarskih pokreta i veb-sajtova, koji su, opet, politička margina.

Kako to da je Milošević, koji je više od

decenije opstao na vlasti različitim metodama, ali uvek pobeđujući na izborima, koji je, istina, poražen na predsedničkim izborima 2000, ostao bez poštivalaca? U pravom smislu reči, on nikada nije imao saradnike koji bi iz ubeđenja baštinili njegovo političko nasleđe, već samo – saučesnike. Duh tog saučesništva, živ je i danas, jer se današnja struktura Vlade, s obzirom na koalicionu predistoriju, zapravo i svodi na skup stranačaka koje teško da spaja išta drugo osim želje za opstankom na vlasti. Milošević je, vođen istom željom, prešao put od “garanta mira i stabilnosti na Balkanu” do

“balkanskog kasapina”, dok su današnji vlastodršci išli obrnutim putem, pa su od podrške haškim optuženicima stigli do toga da budu oni koji će Srbiju dovesti do vrata Evropske unije.

KULT I MIT

Koliko god se nekadašnji saradnici Slobodana Miloševića trudili da naprave otklon od njegovog nasleđa i da se što više približe idejama Zorana Đinđića, jedna tendencija koja se javlja od majskih izbora naovamo vrlo je upadljiva, naročito u istupima Ivice Dačića. To su pokušaji da se Peti oktobar provuče kao neka vrsta incidenta u novijoj srpskoj istoriji, nešto za šta verujemo da je ubrzalo određene političke procese, ali, kao da nam poručuje sadašnji premijer, ti bi se procesi svakako odigrali, jer se privode kraju sada, kada je Socijalistička partija Srbije ponovo na vlasti. Ovakve pokušaje svodenja Petog oktobra na anomaliju još je lakše progurati u atmosferi u kojoj, zapravo, istorijska uloga Slobodana Miloševića nije u potpunosti definisana. Istina je da od 2006. naovamo nije došlo do uobličavanja nikakvog kulta o Miloševiću, da ga smrt nije uzdigla do nivoa heroja, ali ni analiza njegove odgovornosti nikada nije dovršena. Dobar deo razloga za to leži u činjenici da je umro tek optužen, ali ne i osuđen u Haškom tribunalu. Sa druge strane, u dvanaest i po godina otkako je Miloševićev režim pao, imali smo i drugu tendenciju: fakturisanja gotovo svih teškoća i problema tom režimu i maglovitih floskula kao što su “ratovi” i “devedesete”. Od saradnika napušten, a potom i mrtav, Milošević je u jednom smislu poslužio i kao savršen dežurni krivac, pogodan da se na njega svali odgovornost za sve što ne valja, kako bi se drugi amnestirali. Ova pojava izlazi iz okvira srpskog društva i širi se na čitav region, zamagljujući pravu sliku i značajno usporavajući procese koje na planu regionalnih odnosa treba dovršiti.

Srpsko društvo se jeste udaljilo od Miloševićevog nasleđa, ali je pitanje u kom se pravcu kreće. Sve i da se pronađe trajno rešenje za Kosovo, a Srbija dobije datum za početak pregovora za pridruženje EU, ostaje pitanje šta nas čeka posle toga, a za one koji su na vlasti to je zapravo pitanje: kako da i dalje na vlasti ostanu. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Srbija je postala de

„Imamo neobičnu situaciju da Vlada Srbije stalno galami protiv tajkuna, a ovde kod mleka kao da su povezani s velikim kompanijama i njihovim vlasnicima. Zašto bi Vlada brinula da li će Imlek ove godine izgubiti svoje profite u Srbiji, kad je na drugoj strani zdravlje građana Srbije“

Pokrajinski sekretar za poljoprivredu Vojvodine Goran Ješić već tri nedelje je u centru famozne "mlečne krize", zato što je skrenuo pažnju na povećan nivo aflatoksina u mleku koje se prodaje građanima Srbije. Mada su i "holandske analize" pokazale da je on o tome iznosio validne podatke, mnogi ga proglašavaju za čoveka koji iz opozicionih političkih razloga radi protiv stočara i mlekadžija u Srbiji. O svim dimenzijama ove afere razgovarali smo sa ovim političarem u trenutku kada se još ne vidi rešenje za normalizaciju proizvodnje i potrošnje mleka.

"VREME": Skoro tri nedelje traje tzv. "mlečna afera", a još nije jasno kako će se ona razrešiti. Ona ima zdravstveno-ekonomsku, ali i političku dimenziju. Šta po vašem mišljenju treba dalje činiti u pogledu onoga prioritarnog – zdravlja i saniranja ekonomskih šteta?

GORAN JEŠIĆ: Pre svega, obaveza je države da kontroliše mleko, da se vratimo na evropske standarde i ponudimo kvalitet u tako osetljivom proizvodu kakav je mleko. Mi smo odmah, posle nekoliko dana od izbijanja te "afere", formirali stručnu radnu grupu koja je počela da rešava problem tamo gde je on i nastao – u domenu loše stočne hrane, pre svega zaraženog kukuruza ove godine.

Jedini način da vratimo poverenje potrošača mleka jeste da pratimo kretanje aflatoksina u mleku i popravimo stočnu hraniva, pre svega kod najvećih farmi, pa potom kod malih proizvođača – jer konzumno mleko je ono koje se meša iz hiljade izvora širom Srbije. Bitno je da razdvojite zdravo mleko i ono koje još to nije. Tek tada kada to obezbedite, neka

zvanična državna institucija će moći potrošače obavestiti da je mleko bezbedno.

Nažalost, dosad je u ovoj aferi dominirala politika. Tačnije, Ministarstvo poljoprivrede Vlade Srbije je, bežeći od realnog problema, sve prebacilo na teren politike.

Vlada se doista obrukala u ovoj stvari, ciljamo najviše na rešavanje problema putem napuštanja evropskog standarda podnošljivosti aflatoksina. Najavljeno je da će se ta mera ukinuti, da ćemo se vratiti na evropsku meru od 0,05 mikrograma aflatoksina u kilogramu mleka. Kako obezbediti pretpostavke za taj limit?

Ključna stvar je osloniti se na stručna mišljenja. Nije slučajno evropski standard toliko strog i nije slučajno da su zemlje koje se nalaze u našoj klimatskoj zoni (Mađarska i Rumunija) potpuno isključile prisustvo aflatoksina u mleku, jer se plesan u našoj zoni često javlja, a ona je veoma opasna i njeno dejstvo u jetri je slično dejstvu teških metala – ne možete da je izbacite iz organizma. Zato je taj toksin toliko rizičan za trudnice i decu do sedam godina. To je zdravstveni aspekt našeg problema.

Drugi aspekt je, naravno, ekonomski. Srbija je ozbiljna poljoprivredna zemlja, značajan izvoznik kukuruza i žitarica, ali i mleka, naročito u regionu – a evropski limit aflatoksina nam je omogućavao da budemo konkurentni u izvozu. Sa povećanjem limita tolerancije ovog toksina mi sami sebe izbacujemo sa naših tradicionalnih tržišta.

U tom kontekstu mogu da kažem da je Vlada Srbije sve u vezi s aflatoksinom radila i uradila veoma pogrešno. Ona

čak nije ni priznala krizu, sve dok nije na to bila prinuđena, iako je već dugo imala sve relevantne podatke. Već tokom jesenje berbe kukuruza znalo se da će problem sa buđavošću ove sezone biti velik i da se povodom toga proizvođačima stočne hrane i mleka moraju uputiti jasna i precizna uputstva. Za to i služe mnogobrojne državne institucije koje bi trebalo da brinu o bezbednosti hrane. Sve je to propušteno da se učini, to jest od početka je taj problem guran pod tepih i vođena je politika zataškavanja. Na primer, već septembra prošle godine došlo je do zabrane izvoza, odnosno zabrane uvoza značajnog kontingenta našeg kukuruza, na intervenciju kupaca i njihovih zemalja. A kriza sa aflatoksinom eskalirala je tek sada?

Po meni je još veći problem to što su veliki proizvođači mleka, čiji su obrti ogromni u Srbiji i imaju značajne profite, a koji su ovde veliki monopolisti, sve to blagovremeno i sami znali, ali ništa nisu preduzimali, verujući, valjda, da će i sve zemlje u okruženju zataškavati krizu s kvalitetom mleka, jer su i njihove vlade klimave. Međutim, problem je iskršao tamo gde se većina nije nadala, u Bosni, pa je to isteralo na čistinu Vladu u Hrvatskoj, koja je takođe pokušala da zataška problem. Tada smo mi iz Vojvodine prozvali Vladu Srbije, pa se problem proširio i na Crnu Goru i Makedoniju. Vlada Srbije je u takvoj situaciji krenula sa nizom loših poteza, koji su je definitivno kompromitovali kod potrošača mleka i kod nas i u okolini.

Naravno da su sada najugroženiji mali farmeri koji od mleka imaju jedini "živ novac", a koji su i inače najsiromašniji deo poljoprivrednih proizvođača.

po za najgoru hranu

Država kao hajkač

Kriza s mlekom pokazala je još jedan indikativan detalj – oni tabloidi koji gotovo ne kriju da su “oglašivači” namera istražnih organa na polju bučno proglašene “antikorupcijske politike”, odjednom su pustili u promet i neke vaše navodne sumnjive poslove i zloupotrebe dok ste bili gradonačelnik u Indiji i ko zna kad ranije. Kako to komentarišete, da li se ovde vidi da se i borba protiv korupcije politički instrumentalizuje radi disciplinovanja opozicije?

Ja sam dvanaest godina bio gradonačelnik Indije i ne bežim od odgovornosti za bilo šta što sam učinio u tom razdoblju. Šibu o kojoj govorite prošao sam još u vreme Koštunice, pa potom u vreme Tadića – stalno se nešto tražilo protiv mene, ali nisu ništa našli. Naravno da je borba protiv korupcije koju spominjete – selektivna. To se, istina, radilo i ranije, i kada je DS imao svoje tabloide i bio na vlasti. Međutim, to je veliki problem kada tabloidi mogu svakog da proglase lopovom, a u stvari je iza njihovih leđa državna vlast. A kada državna vlast na polju elementarne pravne sigurnosti stane uz hajkače, onda stvarno niko nije bezbedan.

Vlada je stavljanjem van snage pravilnika o količini aflatoksina u mleku, usred krize, napravila opasan presedan, jer sva-ka buduća vlada bi mogla da se ponaša isto, kod svake sumnje u kvalitet hrane. Sutra neko može da reši, na primer, da stornira pravilnike o borbi protiv trihine-loze itd. Ne mogu se realni problemi rešavati administrativnim potezima. Vlada koja misli drugačije je neozbiljna vlada.

Da li je samo reč o neozbiljnosti ili kratkoj pameti, da se nekom prevorom može zadržati pozicija na regionalnom tržištu? Ili je možda reč o nekoj apsurdnoj štednji na sredstvima koja su neophodna za saniranje štete koju izazivaju određene ekstremne klimatske situacije?

Nažalost, ovaj slučaj s mlekom pokazao je da vladina administracija uopšte nije sposobna da štiti građane od najdelikatnijih opasnosti. Evo, na primer, nedavno ste imali i slučaj s nekim lekovima koji se šire na našem tržištu bez kontrole. Srbija je postala depo za najgoru hranu, za loše medikamente i druge proizvode, mada je naša regulativa na tom planu gotovo ista kao i ona evropska. To pokazuje da država ne koristi ili nema instrumente za sprovođenje propisa koje donosi.

No ovde je slučaj još gori, jer je problem bilo moguće anticipirati još juna prošle godine, pošto je reč o problemu koji se neumitno javlja posle svake suše. Dakle, Vlada je mogla od jula da krene sa merama koje bi predupredile taj problem s mlekom. Da je to učinjeno, sada bismo mogli da ojačamo našu poziciju na spoljnim tržištima, to jest sada bi Srbija mogla

da dobro zaradi na izvozu. Međutim, mi nemamo državne institucije koje rade u korist građana i u korist države, a to je smisao kontrole hrane. To je naš zajednički poraz u ovom trenutku.

Pokazalo se da je republička vlada naročito osetljiva na narušavanje njenog monopola na informisanje građana u pogledu bezbednosti hrane. Sećamo se onih izjava o tome ko uopšte ima pravo da kaže da problem postoji ili ne postoji, da vi niste ovlašćeni za iznošenje podataka i tako redom. Kuda to vodi, ako ni jedan Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu ne sme da iznosi svoje podatke?

U ovom trenutku imamo apsolutnu kontrolu Vlade nad vodećim medijima, to nije viđeno ni u vreme Miloševića. Kao da je problem mleka ravan bombardovanju i nekom ratnom stanju. Možda je to od tada ostalo u svesti prvog potpredsednika Vlade, kada je on bio cenzor cele štampe.

Kada nisu priznali krizu oko mleka, za koju su sami odgovorni, refleksno su pokušali da problem presele na politički teren, što je dakako potpuno pogrešno. U tom političkom natezanju ne može se doći do pobednika, kada je mleko zatrovano. Tu ne može biti pobednik Goran Ješić, jer svi smo na gubitku. No, moj je posao bio da skrenem pažnju na zatrovanost mleka – što mi je stavljano na teret, kao navodno neovlašćenom licu za analizu njegovog kvaliteta. To je ludo, jer je svako u ovoj državi, u skladu sa njenim zakonima, imao pravo da čim posumnja u kvalitet hrane zatraži ili poruči analizu

njenog kvaliteta. Svako udruženje građana je moglo da naruči takvu analizu i o njenim rezultatima izvesti javnost – a nekmoli pokrajinski sekretar za poljoprivredu kome je to čak i dužnost.

Mi smo tu analizu i naručili zbog toga što smo hteli da pomognemo našim farmerima da poprave kvalitet mleka, a to i dalje pokušavamo. Krenuli smo od proteina, a kasnije smo stigli do aflatoksina.

Ako se vratim na političku dimenziju ove krize, prvo moram da podsetim da na moju molbu moja stranka (DS) uopšte nije ulazila u problem s mlekom, jer sam ja smatrao da se on mora prvo razrešavati na relaciji dve vlade, Vlade Srbije i Vlade Vojvodine. Međutim, na sva-ko moje pitanje Vladi Srbije, dobijao sam odgovor iz stranke ministra Kneževića, iz SNS-a. Ta politička igra je još jedan dokaz o neozbiljnosti modela vođenja državne politike. Dakle, nisu aktivirane institucije, nije uočeno koje institucije čak nedostaju u lancu kontrole, ne priznaju se nikakve, pa ni najočiglednije greške – samo se izdaju stranačka politička saopštenja i samo se čeka šta će jedan čovek da reši. To nije samo neozbiljno nego i opasno, jer vodi ka diktaturi.

Ne bih mogao da se složim da Vlada Srbije kontroliše sve medije. Uostalom, svi mediji su odmah preneli vaša upozorenja, čim ste ih izrekli. I sami kažete da je i vama problem poznat još od prošlog leta, mogli ste i vi ranije da se obratite javnosti. Zbog toga se stiče utisak da je vaša akcija ipak bila i politički motivisana?

Mi smo još u septembru, preko naše laboratorije, koja je najopremljenija u Srbiji, objavili da je u tom trenutku 37 odsto kukuruza zaraženo aflatoksinom. Ti podaci su dostavljeni Ministarstvu poljoprivrede Vlade Srbije – ali se ništa nije desilo. Oni su, zapravo, posle izašli sa podatkom da je zaraženo 7 odsto kukuruza. Mi smo objavili naše nalaze, ali pošto građani direktno ne konzumiraju kukuruz, nije se podigla prašina.

Imate pravo, moju nedavnu izjavu o zaraženosti mleka su preneli svi mediji, ali je veoma brzo počelo političko spinovanje, pa su gotovo svi mediji stavljeni pod kontrolu Vlade. Mediji, na primer, nisu pitali Vladu zašto rezultati analiza iz Holandije, koje dobijete za četiri-pet dana,

ne stižu do javnosti toliko dugo. Stigli su posle 15 dana. U međuvremenu Vlada saopštava da je sve mleko u prodavnicama apsolutno ispravno, to jest da odgovara postojećem pravilniku. To saopštenje je poslato još pre promene pravilnika itd. Čim mleko bude odgovaralo evropskom pravilniku, mi ćemo istog dana o tome obavestiti građane Srbije.

Bila je upadljiva nervozna reakcija Vlade Srbije na vaše podatke. Da li je reč o tome da je Vlada posebno osetljiva na kritike koje ukazuju na njenu inkompetenciju ili na njenu improvizovanu politiku – ili se vaša kritika pojavila u nekom za Vladu osetljivom trenutku?

Ne znam otkud ta nervoza, jer mi smo samo radili svoj posao. I mi smo mogli kriti podatke, ne znam da li su se zbog toga osetili izneverenim. Mi smo, u stvari, pretpostavljali da nećemo naići na razumevanje, da ćemo biti proglašeni za saradnike tajkuna – uvoznika, da će nas optužiti za kriminal. Evo, sada je počela "bočna kampanja" protiv mene lično. Mi smo to očekivali, jer smo primetili da tu Vladu, od njenog osnivanja, niko ne kritikuje, niko se ne usuđuje da je kritikuje, naročito ne njenog prvog potpredsednika. Jer nije ova stvar samo pitanje resornog ministarstva, nego je u pitanju kredibilitet cele Vlade. Tu su umešani i Ministarstvo zdravlja i mnogi drugi. Zakon o zaštiti hrane tačno kaže da svako ko ugrožava zdravlje ljudi mora da odgovara. Da ide u zatvor, ako ne preduzme mere da to spreči.

Dakle, prvi put je neko ozbiljno kritikovao Vladu, to jest njen nerad, i ta nervozna reakcija je neprihvatljiva. Ja sam lično očekivao da će oni reći – stekli smo saznanje o rizicima, preduzećemo te i te mere da se oni otklone. Međutim, kao što sam već rekao, oni su odmah prešli na politički teren, a što je najgore, oni i dalje ne rešavaju realan problem.

Znači, Vlada Srbije još nije povukla iz robnih rezervi ozbiljne količine ispravnog kukuruza. Naknadno je tek priznala da je falsifikovala procenat zaraženosti kukuruza u tim rezervama septembra prošle godine, jer je sada umesto onih 7 odsto, zvanično objavila da je takvog kukuruza 31 odsto. Vlada još nije naredila velikim prerađivačima da i dalje otkupljuju mleko od malih proizvođača, mada

je to najavila. Oni su počeli da distribuiraju neke količine ispravnog kukuruza, ali ne znamo kolike su to količine, kome idu i po kojim kriterijumima. Vlada nema precizne analize o tome koji se kukuruz može "popravlјati", a koji ne može. U međuvremenu, mali farmeri više nemaju nikakvog hraniva za svoje krave, čak ni zaraženog kukuruza, a Vladine rezerve ne kreću u masivniju akciju, da bi ona pokušala da sačuva stočni fond, koji i inače drastično opada svake godine.

Krivica nije samo kod Vlade, nego i kod velikih prerađivača, to jest tajkuna koji drže monopol u prometu mleka. Tako da imamo neobičnu situaciju da Vlada Sr-

„Samo se izdaju stranačka politička saopštenja i samo se čeka šta će jedan čovek da reši. To nije samo neozbiljno nego i opasno, jer vodi ka diktaturi“

bije stalno galami protiv tajkuna, a ovde kod mleka kao da su povezani s velikim kompanijama i njihovim vlasnicima. Zašto bi Vlada brinula da li će Imlek ove godine izgubiti svoje profite u Srbiji, kad je na drugoj strani zdravlje građana Srbije? To je i dovelo do ovog problema, za koji se zasad i ne vidi rešenje. Mi predlažemo da se iznese zdrava stočna hrana, da se ažurira i stabilizuje kontrola i da se sve radi transparentno.

Neki politički analitičari vas lično već nazivaju "probnim pilotom DS-a". Možda je to zbog utiska da ste akciju samostalno pokrenuli, jer ste političku podršku od Vlade Vojvodine i vođstva DS-a dobili sa znatnom podrškom. Uostalom, nije vam prvi put da pokrećete nešto čemu se ne vidi jasan kraj. U kojoj meri sada doista osećate podršku Đilasa i Pajića?

Ponavljam, ja radim svoj posao. Kako bi se bilo ko osećao kad dobije rezultate o štetnosti nekog proizvoda koji troše stotine hiljada ljudi. A ja sam prvo o tome obavestio resorne ministre, a potom i premijera, a tek potom javnost. Na to sam ih i upozorio, ali nisu ništa preduzeli.

Ja sam insistirao kod vođstva DS-a, kod Dragana Đilasa i Bojana Pajića, da

se stranka ne meša u sukob koji je odmah otvoren. Sedam-osam dana nakon toga, kada me je uporno napadao SNS, Demokratska stranka je bila prinuđena da se uključi i traži smenu resornog ministarstva.

Uostalom, Goran Knežević nije prva volina kod dirigenta Tasovca, pa da ga Tasovac smenjuje, nego je on političar koji je kroz politički proces došao na mesto ministra poljoprivrede. Vojvođanska vlada je, inače, od početka bila obaveštavana o akcijama Sekretarijata za poljoprivredu, ona je takođe odgovorna za zdravlje građana Vojvodine. Rečju, svako mora da deluje u skladu sa svojim obavezama.

Kako komentarišete teoriju da ste na izvestan način, bacajući rukavicu ministru poljoprivrede iz redova SNS-a, "razbili" i onu već dugo prisutnu kombinaciju o takozvanoj velikoj koaliciji u nekom budućem vremenu?

Ponavljam, DS se u ovu stvar uključio tek osam dana nakon izbijanja afere, a SNS je već prvog dana krizu s mlekom prebacio na politički teren. To je u krajnjoj liniji logično, jer svi smo mi političari. Na taj način, međutim, ne može se rešiti realan problem, jer ni DS ni SNS nisu krivi za krizu mleka, nego ministar poljoprivrede, koji nije radio svoj posao i koji nije kompetentan. A znali su dimenzije problema i o njima raspravljali na kolegijumima u Ministarstvu poljoprivrede – pa ipak nisu ništa preduzimali.

DS je najveća opoziciona stranka i naravno da ona mora biti najžešći kritičar Vlade. Ovo su teme na kojima se pokazuje nesposobnost koalicije na vlasti, to jest članova Vlade. Ja ne mogu da kritikujem načelnu orijentaciju Vlade Srbije ka evropskim integracijama, jer i mi smo za taj kurs. DS je čak rekao da će tu orijentaciju podržavati i pomagati njene napore da Srbije dobije datum početka pregovora sa EU.

¶ DIMITRIJE BOAROV

I narod i država bez para

Samo dve nedelje nakon što je štampa objavila “povratak u devedesete”, u javnosti se pojavila i informacija da je, zbog povećanja cena ali i prodaje nelegalnog rezanog duvana, opala prodaja cigareta za devet odsto. Između ostalog, i zato je prihod od akciza u državnom budžetu u januaru 2013. bio za oko 12,4 miliona evra (1,37 milijardi dinara) manji nego u istom mesecu u 2012

LEGENDARNI ŠVERC: Prodaja na tezgama

“**N**ema narod para”, ovako doskorašnji vlasnik tezge u Beogradu objašnjava odluku da se nakon godinu i po dana povuče iz posla prodaje čokolade, kafe, konzervi i mnogobrojnih drugih (uglavnom konditorskih) proizvoda. “Pred kraj 2012. i u najboljim danima promet je bio jedva 15-20 hiljada, a to ti se ne isplati. Nesigurna je zarada, ne smeš da ostaviš robu u tezgi da ti neki narkoman ne obije i pokupi sve, a dešavalo se, tako da svaki dan moraš da nosiš robu kući, drndaš kola, trošiš gorivo... Tokom 2011. smo se ubijali od para, bukvalno, samo u decembru smo zaradili da pokrijemo celu godinu. Onda je došlo leto, ljudi su na odmorima, ne možeš ni da držiš sve izloženo, a kad ti je tezga poluprazna, to nije to, ljudi vole da dolaze tamo gde je krcata tezga. A i čokolada se topi, pa sam morao da je držim po ručnim frižiderima. Mislio sam da će opet krenuti bolje kad zahladni, ali jok. Pazi, ja sam prošle godine u aprilu, kad je neki ‘običan’ dan, imao bolji pazar nego sad pred kraj godine na neki praznik, na Svetog Nikolu, na primer”, kaže 30-godišnji momak za “Vreme, nazovimo ga Kristijan.

Sa Kristijanovim rečima je saglasna i “Dragica”, koja uprkos, kako kaže, drastično manjem prometu, ne odustaje od posla kojim se bavi već pet godina. Njoj bolje i ide – dnevni pazar joj je 40-50 hiljada. “Ali od jutra do mraka se radi”, odmah dodaje. “Od osam do osam, svakog dana, i po zimi i po snegu, obijaju ti tezgu – ta ti je dvesta pedeset, dušo – evo, noćas su mi isekli struju i alarm, napravili štetu od 50 evra”, kaže Dragica, dok je brojni kupci svaki čas prekidaju. Na pitanje kako je roba kod nje jeftinija za nekoliko desetina dinara nego u prodavnicama, samo sleže ramenima uz lakonski odgovor: “Zdrava konkurencija.”

“DEVEDESETE”

Samo dve nedelje nakon što je štampa objavila “povratak u devedesete”, odnosno “nezapamćen šverc hrane” iz Mađarske, koji preti da pogasi mnoge trgovinske radnje na severu zemlje, u javnosti se pojavila i informacija da je, zbog povećanja cena ali i prodaje nelegalnog rezanog duvana, opala prodaja cigareta za devet odsto. Između ostalog, i zato je prihod od akciza u državnom budžetu u

januaru 2013. bio za oko 12,4 miliona evra (1,37 milijardi dinara) manji nego u istom mesecu u 2012.

“Na osnovu preliminarne procene obima nelegalnog tržišta rezanog duvana, državni budžet bi do kraja godine mogao da ostane uskraćen za najmanje pet milijardi dinara samo po ovom osnovu i to pod uslovom da ne dođe do daljeg povećanja obima crnog tržišta rezanog duvana”, kaže za “Vreme” Goran Pekez, direktor korporativnih poslova i komunikacija kompanije Japan Tobacco International (JTI) za Zapadni Balkan. “Ilegalna trgovina rezanim duvanom ugrožava poslovanje duvanske industrije koja je u Srbiji uložila više od 1,2 milijarde evra u poslednjih 10 godina i koja zapošljava oko 4000 ljudi. Ovakvo crno tržište ugrožava poslovanje i više od 30.000 maloprodavaca duvanskim proizvodima. Oni plaćaju godišnju naknadu za prodaju duvanskih proizvoda i imaju obavezu dostavljanja brojnih izveštaja o prodaji, a sve u cilju sprečavanja ilegalne trgovine. Crno tržište demotiviše njihovo legalno bavljenje trgovinom, ali destimuliše i buduće investicije. Treba skrenuti pažnju i

foto: R. Marković

Kršenje zakona i propisa

“Teško je da procenimo godišnji uticaj ilegalno uvezene robe na Kraft, ali je reč o milionima evra”, kaže za “Vreme” Fil Dickinson, generalni direktor kompanije “Kraft Foods East Adriatic Markets”, koja je deo “Mondelēz International” grupe kompanija. “Krajem prošle godine smo procenili da Vlada Srbije gubi dva miliona evra godišnje kao rezultat ilegalno uvezenih ‘milka’ proizvoda. Ono što je možda još važnije, u mnogim slučajevima potrošač treba da bude zaštićen od ovog ilegalnog uvoza, jer se mnogi proizvodi često prodaju bez etikete na srpskom jeziku, ili se ne prevoze, ili se pak čuvaju u ispravnim uslovima skladištenja. Zakoni o zaštiti potrošača postoje, a mi smo dobili žalbe od potrošača koji su bili zabrinuti zbog nedostatka etikete na lokalnom jeziku. U ovim okolnostima mi smo obavezni da obavestimo vlasti o prodavnicama u kojima je ova roba kupljena. Naše iskustvo je da se najviše ilegalno uvezenih ‘milka’ proizvoda može naći u Vojvodini, ali je jasno da se ‘milka’, sa drugim zapakovanim prehrambenim proizvodima, prodaje na otvorenom u celoj Srbiji, a ovo krši zakone i propise o proizvodima koji mogu da se prodaju na otvorenim tržnicama. Problem se ne rešava samo strožim graničnim kontrolama i kaznama. Važno je da svi trgovci prodaju robu na koju su plaćeni odgovarajući porezi i nameti, koja je korektno obeležena da zaštiti i posavetuje potrošača, i koja je skladištena i prodaje se u korektnim uslovima, obezbeđujući tako najveći mogući kvalitet za potrošača.”

potrošačima koji odluče da kupe duvan na crnom tržištu, da taj duvan ne podleže nikakvoj kontroli, te da su poreklo, ispravnost i kvalitet duvana u najmanju ruku sumnjivi”, kaže Pekez.

Cigarete su pak još uvek daleko od svoje “konačne” cene: da bi Srbija dosegla minimalnu visinu akciza na cigarete po direktivama Evropske unije, one treba do kraja 2016. da porastu još oko 2,2 puta. Po rečima Milana Petrovića, generalnog direktora “Štampa sistema”, problem će nastati ako u regionu akcize ne rastu istim tempom. “Ukoliko se u Srbiji nastavi povećanje akciza i poreza, a u regionu (Crna Gora, Bosna, Makedonija) dođe do njihove stagnacije, što je vrlo izvesno, desilo bi se preliivanje duvanskih proizvoda u Srbiju preko crnog tržišta. Država mora unapred da se pripremi za ovu vrstu problema, po ugledu na evropske zemlje kao što su Nemačka, Švajcarska, Francuska, i spreči ih, tako što će kontrolisati samu distribuciju i maloprodajne objekte kroz koje se prodaju duvanski proizvodi”, kaže Petrović za “Vreme” i dodaje da se, osim duvana, na crnom tržištu najčešće nalaze prehrambeni, naročito konditorski

proizvodi. “Prodaja sa tezgi na pijacama veoma brzo i lako dospeva do kioska. Negativni efekti u oba slučaja imaju iste posledice i mogu dugoročno narušiti ekonomiju Srbije. Procene koje su objavljene u medijima govore o izuzetno velikom udelu ovog tržišta – od 1,5 do čak 4 milijarde evra, a to je i do 800 miliona evra poreza manje u državnom budžetu”, kaže Petrović.

ISTO KAO LOKAL

“Pred kraj su mi nudili i duvan da prodajem, ali ja sam već izlazio iz posla, tako da ne mogu da ti kažem mnogo o tome”, kaže Kristijan. “Ali od ovih što donose robu iz Mađarske, najbolje rade oni sa suhomesnatim proizvodima i sirevima, najveća im je zarada, a realno to najviše i ide, to ljudi jedu, a mnogo su jeftiniji nego kod nas da kupiš. Ovde (u Beogradu) nemaš toliko toga. Meni je čokolade i konzerve neko vreme direktno iz Mađarske donosio na kuću jedan lik što je imao ‘kombinaciju’, inače sam kupovao na Kvantašu. A kafu, pa uglavnom se to kupovalo na akcijama – bude jedan dan akcija u nekom hipermarketu, mi to sve

pokupujemo, nestane za sat.”

“Mađarska”, “Kvantaš” ključne su reči u Dragičinoj priči. “Tamo (u Mađarskoj) imate onu njihovu ‘afu’, Mađari daju povraćaj na robu koju platite kod njih od 27 odsto, al’ to tek kad opet odete tamo, tako je bilo kada sam ja išla. Međutim, ja to uglavnom nabavljam sa Kvantaša. Kako oni to uvoze, ja to ne znam, ali verovatno neko uvozi, jer može da se napravi uvoz i da se unese veća količina”, kaže ona.

Na pitanje da li ima problema sa inspekcijom, kaže “samo s komunalcima, kad stavim nešto ispred tezge”, a Kristijan se priseća da mu je inspekcija samo jednom bila, ali je “imao sve papire”: “To gde sam ja prodavao nije se vodilo kao pijaca, nego kao poslovni prostor, iako su bile obične tezge. Plaćaš mesečni ili tromesečni zakup, oko 6700 dinara mesečno, za te pare koristiš i onaj plastični wc. Registrovao sam se u APR-u, uplaćivao sebi staž, moraš da imaš ime firme, pečat, sve kao kad pravu firmu otvaraš. Došla je jednom inspekcija, proverila papire, bilo je sve okej, i to je to, ti radiš legalno, kao da imaš lokal”, zaključuje Kristijan.

RADMILO MARKOVIĆ

Intervju: Prof. dr Zorana Mihajlović, ministarka energetike, razvoja i zaštite životne sredine

Skoro pa kao sav ostali svet

“Nije lako privoleti ljude da to urade jer u Srbiji, kad god donesete neki pravilnik, to se teško sprovodi. Ono što u Srbiji mora da počne da funkcioniše jeste kontrola sa sve kaznama za one koji ne sprovode takve stvari. Pravilnici će biti do leta gotovi i u tom smislu će postojati standardi, a sa druge strane moraće da postoji efikasna kontrola. Ako toga nema, onda nam džaba svi zakoni, podzakonska akta i pravilnici”

foto: A. Andić

Grejna sezona je na izmaku i sada se već zna da će sledeća biti bitno drugačija: struja će da poskupi koliko sledećeg meseca, tarifni sistem se menja tako da će struja biti još skuplja za one koji se na nju greju, najavljena je reorganizacija Elektroprivrede Srbije i Srbijagasa, u skupštinskoj proceduri je Predlog zakona o efikasnom korišćenju energije koji će dobro, kad počne da se primenjuje, promeniti navike, kako u proizvodnji i distribuciji energije tako i u potrošnji. Energetsku tranziciju država će finansirati pomoću što iz budžeta, što od donacija, ali samo "velike": van fokusa su i dalje svi oni koji se greju individualno, što je 75 odsto domaćinstava.

Odmah nakon promene rukovodstva u Elektroprivredi Srbije, koje je po običaju usledilo čim je vlada promenjena, stane u ovom javnom preduzeću, ujedno i najvećoj srpskoj kompaniji, ocenjeno je kao "jako teško" i da je jedini spas od bankrota novo zaduživanje od čak 500 miliona evra. Ta ideja nije prošla kod koalicionih partnera u Vladi, te se pristupilo planu B: naplati dugovanja za preuzetu električnu energiju, što privrede, što građana, što budžetskih korisnika od (čak) milijardu evra.

"Nema tu plana A, a ni plana B, postoji samo jedan plan za EPS i to je naplata dugovanja", kaže ministarka energetike, razvoja i zaštite životne sredine Zorana

Mihajlović. "Novo rukovodstvo EPS-a, nova vlada, susrela se sa velikim finansijskim problemima. Sva javna preduzeća imaju slične probleme, o lokalnim javno-komunalnim preduzećima da i ne govorimo – to je tek teška priča. Ono što je Vlada odmah uradila jeste da je napravila polazne osnove za korporativizaciju javnih preduzeća, u prevodu – polazne osnove za reformisanje EPS-a. Suština je kako da Elektroprivreda Srbije i svako drugo javno preduzeće osposobimo da bude konkurentno, da kad se sutra pojavi konkurencija taj EPS ne bude istisnut sa tržišta. To za početak podrazumeva formiranje posebnog privrednog društva za javno snabdevanje koje je između ostalog odgovorno za cenu energije, sa druge strane da se EPS finansijski konsoliduje – da vidimo šta ćemo sa tim dugom od milijardu evra, s tim da to nisu samo dugovi građana i privrede: među dužnicima su i budžetski korisnici – zdravstvo, školstvo... Dogovorili smo se sa Ministarstvom finansija da se to prevede u javni dug, da se iščiste bilansi Elektroprivrede, ali sa obavezom da angažuje svoje unutrašnje rezerve, da racionalizuje troškove. Stvari se pokreću, mada treba imati na umu da nije moguće da preduzeće koje godinama nije naplaćivalo robu koju prodaje, koje ništa nije investiralo, koje ništa nije izgradilo, za šest meseci reši sve probleme."

"VREME": Nije prvi put da se dugovanja reprogramiraju i otpisuju kamate: više tih bezuspešnih pokušaja je bilo i do sada. Da li je ovo poslednji put da se to radi?

ZORANA MIHAJLOVIĆ: Ako je do mene, ovo je poslednji put. U ugovoru o reprogramu duga stoji da se kamata otpisuje i dug reprogramira samo u slučaju da se redovno izmiruju tekuće obaveze i obaveze iz reprograma: ko god – svejedno da li je reč o fizičkom ili pravnom licu – ne plati samo jednu ratu ili jedan mesečni račun, ugovor se po automatizmu raskida, dužnik se isključuje sa mreže, a celokupan dug dospeva na naplatu. Ti dugovi nisu nastali preko noći, nagomilavali su se godinama, što znači da neko namerno nije plaćao struju, da je rukovodstvo EPS-a takvima namerno gledalo kroz prste... Toga više neće biti: ko god ne bude izmirivao svoje obaveze biće mu uskraćeno dalje snabdevanje.

Isto važi i za Srbijagas? I kod njega se nagomilao dug oko pola milijarde evra.

Nakupilo se više od 700 miliona. Prošle nedelje je Vlada donela odluku da se Srbijagasu preporuča da otpiše kamate svojim dužnicima i sklopi ugovore o reprogramu duga na isti način kako to čini EPS. Naime, najveći dužnici Srbijagasa su toplane, koje su veliki potrošači, ali gas neredovno plaćaju.

Na početku grejne sezone donesena je uredba o minimalnoj i maksimalnoj ceni grejanja, ali od 59 toplana uredbu nije poštovalo 10.

Mi smo danas imali sastanak sa predstavnicima toplana koje ne poštuju uredbu. Zašto je uopšte doneta ta uredba? Zato što smo nakon analize svih toplana došli do zaključka da je razlika u ceni po gradovima za domaćinstva i privredu jedan prema četiri. Lokalne samouprave su, da bi očuvale svoju političku stabilnost, na privredu svaljivale ceo trošak. Zbog toga smo doneli uredbu kojom smo razdvojili fiksne troškove od varijabilnih, čime smo naterali lokalne samouprave da naprave takve cene kojima neće ruinirati toplanu, neće držati nižu cenu za domaćinstvo od privrede, koja to ne može da plati.

Naravno da ne može. Uostalom, koju privredu mi to pa imamo?

Tako je. I šta se događa: oni su svi super, odlični su gradonačelnici, divni direktori, sve funkcioniše kod njih, dok ne dođe oktobar, novembar, pa od države traže mazut. Dug državi za mazut za prošlu godinu je 38.000, a za ovu godinu 40.000 tona. Gledali smo kako toplane to primenjuju i ispostavilo se da od 59 toplana, njih 10 ne primenjuje uredbu. Danas smo sa njima razgovarali, prosto da vidimo da li postoji nešto što smo mi prevideli zbog čega oni to ne rade, a ne postoji ništa. Rekli smo da, ukoliko je ne budu sproveli, trpeće sankcije: ne postoji država u svetu u kojoj se odluka vlade ne sprovodi.

Govorite o promeni upravljanja javnim preduzećima. Ako može kratko...

Ukratko baš i ne može, ali evo: pripremamo plan restrukturiranja Srbijagasa, javnog preduzeća koje je opterećeno kreditima od preko milijarde evra, a za većinu kredita država je davala garancije, što opet znači da je plaćala i određene

Plaćanje po utrošku

Većina toplana je već za ovu godinu najavila da će preći na merenje po utrošku. Za to je, međutim, potreban novac.

Od 59 toplana, sedam već radi po utrošku. Da bi i druge mogle da krenu na takvu vrstu naplate, moraju da se ugrade kalorimetri u zgradama i država je obezbedila novac, iako država, odnosno Ministarstvo, nema nikakve ingerencije nad lokalnim toplinama: mi bismo sada mogli da se pravimo ludi na sve probleme koje toplane imaju, ali, budući da su toplane deo energetske bilansa i to veoma značajan, obezbedili smo novac za nabavku kalorimetara. Svaka toplana je iskazala svoje potrebe za kalorimetrima, mi ćemo da napravimo jedan centralni tender i one će dobiti kalorimetre koji idu u svaku zgradu. Međutim, da se dalje razvede – da u svim stanovima budu kalorimetri, to je već nešto drugo, to će morati same skupštine stanara sa toplinama da se dogovore kako će to da urade. Dovoljno je, naime, da se saglase dve trećine stanara. Na toplinama je da dalje odrade sve što mogu kako više ne bi bile takvi gubitaši.

dodatne kamate ako se krediti u potpunosti ne iskoriste, što opet govori o tome kako se upravljalo preduzećem. Sve ono što su sporedne delatnosti, poput Agroziva i Azotare, biće sklonjeno iz portfolija Srbijagasa, jer sve te sporedne delatnosti opterećuju cenu kubnog metra gasa. To je prva faza: Srbijagas mora da se bavi onim zbog čega je osnovan, trgovinom, transportom i distribucijom gasa. Tako će u budućnosti izgledati Srbijagas, tako će biti podeljen. Nadalje: Srbijagas mora da smanji svoje troškove bar za 15, odnosno 20 odsto. Rok da se to obavi je isti kao i za EPS – godinu dana. Uzimajući u obzir sve probleme koji mogu da se dogode u nabavci gasa, očekujem da do sledeće grejne sezone Srbijagas posluje bitno drugačije nego sad.

To je, cenite, realan rok?

Sasvim je realan: ako se hoće, onda se i može. Neće biti lako, ali za javna preduzeća nema alternativnog scenarija: ovo im je jedini put. Ukoliko to ne budemo uradili, imaćemo javna preduzeća u bankrotu.

U proceduri je, najzad, Predlog zakona o efikasnom korišćenju energije.

Koja je očekivana korist, naravno – ako se bude primenjivao?

Taj zakon kasni najmanje pet godina. Sve države oko nas su takav zakon odavno donele. Naše procene su da primenom ovog zakona u narednoj deceniji Srbija može da poveća efikasnost korišćenja energije najmanje između 20 i 25 odsto. To znači sledeće: da smo imali ovaj zakon pre deset ili sedam godina, danas ne bismo uvozili ni jedan jedini kilovat-čas električne energije. Taj zakon donosi još jednu dobru stvar: energetske menadžere.

Nije reč o novom zapošljavanju, već o zaposlenima po opštinama koji će biti oспособljeni da vode računa o tome da li su ispoštovani svi principi energetske efikasnosti – u domaćinstvima, komunalnoj energetici, industriji. Postojeće budžetski fond, ali neće biti upravnog odbora, direktora, već samo račun u koji će se slivati sredstva iz budžeta, iz donacija, od institucija kojima će se finansirati projekti za povećanje energetske efikasnosti.

Zakon bez podzakonskih akata ne vredi mnogo. Koliko brzo će i ona biti doneta?

Mi smo skratili sve rokove koliko god je bilo moguće. Budžetski fond počinje od 1. januara 2014, podzakonska akta koja će definisati finansiranje projekta iz budžeta imaćemo do kraja ove godine, a neki veliki projekti za povećanje energetske efikasnosti moći će da počnu već za mesec-dva: već imamo odobrena sredstva od KfW banke, Svetske banke...

Na jednom skupu posvećenom energetici iznesen je podatak da je efikasnost toplana na gas svega 85 odsto. Na toplane na ugalj ne smem ni da pomislim. Prema Predlogu zakona pravilnikom će biti propisani maksimalni gubici: da li će baš to nedopustivo malo iskorišćenje biti u pravilniku?

Ako pogledate sve toplane u Srbiji i sve elektrane, njihova prosečna efikasnost je oko 40 odsto.

Elektrane i toplane nisu isto: u prvim se od uglja proizvodi toplota, a od toplote struja, a u drugima samo toplota.

Danas sam o tome razgovarala sa predstavnicima toplana: sve one će u nekom srednjem roku morati da naplaćuju isporučenu energiju prema izmerenoj potrošnji. To će ih prisiliti da uvedu kongeneraciju – da pored toplotne proizvode i električnu energiju, čime će efikasnost povećati na 90 do 95 odsto, tako da im neće biti potrebna država da im daje subvencije, u mazutu ili bilo čemu drugom, već će moći same sebe da izdržavaju.

U zakonu se ne vidi najjasnije da li će država participirati u troškovima povećanja energetske efikasnosti i prelaska sa fosilnih na obnovljiva goriva?

Mislite na toplane?

Mislim na individualne kotlarnice: na toplane je priključeno svega 25 odsto domaćinstava, ostali se greju u sopstvenoj režiji.

Urađićemo nešto drugo: inicirali smo kod Ministarstva finansija da se PDV na pelete i brikete smanji sa 20 na 8 odsto, jer nama je u interesu da se koriste obnovljivi izvori, a posebno biomasa koje u Srbiji ima najviše. Ja bih volela kada bi sve toplane krenule da rade na biomasi: mislim da bi to bio najveći uspeh ove države u narednih pet-šest godina. Dakle, mi ćemo to da podržimo subvencijama, oslobađanjem od određenih nameta.

I dalje ne govorimo o istom: vi o toplanama, ja o individualnim kotlarnicama. Na primer, u svim zemljama Evropske unije, ali i u Hrvatskoj i BiH, država bespovratnim sredstvima participira u prelasku sa fosilnih na obnovljiva goriva.

To je ono što će ići kroz budžetski fond za energetske efikasnosti: da li će to biti u nekom dugom roku, nešto što će delimično možda morati da se vrati, ili nešto što će biti bespovratna sredstva, tek će da se vidi. Nevezano samo za to, to se odnosi i na neke stvari unutar samih projekata energetske efikasnosti, kada se menjaju prozori, vrata, kada se stavlja izolacija i tako dalje. Danas kada uđe energija u vaš stan, 40 posto se baci u vetar, vaš račun je 40 posto viši nego što bi u stvari trebalo da bude. E to je ono što mi hoćemo da smanjimo, da prosto povećamo energetske efikasnosti samog stana. Dakle, mi ćemo da pomognemo u svemu koliko možemo, ali kad država nema mnogo

para, onda se prave prioriteti.

Da li je u planu izmena pravilnika o emisiji štetnih materija – ugljen-monoksida, azotnih oksida, praškastih materija...? Ovaj aktuelni je poprilično "retro", čak kotlove manje od 50 kilovata koji su najzastupljeniji uopšte ne pominje.

Ti pravilnici se menjaju kao što se menjaju i Zakon o zaštiti životne sredine i Zakon o zaštiti prirode. Trenutno su u izmenama. Ne samo vezano za same emisije nego i kako ćemo da finansiramo to što zagađujemo životnu sredinu. Ozbiljan je problem je to što je Fond za zaštitu životne sredine ukinut, te je tako kompletno finansiranje praktično prebačeno na budžet, pa sada sve što treba da finansirate morate da uradite u dogovoru sa budžetom. Ja to posmatram samo kao privremenu meru, jer to nije rešenje za projekte zaštite životne sredine, odnosno projekte energetske efikasnosti.

Za tečna i gasovita goriva postoji standard, dok za ogrevno drvo, pelet, briket i ugalj ne postoji. Da li postoji neki plan da se to dovede u red, koliko pepela sme da ostane posle sagorevanja peleta ili briketa, koliko vlage sme da sadrži ogrevno drvo, koliko ugalj?

Biće pravilnik, a zašto ga do sada nije bilo, nije mi jasno. Kao što smo sada u

pravilnik o naftnim derivatima uneli nove mere, imamo i nove vrste derivata koje moraju da uđu u sve to i da prođu kroz referentnu laboratoriju koja će sve da proverava, isti ti standardi će biti primenjeni i za sve ostalo, baš zato što se ispostavilo da sa jedne strane imamo mnogo više troškove, a sa druge imamo problem da napravimo paritet cena. Da vi kao potrošač, bilo da ste privredni subjekt, bilo da ste domaćinstvo, u narednih godinu ili dve tačno zante kako će se kretati cene svih energenata i energije. To u Srbiji nije postojalo.

U Nemačkoj je standardom propisana i dužina i obim cepanice.

Nije lako privoleti ljude da to urade jer u Srbiji kad god donesete neki pravilnik, neko novo pravilo, to se teško sprovodi. Ono što u Srbiji mora da počne da funkcioniše jeste kontrola sa sve kaznama za one koji ne sprovode takve stvari. Pravilnici će biti do leta gotovi i u tom smislu će postojati standardi, a sa druge strane moraće da postoji efikasna kontrola. Ako toga nema, onda nam džaba svi zakoni, podzakonska akta i pravilnici.

Struja će poskupeti, mada se ne zna kad: trebalo je ovog meseca, pa sledećeg... Govori se i o promeni tarifnog sistema, što je takođe poskupljenje, doduše selektivno. Nekome će, dakle, struja poskupeti više, nekome manje.

Ministar više nema u tome nikakve ingerencije: Agencija za energetiku odobrava cenovnik i daje predlog tarifnog sistema. Ono što je uloga Ministarstva kod tarifnog sistema jeste da damo naše sugestije i mi smo sugestije dali: rekli smo da taj tarifni sistem mora da bude pravedan, da tim tarifnim sistemom moramo da omogućimo da oni koji troše električnu energiju za grejanje moraju polako s toga da se sklanjaju, jer je struja najplemenitiji vid energije – tarifni sistem će imati tu crvenu tarifu koja će biti nekoliko puta skuplja u odnosu na neki prethodni period. To je u stvari uloga tarifnog sistema, da napravite paritete. Cena električne energije će porasti tek onda kada Srbija bude uradila socijalne karte, jer je dosta više toga da vam javno preduzeće praktično izdržava socijalno ugrožene.

ZORAN MAJDIN

Problem

Socijalno ugroženi sugrađani će dobijati besplatno, ako ne grešim, 120 kilovat-časova struje ili 60 kubika gasa. Ne zvuči baš pravedno: 60 kubika gasa je 600 kilovat-časova, što je 5 puta više od 120?

Jeste, ali je to potpuno drugačije kada se grejete na gas i kada koristite taj gas za grejanje vode i tako dalje, a drugačije je kada struju koristite za grejanje ili samo za svoje osnovne potrebe, za šta se struja u stvari koristi. Mi smo ovim putem hteli da omogućimo onim najsiriromašnijim, kao što sam rekla, da budu nekako obezbeđeni, a sa druge strane da pokušamo da nađemo način da oni tu struju što manje koriste za grejanje, za šta je danas u Srbiji 50 posto domaćinstava i koristi. To je problem.

EUNET HOSTING PRIRODAN IZBOR

PROFESIONALNE HOSTING USLUGE OD 1996. GODINE

WINDOWS I LINUX NAMENSKI SERVERI
CLOUD SERVERI • PRIVATE CLOUD
MICROSOFT SHAREPOINT, EXCHANGE I
DYNAMICS CRM HOSTING
SHARED HOSTING • DOMENI

EUNETHOSTING.COM • 011 3010 550

 EUnetHosting

Da li je Bil Gejts dobar čovek

Bitna karakteristika društveno odgovornog poslovanja jeste i da se njime ništa ne traži zauzvrat. Drugo je pitanje da li se nešto očekuje

Piše: Maja Pišćević

"Dok sedim u kolima i čekam da se upali zeleno svetlo na semaforu, neretko mi na prozor kucnu klinci koji prose. I uvek kad im dam nešto sitnine, moja žena odreaguje isto i dobro me izgrdi što to uporno radim, a vrlo dobro znam da će taj novac završiti u džepovima nekog mafijaša. Na niz grdnji odgovaram joj uvek istom rečenicom: Draga, da li misliš da će mi 'onaj odozgo' suditi po tome što sam dao ili po tome kome sam dao? Zeleno svetlo prekine našu malu socijalno angažovanu raspravu i mi nastavimo ka sledećem semaforu."

Priznajem, otkako sam ovu anekdotu čula od jednog uglednog profesora iz Vašingtona, više puta sam se našla u situaciji promišljanja da li da postupim kao on ili da razmišljam poput njegove supruge. Slična analogija može se primeniti i na veliku, čini se beskrajnu, debatu o društveno odgovornom poslovanju. I umesto podrške kompanijama koje u sklopu svojih programa za promociju društveno odgovornog poslovanja pomažu razvoj lokalnih zajednica, očuvanje prirode i zdravlja ili pokazuju posebnu vrstu brige za svoje zaposlene i njihove porodice, mi im "gledamo u zube". Neretko iza reči pohvale, usledi jedno veliko ali – "ALI" oni to čine da bi promovisali svoj proizvod na tržištu i na taj način povećali svoj profit; "ALI" njihov skriveni motiv jeste da poprave svoj imidž; "ALI" njima nije stalo do nas, već samo žele da mi još više radimo. Dakle, uvek usledi jedan beskrajni korpus negativnih konotacija, koji ove još uvek malobrojne činioc dobre delatnosti demotivise da nastave sa istim, a onima koji bi možda i počeli sa takvom praksom šalje jasnu poruku da to ne čine.

Naravno, niko ne osporava da kompanije imaju svoje motive i da su oni pre svega profitno orijentisani, ali ako se složimo da odgovornim ponašanjem na zakonom dopušten i transparentan način kompanije donose merljivo dobro ljudima, institucijama ili zajednici, zar se time već ne ostvaruje osnovna svrha ovakvog koncepta poslovnog ponašanja?

S druge strane, bitna karakteristika društveno odgovornog poslovanja jeste i da se njime ništa ne traži zauzvrat. Drugo je pitanje da li se nešto očekuje. Ipak, nije li to slučaj i sa pojmom dobrote na individualnom nivou? Da li je Bil Gejts zaista dobar čovek ili za sebe želi da obezbedi poziciju jednog od najvećih filantropa današnjice? Da li bi pomagali bespomoćnima na ulici ukoliko bi ulica bila prazna i ukoliko bi nam bilo zabranjeno da o tome pričamo ili da li neime-

Foto: Milovan Milenković

novani darodavci to čine možda iz verskih razloga ili možda zarad isкупljenja za neke druge postupke?

Dolazimo do pitanja da li postoji dobrota *per se* i da li je na to pitanje uopšte moguće pouzdano odgovoriti? I ukoliko je odgovor negativan, ili teško dostižan, da li to znači da dobra dela ne treba promovisati i podržavati i da onima koji ih čine ne treba reći hvala i odati im neku vrstu javnog priznanja?

Promena ponašanja predstavlja suštinu, smisao i značaj društveno odgovornog poslovanja, kao i promena odnosa prema samom sebi, svojoj ulozi kao pojedinca, kao roditelja, kao građanina i kao zaposlenog. Dok nam ovako ili slično formulisani cilj ne postane prioritet društvenog delovanja, dok ne shvatimo da uvek postoji primer koji svako od nas, svakog dana, može dati, kao i delo ma koliko malo bilo možemo učiniti, i dok našoj deci o tome ne počnu da govore učitelji, umetnici, političari, penzioneri, direktori i novinari, teško da ćemo uspeti da bilo šta suštinski promenimo u ovom društvu. Ma koliko novih parkova i školskih igrališta naša deca dobila od društveno odgovornih multinacionalnih ili domaćih kompanija, a njihovi roditelji početni novac za mali biznis, i koliko god porodilišta opremili i azila osposobili, naše društvo će ostati suštinski siromašno i besperspektivno.

Ono što nam danas daleko više nedostaje od društvene odgovornosti kompanija i dobrobiti ostvarene na ovaj način jeste individualna, lična odgovornost, građanski aktivizam očičen u malim stvarima koje donose velike promene.

I zato ponekad ipak izvadim nešto sitnine i tutnem u ruku klincima na semaforu. Pogotovu ako sedim sa svojom decom u kolima. I svaki put se ponadam da će im taj moj mali nemi gest pomoći da misle i na druge i da oni sami budu bolji, a time i srećniji ljudi.

Autorka je direktorka Američke privredne komore u Srbiji

Prirodno mesto Srbije je u EU

Povoljna odluka o pokretanju pregovora za pristupanje EU biće veoma važan faktor za razvoj stranih direktnih investicija (SDI) u Srbiji. Ako uzmemo u obzir susedne zemlje, koje su već članice EU, možemo zaključiti da investitori nisu došli odmah: ukoliko se pregovori pokrenu tokom 2013, mogli bismo predvideti dobre brojke za Srbiju u 2014–2015

Fransoa Gzavije Denio, ambasador Republike Francuske u Srbiji u poslednje dve i po godine, u intervjuu za "Vreme" objašnjava kako Srbija može da iskoristi znanja i iskustva druge po veličini poljoprivrede na svetu, perspektivu povećanja (SDI), ali i nužne korake koje srpska vlada mora da napravi za poboljšanje poslovnog ambijenta u zemlji.

"VREME": Kako vidite uzajamnu ekonomsku saradnju između Srbije i Francuske?

FRANSOA GZAVIJE DENIO: Srbija i Francuska su otvorile novo poglavlje bilateralne saradnje kada je 2011. potpisano strateško bilateralno partnerstvo. Ovo je unapređen okvir za saradnju po mnogim pitanjima, mada se znatan deo odnosi prvenstveno na ekonomsku saradnju. Ovo bilateralno partnerstvo definiše okvir za jačanje saradnje u nekim važnim pitanjima, kao što su metro u Beogradu, strateški projekat koji bi mogao povećati francusko ekonomsko prisustvo u Srbiji. Takođe, mnoge francuske međunarodne grupe su već prisutne u Srbiji i čini se da su zadovoljne. Ipak, rezultati bi mogli da budu poboljšani: dramatične promene u poslovnom okruženju u Srbiji, oporavak rasta, kao i bolji pristup finansiranju u Francuskoj preduslovi su za viši nivo saradnje.

Iako je opšte mišljenje da je najveća izvozna šansa za Srbiju upravo u poljoprivredi, nesumnjivo je da je ova oblast veoma nerazvijena. Koji su to prvi koraci, po vašem mišljenju, za modernizaciju srpske poljoprivrede?

Srpska industrija hrane i dalje beleži dobre rezultate ako uzmemo u obzir podatke o spoljnoj trgovini. Ipak, generalno, poljoprivreda i industrija prerade hrane u Srbiji danas nisu mnogo konkurentne, ako se imaju u vidu standardi u EU, iako su neke kompanije u Srbiji poboljšale svoj učinak na međunarodnom tržištu. Očigledno, poljoprivreda ima veoma dobar

potencijal, ali je potrebno ulaganje, restrukturiranje poslovnog modela i lanca snabdevanja. Uz to, srpske vlasti bi trebalo da razmotre ogromne izazove u ovom sektoru – da obezbede javni novac (i to verovatno ne samo novac iz EU) za ruralni razvoj kako bi se pravilno rasporedio uticaj tranzicije na ruralno stanovništvo, kao i da transformiše administraciju po-

se može predvideti postepen oporavak u drugom delu godine. Ovo poboljšanje je preduslov za znatno povećanje investicija koje dolaze iz evropskih kompanija. Ipak, najvažnije ostaje u rukama srpskih vlasti: da se što pre sprovedu strukturne reforme u različitim oblastima (javni sektor; zdravstveni i penzioni sistem; politika zapošljavanja, odgovornosti centralne

■ Ne treba dozvoliti da iko veruje da je Evropska unija neka vrsta raja u kojoj se živi bez rada

ljoprivrede i trgovine sa ciljem dobijanja boljih rezultata na međunarodnom tržištu. Francuska ima veliko iskustvo i dobre rezultate u mnogim oblastima poslovanja koji bi mogli biti interesantni za Srbiju, uprkos različitom razvitku naše dve zemlje. Francuska je među referentnim državama u oblasti poljoprivrede u Evropi.

Jasno je da je u poljoprivredi, ali i u mnogim drugim oblastima Srbiji potrebno mnogo ulaganja. Ali, kako vidite mogućnost da bilo kakva velika investicija dođe u Srbiju, kada je Evropa u prilično lošem finansijskom stanju već godinama?

Očigledno, teško je zamisliti strategiju ekonomskog razvoja u Srbiji bez jake podrške stranih direktnih investicija (SDI). Ove investicije znače više modernih veština i kapaciteta, ne samo za proizvodnju robe za izvoz u mnogim sektorima (a srpske vlasti stavljaju akcenat na prioritetne sektore, poput prehrambene i automobilske industrije, i informaciono-komunikacionih tehnologija), već i za modernu i efikasnu infrastrukturu (dobra infrastruktura je važna da bi se privukli novi proizvodni pogoni) i usluge (na primer, dobra finansijska industrija je važna za unapređivanje konkurentnosti). Iako se čini da se smanjio pritisak finansijskih tržišta na upravljanje evrom, 2013. će verovatno biti teška godina za Evropu, mada

vlade i lokalnih samouprava) kako bi se obezbedilo predvidljivo i stabilno poslovno okruženje. Povoljna odluka o pokretanju pregovora za pristupanje Evropskoj uniji takođe će biti veoma važan faktor za razvoj SDI u Srbiji. Ako uzmemo u obzir susedne zemlje, koje su već članice EU, možemo zaključiti da investitori nisu došli odmah nakon početka pregovora. Imajući u vidu perspektivu pokretanja pregovora ove godine, mogli bismo predvideti dobre brojke za Srbiju u 2014–2015, pre nego u 2013. godini.

Kako francuske firme koje posluju u Srbiji vide njenu poslovnu klimu? U najnovijem izdanju Bele knjige Saveća stranih investitora mogli smo da vidimo da većina preporuka FIC nije ostvarena. Po vašem mišljenju, zbog čega je to tako?

Pre svega, kada francuske kompanije investiraju u zemlju, one dolaze sa dugoročnim pristupom. Skoro sve kompanije koje su ulagale u Srbiju još uvek su ovde i prisutne su na tržištu. S obzirom na krizu koja je snažno pogodila Centralnu i Istočnu Evropu od 2008, to je veoma dobar rezultat, jer je kriza, koja je povezana sa realnim smanjenjem BDP-a, privatne potrošnje i privatnih investicija od 2008, mogla da dovede do povlačenja investicija tokom ovog veoma teškog perioda. To ukazuje na izvesnu dozu strpljenja dela

Najznačajniji su ipak istorijski i kulturni faktori; budući da je već bila u srcu Rimskog carstva, kao što nas na to podseća proslava 1700. godišnjice Milanskog edikta, Srbija crpi svoje vrednosti iz evropske civilizacije. Njena istorija, uopšte uzev, dokazuje njenu permanentnu rešenost da se priključi toj Evropi kojoj pripada, i ta njena rečenost oličena je u stogodišnjoj borbi za nezavisnost i svoje korene. Sretenjski ustav govori u prilog tome: malo je evropskih naroda koji mogu da se pohvale kako su daleke 1835. imali tako liberalan i moderan ustav.

S obzirom na takvo istorijsko nasleđe Srbije, mislim da ne treba pridavati preveliku važnost ispitivanjima javnog mnjenja, koja predstavljaju samo trenutnu sliku raspoloženja javnosti u jednom određenom kontekstu i trenutku. A kada je ekonomska situacija teška, ljudi su prirodno nezadovoljni i nepoverljiviji nego kada je situacija dobra. Zato ćete svuda, čak i u zemljama Evropske unije, naići na rastući skepticizam u periodu ekonomske krize. Ali, u Srbiji on sadrži i dodatni element: stanovništvo već toliko dugo očekuje pridruživanje Evropskoj uniji da je ta perspektiva izgubila svoj konkretan vid i neki više ne veruju u tu perspektivu.

Mislim da će se poverenje vratiti ako pokažemo da je evropska perspektiva konkretna i ako se, ukoliko srpske vlasti ulože neophodan napor, ona ubrza. Takođe, mislim da treba govoriti jezikom istine. Ne treba dozvoliti da iko veruje da je Evropska unija neka vrsta raja u kojoj se živi bez rada, od onoga što vam pada kao marna s neba iz strukturnih fondova: ta bajka nikada nije bila manje stvarna nego sada. Međutim, ono što je istina jeste da je snaga u zajedništvu i da biti deo najvećeg svetskog tržišta znači imati mogućnosti za ekonomski razvoj, za dinamična preduzeća i pojedince. Biti deo kontinenta na kome je uspostavljena vladavina prava znači mogućnost da se razvije sopstveni potencijal, a da to ne bude uslovljeno političkom pripadnošću ili odbacivanjem ličnih uverenja i principa. Biti u Savetu ministara EU znači uticati na razvoj Unije, unoseći u nju sve kvalitete i potencijale koje svaka pojedinačna zemlja u sebi nosi. Siguran sam da će Srbija mnogo tih kvaliteta i mogućnosti doneti Uniji. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

francuskih investitora, kao i na njihovo poverenje u potencijal Srbije.

Ali, kao i drugi strani investitori, oni očekuju duboke promene u poslovnom okruženju. Bela knjiga Saveta investitora je veoma dobar instrument, zasnovan na iskustvima preduzeća, u cilju praćenja efikasnosti reformi. Nadamo se da su primenjene neke od preporuka navedenih u poslednjem izdanju (poput poreza), a da su srpske vlasti već uzele u razmatranje druge predloge.

U oktobru su smanjeni kreditni rejtinzi za tri francuske banke, uključujući i BNP Paribas koja posluje u Srbiji. Da li je to uticalo na njihovo poslovanje u Srbiji? Kako francuske banke u Srbiji vide srpsko finansijsko tržište i kako bi se ono moglo poboljšati?

Francuske banke su pod strogim nadzorom. To je normalno, jer velike francuske komercijalne banke, prisutne na srpskom tržištu, grupa G-20 smatra sistemskim bankama. Sistemska banka je banka kojoj je potrebno nadgledanje, a ponekad i upozorenje, kao što ste pomenuili. Ali sistemska banka je važna banka sa ogromnom mrežom širom sveta u globalnoj ekonomiji i sposobna je da obezbedi veliki dijapazon finansijskih usluga – od rada sa stanovništvom do sofisticiranih usluga koje investicione banke nude

velikim privrednim subjektima. Bankarska industrija u Srbiji se takođe menja i filijale francuskih finansijskih grupa donose sve svoje iskustvo na tržište. One daju sve od sebe u pogledu kvaliteta usluga, ali i u pogledu profitabilnosti u zakonskom okviru uspostavljenom od strane vlasti ili, tačnije, od strane Narodne banke Srbije. Ovaj okvir, sačinjen od propisa koji se sprovode ne samo prema međunarodnim obavezama poput Bazela II već i u kontekstu proaktivne politike "dinari-zacije" Narodne banke Srbije, verovatno može uticati na razvoj banaka. Setite se da je u maju 2012. Societe Generale Srbija bila prva banka na tržištu koja je izdala trogodišnje dinarske obveznice.

U jednom intervjuu rekli ste da Srbija prirodno pripada Evropskoj uniji. Kako komentarišete ankete po kojima je podrška javnosti za članstvo Srbije u EU pala ispod 50 odsto? Koji su razlozi za to, i na koji način ova brojka može da poraste?

Da, prirodno mesto Srbije jeste u Evropskoj uniji. Za to postoje konkretni razlozi: Srbija je deo evropskog kontinenta, ona je praktično okružena zemljama članicama Evropske unije i s njima, kao i sa budućom članicom EU, Hrvatskom, ima najveću trgovinsku razmenu. Takođe, najveći deo investicija koje doprinose razvoju i modernizaciji zemlje dolazi iz EU.

O laži koja ne laže

Dvanestog marta, na dan nastanka ovog teksta, bar pet najvažnijih srpskih televizija posvetilo je takoreći celovečernje programe Zoranu Đinđiću. Novine su objavljivale posebne priloge, ili čak čitave knjige o čoveku koji je Srbiju onomad poveo nekuda, ali se Srbija radije lišila njega nego da se pomeri bilo kuda – ne za njim, nego sa njim. Ivica Dačić, Aleksandar Vučić i ostali dragi likovi iz devedesetih odali su počast ubijenom premijeru; možda su i mušku suzicu pustili, ko zna. Dve stranke koje se najdirektnije pozivaju na političko nasledstvo Zorana Đinđića “šetale” su u spomen na njega, a treća, u osnivanju, nije šetala jer ona, eto, nije za šetnje nego za nešto drugo, usput će već smisliti za šta. Ili možda neće. Znajući ekipu koja se tu počela okupljati – neće smisli-

uvek tako predivno subvertira licemerni društveni konsenzus da ćemo se međusobno šašoljiti prijatnim lažima jedni o drugima, i praviti se da smo u sopstvene i tuđe laži ozbiljno poverovali.

Pa dobro, Pančiću, jesi li ti sasvim pomerio pameću?! Kakva je to crna *istina* u tom ogavnom plakatu?! Evo kakva. Nema u njemu nikakve istine o Zoranu Đinđiću, ali ima istine o srpskom društvu – samim tim i o kontekstu u kojem je: 1. bilo moguće ritualno političko žrtvovanje/ubistvo Zorana Đinđića; 2. bilo takoreći neizbežno sadašnje “jubilejsko” kičerozno depolitizovanje lika i dela Zorana Đinđića, svođenje jedne po svemu ekstraordinarne političke ličnosti na nekakvu sterilno neutralnu figuru Reformatora i Modernizatora

Plakat SNP Naši neželjeno čini Đinđiću zasluženu uslugu i produžava mu politički život, a kičerozna depolitizacija njegovog lika dodatno ga “ubija”

ti ništa, ali će zanovetati protiv svega što je smislio neko drugi, i verovaće tvrdo da je baš to sterilno preseravanje “bavljenje s politikom”. Pa će se posle čuditi što će im i cenzus biti neosvojiva planinčina.

Ali, manimo se svega toga. To je važno jedino kao kontrastna pozadina pravog “utiska nedelje”, a to je za mene plakat famozne fašističke (naravno, imam lepše, ali ne i tačnije ime za To) organizacije SNP Naši, koji pak o Zoranu Đinđiću ima da kaže ovo: “Strani agent, a ne državni heroj”. Tim su plakatom fašisti-našisti oblepili Arandelovac (neformalnu prestonicu svoje virtuelne SNP države), Mladenovac, Beograd, Novi Sad... Vidim da se svi sada nešto strašno uzbijohoriše zbog ovoga i načisto padoše u frasu u šupi, a Demokratska stranka je usput zatražila i zabranu SNP Naši, koju je Ustavni sud onomad bio “pomilovao” pod vrlo, hm, *interesantnim* okolnostima. Pa dobro, sama bi zabrana verovatno bila sasvim u redu, ali iz sasvim drugih razloga, a ponajmanje zbog ovog plakata. Evo i zašto.

Kao što je put u pakao neretko sav popločan dobrim namerama, tako je moguće i da niski, tupoumni i zlonamerni činovi slučajno i neželjeno proizvedu i nešto dobro – to jest, “dobro” u kontekstu u kojem se pojavljuju. Naravno da je taj plakat “po sebi” ogavan, kao i politička suština same te organizacije, ali i svega onoga što (i) ona simbolizuje, a što je i u doslovnom i u simboličkom smislu ubilo Zorana Đinđića i permanentno ubija Srbiju. Pa opet, svemu tome uprkos, kada sam čuo za taj plakat, moja je prva, sasvim spontana, “stomačna” reakcija bila ne zgražavanje – kako bi verovatno bilo da je kontekst drugačiji – nego pre neka vrsta *olakšanja*. Otkud to? Pa lepo: to što piše na tom plakatu jeste laž, ali negde iz i iza te laži (mada mimo i protiv izvorne namere samih lažova) progovara oslobađajuća Istina. A istina

kojeg su svi, pa i politički protivnici, silno džentlmenski uvažavali, i s kojim su svi, retrospektivno gledano, bili na istom poslu: reformatorskom, emancipatorskom, modernizatorskom... Aha. How Yes No.

Zato plakat tzv. SNP Naši neželjeno čini Zoranu Đinđiću sasvim zasluženu uslugu: *repolitizuje ga*, i podseća nas da ono za šta je živio i poginuo jeste imalo i ima i danas brojne, dobro organizovane i sasvim beskrupulozne neprijatelje. Taj plakat, pa makar i na autorima primeren idiotski način, *vraća konfliktost i kontroverze* u sagledavanje značenja i uloge Zorana Đinđića, njegovih ideja i prakse, a samim tim ubijenom Đinđiću produžava politički život. Tome nasuprot, amoralna i odvratna kampanja naknadne “đinđićizacije” svih živih, od Dačića do Vučića i nazad (jebote, ko je sledeći na redu?! Nikolić Tomislav?! Ilić mr Velimir?!), a koju cinično sprovodi deo rahmetli tzv. Druge Srbije, isto je što i rad na trajnom ubijanju Zorana Đinđića: tamo gde je “sve isto” i gde su “svi isti”, tamo i *svako* može da bude novi Zoran Đinđić, samo ako mu okolnosti idu na ruku... E, to je prava laž i to je prava podlost! U poređenju s tim, budalesanije “Naših” smešno je i čak benigno. Jer, “Naši” ne falsifikuju suštinu izuzetnosti Đinđićeve pojave: ne, oni je naprotiv u potpunosti čuvaju i uvažavaju, samo što je interpretiraju na svoj način i iz svog ugla. Pošto je taj ugao, kako reko, fašistički, normalno je da o Đinđiću misle i govore sve najgore. Oni se ne prenemažu da im Đinđić, čak i mrtav, nije “prirodni” politički neprijatelj. U poređenju s ljudskim mizerijama i krpama koje danas vučice, dačice i slične ležerno proglašavaju Đinđićevim političkim naslednicima, čak su i “Našisti” moralne i intelektualne gromade: jeste da eksplicitno lažu o Đinđiću, ali ovi drugi sistematski lažu o svemu ostalom. Samim tim i o Đinđiću, neizbežno.

BG PRAKSA-2013

Iskustvo za uspešnu karijeru

„Kada sam se prijavila, nisam razmišljala kako će praksa izgledati, niti sam očekivala išta spektakularno, ali ono što sam dobila ovom praksom jeste spektakularno“, kaže Snežana Đurić, polaznica BG prakse za 2012. godinu i bivša studentkinja Fakulteta političkih nauka. U toku su pripreme za ovogodišnji ciklus BG prakse

„Da li sam ja čovek iz te struke?“, pitanje je većine studenata na koje će BG praksa dati odgovor

Snežana Đurić, diplomirani novinar, svedočila je za „Vreme“ o svom prošlogodišnjem iskustvu u okviru BG prakse, koje je, prema njenim rečima, bilo „spektakularno“. U toku prakse radila je kao viši stručni savetnik za odnose sa javnošću u Domu omladine Beograda sa mentorkom Milicom Ševarlić, koja je ujedno i PR DOB-a. Kao asistent PR-a, Đurićeva smatra da je tokom vremena provedenog na toj poziciji naučila mnogo i stekla brojne kontakte koji su joj kasnije mnogo značili. „Konkretno, zahvaljujući ovoj praksi uspeła sam da lakše položim dva ispita i tako završim fakultet.“ I da se zaposli kao stažista u struci, opet „preko nekog projekta“, kako navodi.

KAPACITET POVEĆAN ZA OKO 30 MESTA: U toku su pripreme za ovogodišnji ciklus BG prakse, koju Grad Beograd četvrtu godinu zaredom organizuje u saradnji sa Univerzitetom u Beogradu, Centrom za razvoj karijere i savetovanje studenata. Cilj projekta je da se studentima završnih godina studija omogući sticanje praktičnog iskustva i da im se pomogne pri započinjanju karijera. Prema rečima članice

Gradskog veća Milene Bićanin, ove godine priliku da steknu radno iskustvo dobiće 300 studenata, što je za oko 10 odsto više nego prethodne godine. Svaki student će na raspolaganju imati mentora, kao i topli obrok i plaćenu markicu za prevoz u okviru četvoromesečne prakse.

BG praksa 2013. trajaće od 20. maja do 20. septembra, a studenti mogu da se prijave od 18. marta, kada će se otvoriti konkurs. Poslednji dan kada budući praktikanti mogu da predaju dokumentaciju, između ostalog i skeniranu potvrdu o redovnom studiranju, Centru za razvoj karijere i savetovanje studenata putem sajta www.razvojkarijere.bg.ac.rs jeste 8. april.

„Mi iz Grada institucijama i javnim preduzećima, koji su zainteresovani za učestovanje u BG praksi, pošaljemo poziv a oni su nama do 4. marta slali obrasce u kojima su navedeni profili koji su im potrebni i na koje će doći budući praktikanti. Te obrasce mi prosleđujemo dalje u Centar za razvoj karijere, koji sve to sistematizuje i na osnovu prikupljenih informacija pravi tekst konkursa, koji izlazi 18. marta“, objašnjava

Milena Bićanin, članica Gradskog veća

Ocene bitne, veštine odlučujuće

Ševarlićeva ističe da su pored ocena, koje su prva preporuka, bitne i karakteristike budućeg praktikanta, koje se procenjuju tokom intervjua. S tim je saglasna i Bićaninova, koja kaže da je bogat CV jedan od glavnih uslova za dobijanje mesta u BG Praksi, ali i brojne veštine kojima bi budući praktikant bio zanimljiv budućem poslodavcu. „Danas je upisivanje na fakultet postalo formalna, civilizacijska potreba jer je to samo prva kvalifikacija da uopšte možemo da pokucamo na neka vrata u nadi za poslom. Bitno je još od osnovne škole početi sa građenjem CV-ja kako biste bolje upoznali sebe i svoje sposobnosti“, smatra članica Gradskog veća.

BG praksa u Domu omladine: M. Ševarlić i S. Đurić

Bićaninova. Do-
daje i da je ovo treća Praksa

koja se održava u vremenskom intervalu od četiri meseca, jer se prvobitna šestomesečna praksa pokazala kao preduga. Za četiri godine 609 studenata završnih godina Beogradskog univerziteta dobilo je mogućnost da stekne praksu ovim putem, a dvadesetak njih je na taj način dobilo i stalno zaposlenje. „Posebno mi je drago što nas, iako konkurs još nije zvanično objavljen, često zovu roditelji studenata i raspituju se kada će početi prijavljivanje, jer to mnogi vide i kao priliku za zapošljavanje. I studenti i roditelji veruju da je to prilika da konačno pokažu kolikim znanjem raspolažu. Ovo je šansa da se studenti uvere da će ih neko odabrati samo na osnovu njihovog znanja i cela akcija daje nadu da će iz naše zemlje otići manje studenata.“

Posle prve trijaže prijavljenih kandidata, koju obavlja Centar za razvoj karijere, planirano je da se organizuje drugi krug, kako bi institucije organizovale intervjue sa potencijalnim kandidatima i donele konačnu odluku o njihovom angažovanju. Na kraju prakse studentu se izdaju potvrda o završenoj praksi i eventualna preporuka za dalje zaposlenje.

KAKO JE BITI ZAPOSLEN: Milica Ševarlić, PR Doma omladine i mentor u ovoj ustanovi, kaže da praktikanti pokazuju veliko interesovanje i želju da nauče kako je biti deo radnog kolektiva i koje su radne obaveze koje nosi jedno radno mesto. „Studentkinje koje su bile kod mene i ja trudile smo se da imamo neformalan odnos u komunikaciji, davale smo jedna drugoj sugestije i dopunjavale se kako bismo što bolje obavile zajednički zadatak. Najvažnije mi je bilo da im ukažem na neke finese koje se ne uče u teoriji i da uz tu pomoć mogu lakše da primene znanje koje su stekle na fakultetu.“

Šta je studente motivisalo

“... Konkurs je došao u pravo vreme, četvrta sam godina i imam pozamašno teorijsko znanje i ogromnu želju da mi neko pruži šansu da to znanje što pre stavim u praktičnu upotrebu i dam mu novu dimenziju. Jako sam motivisana činjenicom da je ovo prilika da učim radeći sa iskusnim ljudima i steknem nova, korisna saznanja koja će mi i te kako značiti u budućnosti i povećati šanse za posao. Verujem da bi me ova praksa dodatno motivisala da budem još bolja i pomogla mi da shvatim kojom granom prava bih volela da se bavim kada završim fakultet...”

“...Mogućnost rada u profesiji za koju se školujem, mogućnost rada na ozbiljnim i odgovornim zadacima, mogućnost rada sa ljudima iz struke koji poseduju znanje i iskustvo, što sve ukupno pruža mogućnost za usavršavanje i sticanje iskustva.”

Utisci studenata

“Praksa je ispunila sva moja očekivanja. Provela sam jedno radno, zanimljivo i interesantno leto. Naučila sam mnogo iz oblasti kojom želim da se bavim ali i van toga, unapredila sam svoje veštine timskog rada, upoznala divne ljude koji su uvek bili tu da odgovore na sva moja pitanja, pomognu mi i nauče me mnogo čemu.”

„Zadovoljan sam praksom jer sam obišao veliki broj gradilišta i ispratio sve faze radova! Upoznao sam veliki broj ljudi, od radnika do direktora! Radio sam u pozitivnoj atmosferi u svim vremenskim uslovima! I nijedan dan na gradilištu nije bio monoton! Mislim da sam dosta toga naučio o radu u operativi i to znanje će mi kasnije značiti kao dobra podloga u samom radu na terenu kada se zaposlim!”

“Praksom sam veoma zadovoljan jer sam tokom prakse mnogo toga novog video i naučio, a naročito sam zadovoljan svojim mentorom jer su se on i tim ljudi oko njega zaista trudili da mi na što bolji način prikažu način poslovanja svoga sektora.”

Utisci mentora

“Praktikant je brzo i efikasno reagovao na nepredviđene situacije i negativne komentare i kritike. Jedan od uspešno obavljenih zadataka bio je istraživanje regiona u oblasti parkiranja, komparativne analize s tim u vezi i predlozi za dalji rad.” – Mentor iz preduzeća Parking Servis

“Sve vreme trajanja prakse i obavljanja poslova u Istorijском arhivu Beograda, praktikantkinja je pokazala visok stepen zanimanja za učenje, usavršavanje, ali i za veoma disciplinovan, odgovoran pristup svakodnevnom boravku u Istorijском arhivu Beograda. Izražavamo najiskreniju želju i preporuku da će ona, kada završi osnovne studije na Katedri za srpsku književnost, nastaviti dalje usavršavanje i poslovni angažman, u skladu sa svojim mogućnostima i željama.” – Mentor iz Istorijskog arhiva Beograda

“Praksa studenata u Državnoj upravi je veoma korisna kako za studenta, za kojeg se već nakon kraćeg vremena može utvrditi da li poseduje dovoljan nivo koncentracije i analitičnosti koje su neophodne za rad u državnoj administraciji, tako i za zaposlene, jer značajno podižu radnu atmosferu i predstavljaju veliku pomoć u obavljanju poslova.” – Mentor iz Sekretarijata za privredu Uprave Grada Beograda

(izvor: Centar za razvoj karijere i savetovanje studenata BU)

Njena prošlogodišnja praktikantkinja Snežana Đurić smatra da je jedna od najbitnijih stvari to što je naučila mnogo o poslovnom bontonu, sa kojim se po prvi put susrela. „Po prvi put sam imala osećaj kako je biti zaposlen“, kaže Đurićeva.

Još jedna od zadovoljnih učesnica je i Milica Gavrilov, koja se čak dve godine zaredom oprobala u Praksi. Kao student završne godine srpskog jezika i književnosti, Gavrilova je 2011. godine prvi put svoje znanje konkretno primenila na poziciji organizatora kulturnih programa u Sava centru. „Zbog izuzetnog iskustva koje sam tamo stekla, odlučila sam da se za praksu prijavim i sledeće,

2012. godine, ovoga puta na poziciji urednika književnog programa u Ustanovi kulture Parobrod, koja je takođe ispunila sva moja očekivanja.“

Tokom prakse, dva puta se vrši evaluacija praktikanata i mentora. Mentori koji su bili zaduženi i prethodnih godina, tim dvostrukim evaluacijama nadograđuju svoja znanja i prilagođavaju se inovacijama. Studentkinje, koje su svoje iskustvo podelile sa „Vremenom“, za svoje mentore su rekle da su najbolji izbor za taj posao, jer su ih uveli u struku na profesionalan način.

„Na početku me je brinulo da li će moje tadašnje neiskusno uticati na rezultate koje ću postići na praksi. Ipak, kolege iz Sava centra su me lepo prihvatile i pomagale mi kad god je to bilo potrebno, a sa nekoliko njih sam čak razvila izuzetan odnos i oni su mi svakodnevno i vrlo nesebično prenosili svoja znanja i iskustva iz svih oblasti organizacije kulturnih događaja“, objašnjava Milica Gavrilov. Takođe, pozvala je sve studente da se prijave za obavljanje prakse i da, kao i ona, praktično upotrebe dosadašnja znanja, steknu radne navike i upoznaju rad u poslovnom okruženju.

NAJVIŠE MESTA U „VODOVODU“ I ZA GRAĐEVINSKI FAKULTET: U prošlogodišnjem programu BG prakse učestvovalo je 21 gradsko preduzeće, 14 sekretarijata i službi Gradske uprave, sedam ustanova kulture i tri opštine. Bićaninova ističe da su se ove godine odazvali gotovi svi kojima

je upućen poziv. Opštine postaju primamljiva javna mesta, tako da ih je ove godine više, a sve zavisi od toga da li opština ima u finansijskom planu trošak kojim bi pokrila potreban topli obrok i plaćenu markicu za prevoz studenta.

Prošle godine najviše mesta za praksu ponudilo je JKP „Beogradski vodovod i kanalizacija“, a najviše profila je bilo za studente Građevinskog, Mašinskog i Pravnog fakulteta. Najviše prijava je stizalo sa Pravnog, Ekonomskog i Saobraćajnog. Najatraktivnija pozicija BG prakse 2012. godine bila je u Gradskoj upravi Grada – praktikant na studijsko ana-

litičkim poslovima u službi za komunikacije i koordinaciju odnosa sa građanima – u Beokom Servisu.

VERA STUDENATA U SISTEM I INSTITUCIJE: Za naredne Prak-

se očekuje se i uključivanje privatnog sektora,

ali za sada ostaje samo da se vidi ko će se prvi uključiti u akciju, kako bi za njim krenuli i ostali iz ovog sektora.

„I javni i privatni sektor moraju da vide interes u akciji kako bi se uključili“, objašnjava članica Gradskog veća i dodaje da do sada privatnom sektoru nisu upućivali poziv jer bi ceo plan aktivnosti morao biti drugačiji.

„Za ove četiri godine smo morali prvo da potvrdimo da ovaj projekat dobro funkcioniše, pa da se od sledeće godine upustimo u koncept sa privatnim preduzećima jer bi bilo potrebno više vremena za organizaciju. Pretpostavljam da bi nam i Privredna komora Beograda i druga udruženja privrednika, putem svojih sajtova, pomogli u informisanju onih koji su korisnici njihovih usluga.“

Ona napominje da je važno ohrabriti studente da sistem pravičnosti, poštovanja, kompetencija, stručnosti i odgovornosti funkcioniše, upoznati ih sa institucijama Grada i omogućiti im da steknu poverenje u njih.

„Ovo je šansa za najbolje, koji su najviše uložili u sebe, a zadatak društva i države je da svima da istu polaznu mogućnost. Od studenata zavisi kako će tu mogućnost iskoristiti. To je društvo istih šansi u kojem vlada borba ljudi za kvalitet jer je to jedini prosperitet u društvu.“

Iz Centra za razvoj karijere i savetovanje studenata navodi se da će po objavljivanju konkursa na više od 10.000 individualnih mejlova studenata biti poslat poziv za prijavljivanje. Mediji će biti obavešteni saopštenjem za javnost od strane Beokom servisa, a baner – tablica BGPRAKSA2013 biće postavljen na sajt Univerziteta u Beogradu – www.bg.ac.rs, i na sajt Grada Beograda – www.bg.gov.rs odakle će zainteresovani moći da pristupe konkursu i prijavnim formularima. Takođe, svim fakultetima za čije studente će biti ponuđene pozicije, Univerzitetski centar za razvoj karijere dostaviće poster sa javnim pozivom koji će biti istaknut na vidnom mestu kao i na fakultetskom veb-sajtu. Poster će biti dostupan i na oglasnim tablama studentskih domova, Univerzitetske biblioteke, Rektorata i Kancelarije za mlade Grada Beograda. Facebook, Twitter i blog Univerzitetskog centra za razvoj karijere takođe će informisati o ovom konkursu.

STUDENTI NA BG PRAKSI 2011.

SELENA LATINOVIĆ

Ordinacija po konkursu

Šezdeset lekara i sto medicinskih sestara i tehničara gradska uprava uposlila je prošle godine. Kakva su njihova iskustva i šta kažu u gradskoj vlasti

Dvadesetjednogodišnja Tijana Simić završila je medicinsku školu za fizioterapeute sa oštećenim vidom. Na konkurs Grada Beograda za lekare i medicinske sestre, tehničare i fizioterapeute sa oštećenim vidom prijavila se na nagovor kolege iz Doma zdravlja Vračar, gde je volontirala. "Bila sam četvrta na spisku i primljena sam 15. avgusta na šest meseci, a posle nam je ugovor produžen na još tri meseca, do 15. maja. Srećna sam što radim, u Domu zdravlja je bila velika gužva, mnogo starijih ljudi je dugo čekalo na masažu jer nije bilo dovoljno fizioterapeuta. Ovde se osećam kao kod kuće, mnogo mi znači kontakt s ljudima, pacijenti su zadovoljni. Nama, slabovidima i slepima, mnogo je teže da nađemo posao, predodređeni smo za ovu vrstu poslova, osećamo se korisno." Tijana Simić radi kao maser i ujedno studira na Višoj školi za fizioterapeute. Ona kaže da je na konkursu broj bodova zavisio od uspeha u školi i stepena oštećenja vida, bez obzira na godine kandidata. Tako je upoznala i majku dvoje dece koja je takođe prošla na konkursu.

Ivan Savković (20), medicinski tehničar, takođe se prijavio prošle godine na konkurs Grada Beograda i zaposlio u DZ Mladenovac. "Hteo bih da pohvalim ovu ustanovu jer su me svi zaposleni lepo dočekali i mnogo sam naučio od kolega. Iskustvo je neopisivo i drago mi je što mladi u Beogradu posle školovanja imaju ovakvu šansu da dođu do radnog mesta. Mislim da je ovo najbolji projekat do sada. Kada sam se prijavio, nisam verovao da ću biti primljen, ali kada sam video svoje ime na listi primljenih, bio sam presrećan. Veoma sam zadovoljan radnim mestom, šest meseci je brzo prošlo, a sada nam je Grad Beograd produžio na još tri meseca, što nam puno znači. Kad nam ovaj ugovor istekne, ne znamo šta će biti, ali se nadam nekom novom produžetku, to je zasad moja jedina želja."

NOVA RADNA MESTA: Inicijativa za zapošljavanje zdravstvenih radnika – lekara, medicinskih sestara a kasnije i fizioterapeutskih tehničara oštećenog vida u zdravstvenim

ustanovama koje su u nadležnosti Grada nastala je pre godinu dana, tačnije u martu 2012.

„Sagledavajući realne potrebe za kadrom i uvažavajući podzakonska akta, Sekretarijat za zdravstvo je sačinio predlog raspoređivanja ovih zdravstvenih radnika po zdravstvenim ustanovama. Kako bi se inicijativa realizovala, Gradska

uprava grada Beograda je u aprilu 2012. godine objavila javni oglas za prijem 60 doktora medicine i 100 medicinskih sestara tehničara u 17 zdravstvenih ustanova i to u 13 domova zdravlja i 4 kliničko-bolnička centra", objašnjava dr Aleksandar Stefanović, zamenik gradskog sekretara za zdravstvo. Izuzetno veliko interesovanje pratilo je raspisivanje konkursa, a u predviđenom roku prijavilo se 1113 kandidata.

„Kada smo se januara 2013. godine obratili direktorima da nas izveste o rezultatima rada lekara i medicinskih sestara koji su primljeni po konkursu Grada, skoro svi su jako dobro ocenjeni, pokazali su zavidne rezultate u pogledu znanja i snalaženja u praktičnom radu, ali isto tako i u komunikaciji sa kolegama i pacijentima. Odlukom „Apoteke Beograd“ od januara 2013. godine, obezbeđena su sredstva za nastavak njihovog angažovanja u naredna tri meseca", ističe Stefanović.

Konkurs za zapošljavanje deset fizioterapeuta oštećenog vida objavljen je jula 2012. godine i to za prijem po jednog fizioterapeutskeg tehničara u domovima zdravlja Voždovac, Vračar, Novi Beograd, Rakovica i Savski venac i Kliničko-bolničkom centru „Bežanijska kosa", kao i za četiri fizioterapeuta u Kliničko-bolničkom centru „Zvezdara". Svih deset fizioterapeuta spada u kategoriju osoba sa invaliditetom (imaju rešenje o invaliditetu PIO fonda). Prema rečima dr Stefanovića, inicijativa Grada je u skladu sa sprovođenjem Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, prema kome je svaki poslodavac sa najmanje 20 zaposlenih u obavezi da u radnom odnosu ima i određeni broj osoba sa invaliditetom.

“Ovo mi je prvo radno mesto i za ovih šest meseci koje sam proveo u DZ Mladenovac shvatio sam koliko volim ovaj posao i koliko želim da se ovim bavim”

– Ivan Savković

U DOMU ZDRAVLJA SE OSEĆAM KAO KOD KUĆE:
Tijana Simić

Drugari, šta je za ručak

Grad Beograd je finansirao izgradnju dve nove savremene centralne kuhinje (u Mladenovcu i na Topčiderskom vencu), u kojima se pripremaju obroci za oko hiljadu i po beogradske dece po Hasap metodologiji. Jelovnici u beogradskim vrtićima postali su bogatiji za hranljive namirnice, poput sočiva, brokolija, pšeničnih klica, hladno ceđenog maslinovog ulja

“**T**voj pasulj je, mama, skuvan s ljubavlju, ali nije isti kao onaj u vrtiću”, reklo je jedno dete svojoj majci. Većina majki dece vrtićkog uzrasta ima sličan problem: dete u vrtiću jede spanać, a kod kuće neće ni da ga okusi. Očigledno je da se u društvu bolje jede, jela su ukusna i spremljena u skladu sa Hasap metodom. “Naš jelovnik u vrtićima podmiruje 75 odsto od ukupnih dnevnih energetskih potreba dece i naša uloga je da u najranijem uzrastu stvorimo navike da deca konzumiraju hranu koju inače ne jedu kod kuće”, kaže Katarina Peljević, nutricionista i rukovodilac novoizgrađene centralne kuhinje na Topčiderskom vencu, koja sastavlja zdrave jelovnike za decu sa Savskog venca. Ona, kao i mnogi drugi beogradski nutricionisti, brinu da hrana koju deca jedu u ovim vrtićima bude energetski visoko vredna, ali i prijemčiva za oko.

U vrtiću “Sveta Petka” na Topčiderskom vencu ekipa “Vremena Beograda” zatekla je decu na ručku: boranija sa junetinom, kiselo mleko i hleb.

BROKOLI I SOČIVO: Prema rečima Jadranke Spasić, predsednice udruženja medicinskih sestara PU BG, brokoli, sočivo, musaka od karfiola, žito, kukuruz šećerac,

cvekla nisu još uvek uobičajene namirnice u velikom broju porodica.

„U vrtiću su, naprotiv, veoma zastupljene, a veština i umeće dijetetičara i kuvara da osmisle i pripreme ukusan obrok s jedne strane i podsticaji, razgovori, igre vaspitača i medicinskih sestara sa druge daju pozitivne rezultate. Tako se veoma dobro i bez mnogo ostataka u jaslama i vrtićima pojedu namirnice koje inače dete ne bi prihvatilo. Veliki uticaj na stav deteta šta i u kojoj količini će pojesti u toku obroka zavisi od odraslih, od toga kakav mu se model nudi. Ako roditelji ne vole određenu namirnicu ili vrstu gotovog obroka, dete to prihvata kao model i dolaskom u vrtić ono govori da ne voli šargarepu, karfiol, kelj a da ga nikada ranije nije probalo. Kolektivna ishrana ima prednost lakšeg navikavanja na novo i nepoznato, samo treba dobro osmisliti način kako detetu predstaviti ono što navodno ne voli”, kaže predsednica udruženja medicinskih sestara.

Analiziranjem u PU „Dečji dani” uočeno je da ne postoje namirnice koje dete neće „ voleti” i pojesti ako se prilagodi način pripreme, kombinovanje namirnica i serviranje obroka, uz obavezno uključivanje dece u samoposluživanje u toku obroka bez obzira na uzrast.

Uvođenjem integralnih namirnica poslednjih nekoliko godina, deca veoma dobro prihvataju sve vrste peciva, pita, slatkih i slanih užina sa sastojcima od integralnog brašna uz dodatak semenki. Takođe, u omiljena jela svrstavaju sve vrste musaka, od krompira, karfiola, tikvica, plavog paradajza, kao i spanać, pasulj i integralne rezance sa sirom. Za razliku od kuće, deca veoma rado jedu čorbe od povrća, kao supu sa rezancima. Dobro i kvalitetno jelo, i deci drago, jeste i palenta – kačamak sa jogurtom ili mlekom, griz, kvalitetna zaboravljena popara i namazi na hleb sa dodatkom povrća.

Jadranka Spasić naglašava da se u vrtićima uspešno potiskuju slane i slatke grickalice. „Na panou za roditelje stoje obaveštenje i preporuka roditeljima da za obeležavanje rođendana i drugih manifestacija, umesto kupljenih slatkiša, smokija, konditorskih proizvoda i ostalih grickalica sa belim

ANKETA: Šta kažu roditelji

U velikom procentu roditelji iskazuju izuzetno zadovoljstvo bogatstvom i raznolikošću jelovnika i utisak da njihova deca u vrtiću pojedu jelo koje oni nikada ne spremaju, ne vole ga porodično ili ga pak dete odbija u kućnim uslovima. Redovno kroz savet roditelja dobijamo zvanične povratne informacije sa pohvalama kvaliteta obroka u vrtiću. Ono što je važno jeste činjenica da se preko panoa za roditelje daje na uvid nedeljni jelovnik, sa svim nutritivnim vrednostima, uz preporuku večernjeg obroka. Posebno se priprema jelovnik za mlađu jaslenu decu, koja ne mogu da jedu ono što njihovi stariji drugari bez muke savladaju. Za sve veći broj dece koja imaju zdravstveni problem koji zahteva poseban režim ishrane ili za decu sa dokazanom preosetljivošću – alergijom na neku namirnicu ili grupu namirnica, pripremaju se posebni jelovnici, kako bi roditelji mogli da usklade obroke kod kuće.

(izvor: anketa Predškolskih ustanova Beograda)

VREME JE ZA
BORANIJU: Ručak u
vrtiću "Sveta Petka"

šećerom, masnoćama i konzervasima, donesu voće od kojeg deca, vaspitači i kuhinjsko osoblje prave voćne salate."

CENTRALNE KUHINJE: Grad Beograd finansirao je izgradnju savremene centralne kuhinje na Topčiderskom vencu, u kojoj se svakodnevno pripremaju obroci za više od 1500 mališana koji borave u vrtićima na Savskom vencu. Na teritoriji grada trenutno postoji 47 centralnih kuhinja za pripremanje kompletnih obroka za mališane, a uz mladenovačku, ovo je druga centralna kuhinja koja je namenski građena. U sklopu gradnje novih vrtića „Carić” i „Veseljko”, svoje centralne kuhinje dobile su i opštine Čukarica i Grocka i sve su opremljene u skladu sa Hasap metodom. To podrazumeva niz striktnih sanitarno-higijenskih propisa, počev od dopremanja i skladištenja hrane, do pripreme i izdavanja hrane i uklanjanja otpada.

Nova kuhinja na Savskom vencu opremljena je najsavremenijim aparatima od inoksa, poseduje prostoriju za pripremu poslastičarsko-pekarskih proizvoda, mašinu za pranje transportnog posuđa, prostran magacinski prostor, zasebnu perionicu, kao i poseban blok za pripremu hrane za bebe od šest do 12 meseci, takozvanu mlečnu kuhinju. Glavna kuvarica Ljiljana Miljković već 39 godina svakodnevno priprema hranu za mališane koji borave u vrtićima na Savskom vencu. Iako je stekla uslov za penziju, sačekala je da proradi nova kuhinja. „Još se navikavamo na nove aparate, ali se na dobro čovek lako navikne. Ovo zaista ne može da se meri sa našom starom kuhinjom, sada se hrana priprema kvalitetnije, brže i mnogo lakše”, kaže Ljiljana.

Gradska sekretarka za obrazovanje i dečju zaštitu Ljiljana Jovčić objašnjava da u saradnji sa Gradskim zavodom za javno zdravlje, Komisija za unapređenje ishrane sastavlja jedinstvenu listu različitih namirnica, od kojih se potom sastavljaju jelovnici po predškolskim ustanovama.

„Stručnjaci Gradskog zavoda za javno zdravlje vrše sveobuhvatan nadzor nad preventivno-zdravstvenom zaštitom u svim predškolskim ustanovama na teritoriji grada Beograda, a u okviru zajedničkog programa „Zdrav vrtić”, naši

predškolci od najranijeg uzrasta stiču osnovne higijenske navike. Oni su i naši pravi partneri kad je reč o savetodavnom radu, bilo da je u pitanju prevencija različitih vrsta infekcija ili bolesti, neodumica oko upotrebe klima-uređaja u

„Ishrana je raznovrsna i kvalitetna, a moje dete najviše voli da jede krompir-paprikaš, ćufte u paradajz-sosu, musaku od šargarepe, pasulj, spanać.” – roditelj Z. M.

letnjem periodu ili pešćanika u dvorištima vrtića. Oni takođe metodom slučajnog uzorka vrše i hemijsko-bromatološku analizu obroka koje deca dobijaju u našim vrtićima, kako bi se utvrdilo da li je obrok spremljen prema normativima

„Jako sam zadovoljna kvalitetom i kvantitetom jela. Mnoga jela koja nije htela da jede, sada voli, a ponekad tražim i recept za neki kolač.” – roditelj D. M.

koje oni propisuju. Njihovi stručnjaci zaduženi su i za uzimanje briseva sa radnih površina u centralnim i distributivnim kuhinjama i sa svih onih površina koje svakodnevno imaju konatakt sa hranom”, istakla je Jovčićeva.

„Izuzetna higijena, ljubaznost osoblja i uslužnost pratećih službi u Ustanovi čine nas zadovoljnim roditeljima. Sve pohvale kada je reč o ishrani.” – roditelj V. L.

Osim redovnih kontrola koje vrši Gradski zavod za javno zdravlje, u svim predškolskim ustanovama Sekretariat je angažovao i više sanitarne tehničare. Tako je za kontrolu celokupne higijene u centralnoj kuhinji na Savskom vencu zadužena Divna Lukezić, a njen posao podrazumeva i prijem i kontrolu skladištenja svih namirnica, sipanje pripremljenih jela u posude za transport, kao i pravilno služenje hrane deci. Kako bi hrana pripremljena u centralnim kuhinjama bezbedno stigla i do vrtića, sve predškolske ustanove na teritoriji grada poseduju i specijalizovana vozila za distribuciju hrane, koja imaju mogućnost adekvatne regulacije temperature i time onemogućavaju da se hrana na visokim temperaturama pokvari.

NABAVKA 200 AUTOBUSA ZA GSP "BEOGRAD"

Gradonačelnik Beograda Dragan Đilas prisustvovao je u Starom dvoru potpisivanju ugovora za nabavku 200 niskopodnih autobusa gradskog tipa između GSP "Beograd" i kompanije "Solaris". "Posao koji smo započeli pre malo manje od godinu dana danas privodimo kraju. Kao i prvog dana, apsolutno stojim iza odluke o kupovini 200 autobusa, uz pomoć sredstava EBRD, jer Beograda ni više ne mogu da čekaju, da se voze vozilima koja ne zadovoljavaju osnovne uslove prevoza u Beogradu", rekao je tom prilikom gradonačelnik. U prethodnom periodu obnovljeni su trolejbuski i tramvajski vozni park i kupljen određen broj autobusa, a prve isporuke autobusa iz "Ikarbusa" očekuju se već u narednim danima. "Ovom prilikom želim da pozovem i srpske fabrike autobusa, "Ikarbus" i FAP, da uz pomoć Vlade Srbije dodemo do projekta kupovine sto 'solo' autobusa, kao što smo i obećali, od domaćih proizvođača." Gradonačelnik je precizirao da ti autobusi treba da budu na gasni pogon zbog uštede. Kompanijama je poručio da je Srbija isuviše mala za dve firme koje proizvode autobuse, te da je zbog toga logično da se ove dve fabrike udruže, dogovore šta koja od njih može da uradi u procesu proizvodnje i da tako

pokažu jedinstvo u privredi ne samo Beograda već i Srbije.

"Sa iskustvom koje oni imaju, uz pomoć Vlade Republike Srbije i Grada Beograda siguran sam da možemo doći do proizvoda kojim ćemo mi u Beogradu biti zadovoljni, a koji može da bude i konkurencija 'Solarisu' na nekim drugim tržištima, što i jeste naša želja. Kada dobijemo sve nove autobuse, imaćemo evropski standard u vozilima, srpsku cenu karte, ali moraćemo i da ulazimo u ta vozila i plaćamo kartu na evropski način, jer bez toga GSP, sa 6000 zaposlenih, neće moći da obavlja funkciju koju mu je Beograd poverio", rekao je gradonačelnik Dragan Đilas.

ŠANSZA ZA RAZVOJ PRIVREDE

Projektom "Belgrade – Connect!" koji daje nove prilike za mlade ljude da započnu sopstveni

biznis, gradski Sekretarijat za privredu konkurisao je kod Austrijske razvojne agencije u okviru programa "Društveno-ekonomski razvoj dunavskog regiona Srbije"

Projekat će u Beograd privući stručnjake iz dijaspore i strane mlade eksperte, koji će biti spremni da se suoče sa izazovom i steknu dragocena iskustva radeći sa srpskim institucijama i firmama u Beogradu. Tako se očekuje da Beograd ugosti dvadesetak studenata iz inostranstva i drugih delova Srbije, kao i stotinak njih sa Beogradskog univerziteta, kojima će biti omogućeno da u preduzećima steknu praksu i neophodna iskustva, uz mogućnost da i oni ponude svoja znanja firmama. U projekat će biti uključeni mladi ljudi koji pohađaju različite fakultete, a u direktnom kontaktu s firmama preciziraće se koja su to zanimanja njima potrebna. Akcenat je na našim mladim ljudima, kojima će se na ovaj način omogućiti da steknu neophodna znanja za započinjanje sopstvenog posla, osnuju preduzeća i razviju svoje ideje. Konačan rezultat projekta trebalo bi da bude otvaranje deset novih "start-up" kompanija, sa 25 novozaposlenih mladih visokoobrazovanih ljudi.

KLUBOVI ZA „TREĆE DOBA“

U narednom periodu planirano otvaranje nekoliko klubova za najstarije sugrađane, koji umnogome poboljšavaju kvalitet i obogaćuju život najstarijih sugrađana. Prostor u ulici Vojvode Stepe 280 dat je ovom Sekretarijatu na korišćenje na neodređeno vreme, bez naknade, gde je planirano otvaranje kluba za stare. U naredne četiri godine predviđeno je da stariji sugrađani dobiju još dvadeset ovakvih prostora. Za početak, pored kluba na Voždovcu, otvoriće se još tri nova: na Zvezdari, Čukarici i Vračaru. Na taj način grad izlazi u susret potrebama starih sugrađana. Takođe, planirano je i otvaranje dva dnevna centra u Novom Beogradu i na Paliluli, kao i adaptacija postojećih objekata za te namene. Na teritoriji trinaest gradskih opština trenutno postoji 21 klub za starije. Svi oblici i sadržaji rada obuhvataju više od deset hiljada korisnika, od čega je osam hiljada aktivnih i oko 2100 korisnika pomoći u kući. O njima brine oko 750 radnika. Dnevni boravak pruža usluge savetodavnog socijalnog rada i preventivne zdravstvene zaštite uz razne aktivnosti organizovanog slobodnog vremena.

NOVA TAKSI STAJALIŠTA

Sekretarijat za saobraćaj u saradnji sa predstavnicima auto-taksi prevoznika nastaviće akciju povećanja broja parking mesta na postojećim i obeležavanjem taksi stajališta na novim lokacijama, omogućavajući na ovaj način veću bezbednost svih učesnika u saobraćaju i bolje uslove za rad beogradskim taksistima. Akcija je nastavljena na Trgu Branka Radičevića u Zemunu tako što je taksi stajalište sa postojećih sedam mesta prošireno za nova dva mesta.

Nova taksi stajališta obeležavaju se u naseljima u kojima ona do sada nisu postojala: stajališta sa po tri mesta u naseljima Sremčica (Beogradska ulica, kod pijace) i Batajnica (Ulica Jovana Brankovića, kod crkve) i stajalište sa dva mesta u naselju Ledine (zona okretnice autobusa 71). Stajalište sa 14 novih mesta obeležava se u Bulevaru kralja Aleksandra, između Vojvode Šupljikca i Čučuk Stanine ulice. Sekretarijat za saobraćaj je u prethodnom periodu proširio taksi stajalište na Bajlonijevoj pijaci za 10 mesta, tako da sada tu postoje 22 mesta, na Kalenić pijaci za šest mesta, gde sada ima ukupno 12 mesta, i na Trgu Slavija za pet mesta, gde sada ima ukupno 10 mesta.

Socijalistička slava

Trinaestog februara 1963. dobio sam harmoniku, klavirsku, 80 basova, melodija "tango", na unutrašnjoj strani kofera otac je svojim moram reći fontom (toliko je bio ujednačen i jedinstven taj neznano gde izbrušeni rukopis) zapisao istorijski trenutak i kad god bih otvorio kufer mogao sam da izračunam koliko staža imam, ergo, prošlog meseca pade pedesetogodišnjica umetničkog rada! Daj, ne računaš valjda prve akorde koje si napipao ne znajući ni šta su ni kako se zovu u umetnički rad?! Pa nisu bili umetnički, ali sam pevao barem deset godina pre toga, još se prepričava, premda sve ređe, kako se u Sakulama, na seoskoj slavi zvanoj socijalistička (što je nama bilo normalno, a što će mog druga sa studija marksizma Jusufa zaprepastiti: banatska sela sva oblepljena plakatima: SOCIJALISTIČKA SLAVA, tad i tad, dolaze radio-pevači, drugi tim novosadske "Vojvodine" i sl. – pa šta je ovo, čudio se čudom Jusuf, socijalizam slavi, svečar je?!) pevao sam za rodbinu, ali se okupilo slušalaca toliko da sam poslednje dve strofe interpretirao stojeći na stoli-

lom, rendgenom, ultrazvukom, magnetnom rezonancom – čuo sam prvi put snimljen svoj glas i svoju svirku. Bio sam zaprepasčen: ništa nije bilo onako kako sam mislio da jeste! Neke stvari u glasu su me porazile, neke su me prijatno pa iznenadile, slično ispade i sa svirkom: nešto što sam smatrao dobrim, i u čemu sam uživao, nije uopšte dobro zvučalo, pocrveneo sam slušajući svoje sada razgolićene pasaže i ukrase; neke pak situacije u kojima nisam uživao predstavljale su me u svetlu znatno boljem, uglavnom, u leto 1992. navukao sam se na snimaluk (u nekim pesmama čuju se filadelfijska hitna pomoć i vatrogasci), bend odavno nemam pa snimam sam i glasove i instrumente, a to su: dva basprima, prim, domra, gitara, akustična bas-gitara i, gle, harmonika, koju su mi poklonili i iz daleke Rige poštom poslali novostečeni znanci Tatjana i Manos: weltmeister, troglasna, osamdeset basova, kao ona kupljena nestvarnog trinaestog februara šezdeset treće verovatno u pok. "Skali", preko puta "Madere".

Dok se olimpsko pleme opija Milanskim ediktom, ja sam se oslonio na devet vekova mlađi pravni akt, a to je Magna carta libertatum

ci; imao sam četiri godine kad sam sa majkom pevao pesmu koja se protivila trafikingu, "Bolen leži mlad Stojan", u dva glasa: ako mati pođe dolmom ja idem tik pored vode, a ukorak s njom, ako otpočne da povlači puniju štraftu (kao one na moleraju), pevam iznad njenog glasa, ko zna – možda je to bilo bolje nego moja petljancija sa akordima, skalama, basovima i mehom?

U ansamblu "Lole" (osnovanom početkom sedamdesetih, who cares!) odbijao sam da sviram harmoniku, nosila je beleg aktivne seljačije, a ja sam, što reče Crnjanski o sebi, bio tipičan smetenjak svog doba: ako nemam električnu gitaru i ne držim korak sa naprednom svetskom mladeži iskazaću se na nečemu drevnijem od harmonike, to ispadne basprim, a mi postadosmo miljenici beogradske televizije pre nego što smo ispekli zanat i dokopali se repertoara, u tada legendarnom "Nedeljnom popodnevu" pevali uživo jer nismo imali nijedan snimak, ljudi, ovi sa televizije opet zovu, moramo da vežbamo, moramo bar malo da se uskladimo sa ovom preuranjenom i nezasluzenom slavom; kasnije ćemo snimati ploče, pevati na koncertima, festivalima, po klubovima danas izumrlih Jugoslovena...

U Filadelfiji sam se na četvorokanalnom magnetofonu, uh, suočio prvi put, jedan na jedan, sa svojim vlastitim pevanjem i svirkom, sve ploče i snimke "Lola" napravili smo pevajući i svirajući džumle, ovde sam se našao pred ogleda-

&

Dokle misliš sa tom arheologijom, daj nešto društveno, nešto što se tiče života savremenika, pa dobro, dok se elita opija Milanskim ediktom, ja sam se oslonio na Veliku povelju sloboda iz 1215. godine. Ophrvan gripom i prikovan za bolesn. postelju zaboravio sam bio da mi je istekla pretplata za parkiranje u tzv. zoni: na brisaču, pod snegom, sačekalo me je pet kazni za pet uzastopnih prestupničkih dana (1870 din. kom.). U pismenoj žalbi Parking servisu naveo sam olakšavajuće okolnosti bolesti, uzrast, pauperizovanost: jesam guilty, ali bi vaspitno dejstvo imala i jedna kazna, dok bi mi četiri trebalo halaliti. Komisija nikako da donese verdikt te ti ja zloupotrebljavajući časnu profesiju kolumniste podsetih javnost šta Magna karta mezhdu prochem veli: za sitnije prestupe i kazna mora biti odgovarajuća, a čak i za teža nedela globa ne sme biti tolika da ugrozi opstanak prestupnikov...

Prekjuče saznam da ću platiti samo jednu kaznu, pohvaliću komisiju, bilo da je čitala moj tekst, bilo da se rukovodila vlastitim milosrđem, ali šta ako ohrabrim hiljade prestupnika da pođu mojim stopama i ja ispadnem preseadan, hoće li se moji dobrotvori rasrditi: mi mu učinili, a on pokrenuo lavinu novih zahteva! S druge strane, sebično bi bilo i da ćutim – moj se slučaj srećno završio, a ostali neka robko sve plaćaju, tako im i treba.

¶

“Postavljamo pitanje potpredsedniku vlade Aleksandru Vučiću, koji je 2007. godine obećao da će jedna ulica nositi ime po Mladiću, kada će to obećanje ispuniti.”

SAOPŠTENJE POKRETA

“NAŠI” 12. MARTA 2013 (B92)

Veselin Šljivančanin,

“vojnici i pisac”, za čiju se knjigu kako kažu “Novosti” interesuju sve generacije, osvrnuo se i na oslobađajuću presudu Momčilu Perišiću: “Odmah sam mu poslao čestitku preko advokata. Po reakcijama Suda u Hagu očekivao sam takvu odluku. Zaista mi je drago što se skida ljaga sa imena svih srpskih vojnika, koji nikada nisu bili agresori.”

(“Večernje novosti”)

foto: Vesna Andić

Sanja Marinković,

voditeljka popularne emisije na tv Pinku, otkriva zbog čega je njen posao dobar: “Kada vidim kako žive drugi, ne bi bilo lepo da se žalim i jadikujem. Za sada svom detetu mogu da priuštim sve što poželi, mogu da otputujem sa svojom porodicom na odmor, da se zabavim. S druge strane, nisam hirovita. Nemam kolekciju luj viton, koja košta i po nekoliko hiljada evra, jer ne patim od takvih stvari. Mnoge žene iz mog okruženja rade dvanaest i četrnaest sati dnevno svakoga dana. Kada to čujem shvatim koliko sam zapravo srećna jer je moj posao fleksibilan i kreativan. Osim toga, radim na televiziji i niko nam ne broji sate koje provodimo na poslu, što je veoma rasterećujuće.”

Da li Sanja ima listu nepodobnih za pojavljivanje u njenoj emisiji: “Nema kod mene crnih lista, a sve ličnosti koje pozivam jesu kvalitetne i zanimljive javnosti, tako da nema razloga da ih ponovo ne ugostim. Svako od nas ima žutu minutu. S druge strane, Džeja sam takođe više puta ugostila, ali se on na nekoliko snimanja nije pojavio. To je jednostavno njegov manir i zbog toga mi je lakše da ga ne pozivam. Ne želim da doživljavam stres i narušavam svoje zdravlje.”

Kako održava duševnu ravnotežu: “Pre svakog snimanja idem na trening koji traje i po dva i po sata. Posle toga osećam se odlučno i mnogo lakše prevazilazim stresne situacije na poslu.” (“Svet&Stile”)

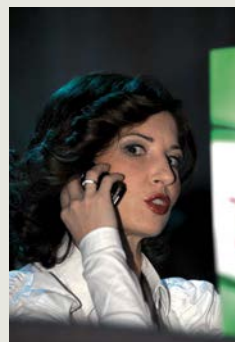

foto: Vesna Andić

Vanja Bulić,

“popularni novinar, scenarista i tv autor”, govori o svom romanu “Simeonov pečat”: “Teško je danas napraviti nešto sasvim originalno, ali je moguće otići korak dalje, koristeći se poznatim iskustvom. Moja knjiga se reklamira kao srpski Da Vinčijev kod, a mene upoređuju sa Denom Braunom. To je dobro kao marketinški potez, ali postoji bitna razlika – Dena Brauna je anatemisala crkva, a ja nikada ne bih povredio osećanja vernika. Mislim da je moja knjiga literarno jača od Braunove. Dvanaest latiničnih i tri ćirilčna izdanja pokazuju da sam pronašao recept religija, istorija i teorija zavere i moderni junaci u scenografiji staroj osam vekova. Sve to povezuje triler priča koja se završava u poslednjoj rečenici. Ipak, najveći uspeh knjige leži u činjenici da su mnogi posle čitanja mog romana otišli u Hilandar.” (“Halo”)

foto: A. Andić

Marina Visković,

pevačica, na pitanje da li se oseća sigurnije posle plastičnih operacija kojima se podvrgla: “Možda neki, ja ne. Nikada nisam imala problem sa samopouzdanjem, niti sam iskompleksirana. Jednostavno moram sve da probam i zato sam preterala i sa usnama, ali to je bio rešiv problem. Mislim da je Srbija jedina zemlja u kojoj je estetska hirurgija tabu tema. Čemu to? Odlazak kod plastičara svuda se smatra kao odlazak kod zubara!” (“Svet”)

Miki Đuričić,

nekada pčelar i učesnik Velikog brata, sada uvaženi radio i tv voditelj, mogao je da se uveri u snagu medija u kojima radi: “Najjači utisak na mene je ostavila situacija kad sam radio priču sa jednom bakom koja se bavi bajanjem. Bila mi je zanimljiva i razgovor sam, naravno, uradio u šaljivom tonu... Nisam mogao ni da pretpostavim da će me posle emitovanja te epizode zvati ljudi iz celog sveta tražeći telefon te osobe. Hteli su da im pomogne i da ih izleči. Pokušavao sam da im objasnim da ta žena nema isceliteljske moći i da je to bio šaljiv intervju. Uzalud. I dalje su insistirali da im nabavim broj.”

Kako se rešio onih koji su tražili pomoć: “Promenio sam broj telefona. Sad je sve u redu.” (“Večernje novosti”)

Aleksandar Vuksanović,

muzičar, umetničko ime Aca Lukas, govori o čarima svog zanimanja: "Mnogo volim ovaj posao jer imam najmanje obaveza na svetu. Nemojte da vas moje kolege lažu i da vam kažu kako nemaju vremena za spavanje i odmor pošto su u stanju da mole za tezgju. Dobro znate koliko ne volim foliranje i da je kod mene sve iskreno. Ima li boljeg posla nego da otpjevate dva sata uveče i da vam je ceo dan slobodan, a da ste pritom sjajno plaćeni? Nema! Ovaj posao daje toliko mogućnosti i vremena da se posvetite porodici ili nekom hobiu i uvek ćete sve stići." ("Svet&Stile")

foto: A. Andić

Dragomir Gerasimović Gera,

sudija, iako još nema ni četrdeset, već jedanaest godina obavlja odgovoran posao i ponosi se što je nastavio porodičnu tradiciju: "Deda, moj imenjak, takođe je bio pravnik, može se reći čuveni. Bio je predratni sudija, u jednom trenutku šef kabineta u Ministarstvu pravde Aleksandra Karađorđevića. Kada je izbio rat 1941, on je na sreću pobjegao u selo Ba i pridružio s pokretu Draže Mihailovića, pošto je pripadao toj struji, kojoj je, ruku na srce, pripadala cela familija. Njegov rođeni brat, moj deda-štric Čedomir Gerasimović, bio je poznati beogradski advokat."

O jednom od okrivljenih koje je osudio: "Okrivljeni mi je kasnije slao pisma iz zatvora u kojima me hvalio i čak mi govorio da me vidi kao budućeg predsednika suda. Najzanimljivije je da je komentarisao moj izgled i stajling, pa je čak u jednom pismu napisao da mu se dopadaju košulje koje nosim i da mi preporučuje košulje sa tri dugmeta od određenog proizvođača!"

Da li je imao prilike da presuđuje "poznatim ličnostima": "Kao istražni sudija u Prvom opštinskom sudu, vodio sam postupak protiv glumca Tihomira Arsića, kada sam saslušavao njega i kao oštećenu njegovu suprugu Biljanu Krstić. U svojstvu privatnih tužilaca i tuženih, saslušavali smo mnoge medijske ličnosti, među kojima su bili Čedomir Jovanović, Vlade Divac, Stanko Cane Subotić, Jelena Rozga, Nataša Kandić, Andreja Mladenović, Vojin Đorđević..." ("Alo")

foto: Željko Naić

Ivana Berendika,

bivša manekenka i "jedna od najuspešnijih bivših Modelsica, udata za jednog od osnivača kompanije Gugl, Tomasa Jermoluka, živi u Njujorku i retko posećuje Beograd, budući da su ona i suprug zaljubljeni u putovanja"; odlučila je da postane dizajnerka nakita: "Studio mi je trenutno u kući. Imala sam jednu sobu sa odličnim pogledom koja je uvek bila prazna i konačno sam joj našla svrhu. Lepo je probuditi se i samo se spustiti sprat niže. Trenutno nas je samo dvoje u studiju i sve radimo sami. Sve u čemu nalazim inspiraciju beležim na društvenoj mreži Fejsbuk."

O pozivu manekenke: "Pri kraju karijere prestala sam da uživam u svemu tome i zato sam se potpuno povukla. Nije bilo potrebe da radim nešto iz navike. Verujem da u životu uvek moraš da slušaš sebe i tražiš nove izazove, inače sve brzo dosadi, bar meni."

Da li se plaši konkurencije: "U novom poslu Tomas je moja najveća podrška, veoma je ambiciozan po prirodi i shvata šta znači ulazak u novi projekat i koliko rada treba uložiti da bi se nešto postiglo. Ima mnogo dizajnera koji su fantastični, ali nemaju nikakvo predznanje o biznisu. Ja imam sreće da on vodi računa o tom delu posla." ("Halo")

Milica Gajić,

snaja bivšeg predsednika Slobodana Milošević, živi u Požarevcu, "daleko od očiju javnosti i bez podrške stranke koju je njen svekar vodio", a na pitanje kako se slagala sa svekrom, kaže: "To je verovatno najbolji čovek kojeg sam upoznala i kojeg ću ikada upoznati. On je posebna ličnost. Svako ko ga nije poznao kao ja bio je na gubitku. Takav se više neće roditi!"

Zašto nije u kontaktu sa Miloševićevim saborcem, a sadašnjim ministrom za obraćaj Milutinom Mrkonjićem: "Zaključila sam da su informacije u medijima da Marko ima ženu i dete u Rusiji potekle od njega. Kad možda malo popije, on teatralno zove Miru ili mene da se pokaže pred nekim s kim sedi. Voli da izlazi po novinama i onda priča stvari koje nemaju veze s istinom i time može da nudi, ne meni, nego mom detetu. U kući imam 14-godišnjaka u pubertetu, od kojeg neke stvari ne mogu da sakrijem bez obzira na to koliko se trudim. On da čita o tati koji ima ženu i dete i pita: 'Je li to istina, Mrka kaže?' Ružno je, tako da sam kontakte prekinula. A i šta će mi pa on, da se družim s njim, on je za mene deda."

("Kurir")

Berlinska elegija

2013: Ispred fotografije s Vilijemom Barouzom iz 1974.

Foto: Jimmy King

Gotovo prežaljen i proglašen "nestalim u akciji" nakon srčanih tegoba zbog kojih je 2004. godine prekinuo turneju i praktično nestao, Bouvi se desetak godina kasnije trijumfalno vratio da s rasterećenošću i lakoćom svojstvenom samo onima koji su u bliskom susretu s tvorcom (u Bouvijevom slučaju možda i s Mefistofelesom) spoznali suštinsku besmislenost svake ovozemaljske sujete, pokaže šta sve možeš da učiniš u popularnoj muzici kad si mrtav. I kad već odavno nisi pop-muzičar

Piše: **Zoran Paunović**

*U srcu čujem grižu miša,
a pada hladna, sitna kiša.
Gde si sad ti?*

MILOŠ CRNJANSKI, "MIZERA"

O naj ko gleda u prošlost, neretko to čini zato što se boji da pogleda u budućnost; onaj ko gleda u budućnost, obično beži od prošlosti; onaj ko je istovremeno zagledan u prošlost i budućnost, verovatno je umetnik. Za takav dvostruki pogled nije neophodno, ali jeste preporučljivo imati oči različite boje – jedno plavo, na primer, a drugo zeleno. Kao Dejvid Bouvi. Gotovo prežaljen i proglašen "nestalim u akciji" nakon srčanih tegoba zbog kojih je 2004. godine prekinuo turneju i praktično nestao, Bouvi se desetak godina kasnije trijumfalno vratio da s rasterećenošću i lakoćom svojstvenom samo onima koji su u bliskom susretu s tvorcom (u Bouvijevom slučaju možda i s Mefistofelesom) spoznali suštinsku besmislenost svake ovozemaljske sujete, pokaže šta sve možeš da učiniš u popularnoj muzici kad si mrtav. I kad već odavno nisi pop-muzičar. Povratak je, sa karakteristično nepogrešivim osećajem za stil, obeležio savršeno prikladnim, setno ironičnim naslovom, "Where Are We Now?"

Jedna od najupečatljivijih pop-pesama ovog već dobrano načetog veka, dakle, na prvi pogled uopšte nije pop-pesma. "Where Are We Now" je elegija, te kao takva pripada žanru koji je u poeziji, ili onom što je od nje ostalo u današnjem svetu, prilično zapostavljen, tačnije zaboravljen, kao patetični relikv iz epohe klasičnog pesništva. U popularnoj muzici, međutim, elegija i nije tako nepoznat

žanr; primetno je, pri tom, da je oplakivanje smrti voljene osobe znatno češće bilo upražnjavano u onom lakšem, šlageraškom segmentu ove muzike (dobar primer predstavlja srcedrapatelni hit Bobija Goldsboroa, "Honey") – u rokenrolu i njegovim derivatima, ono deluje nekaako nedostojno – osim u retkim izuzecima, kakav je "Emma", grupe Hot Chocolate, pesma kojoj usporeni disko ritam daje finu ironičnu nijansu: kao da gledate holivudsku melodramu, u kojoj plakanje prestaje tačno na korak pre izlaska iz bioskopske sale. Zanimljivo je, možda, da je Honey (kao i homicidnu "Delillah" Toma Džonsa) kod nas prepevao Miki Jevremović, a "Emmu" Đorđe Marjanović: u bajkovitom svetu kasnih šezdesetih i ranih sedamdesetih i "mikisti" i "dokisti" imali su svoje elegije.

NOV ŽIVOT, NOV JEZIK, NEMA RAZREŠENJA

U bajkovitom svetu kasnih šezdesetih i ranih sedamdesetih postojao je i Berlin-ski zid. Njegova duga senka pružila se do vremena u kome Bouvi svoje ponovno rađanje obeležava ničim drugim do elegijom. U toj elegiji, međutim, nema ljudskih žrtava: oplakuje se, ali s dostojanstvenošću kakva priliči njenom autoru, jedno vreme, ono u kome je on otišao u

Berlin da još jednom iznova stvori sebe, i da usput, kao pomalo i nehotice, skrene istoriju popularne muzike u novom smeru. Godina je 1977; nalet panka za Dejvida Bouvija nije bio najava nove životodavne energije, već povod da zaključi da je rokenrol mrtav. Umoran od pogubno jednoličnog, praznog sjaja industrije zabave, odlučio je da potraži novu inkarnaciju: da bi ostvario taj poduhvat, bilo je neophodno da najpre nestane. Za mesto svog iščeznuća odabrao je Berlin. Stavio je kapu, pustio brkove, kupio bicikl i nestao u gomili. Podeljeni grad nudio je najpodesnije moguće utočište za podeljenu ličnost umetnika koji je svoj status rok zvezde ukinuo na sebi svojstven, sasvim osoben način: tako što je ukinuo rokenrol kakav je svet do tog trenutka poznavao. Za taj poduhvat pronašao je nove saučesnike: utihnulo je praskavi rokerski zvuk gitare Mika Ronsona, koji je presudno učestvovao u rađanju Zigija Stardasta, da bi na scenu stupio tamnopusi ljubitelj fankija Karlos Alomar, sa zadatkom da Zigija likvidira. Pridružili su mu se Brajan Ino, muzički samouki vizionar novog elektronskog zvuka, koji je iz grupe Roxy Music otišao zato što je prebrzo prerašao Brajana Ferija, i Robert Fripp, za čije je avangardno shvatanje gitare čak i ultra-progresivna grupa King Crimson bila postala pretesna. Naveliko kritikovani, preproducirani disko-zvuk albuma *Young Americans* (1975) predstavljao je, ispostavilo se, prelazni stepenik ka muzičkom (a dobrim delom i tekstualnom) minimalizmu "Berlinske trilogije", koju su činili *Low* (1977), *Heroes* (1977) i *Lodger* (1979). Na ovim albumima Bouvi je bezmalo s prezirom odbacio i tradicionalnu strukturu pop-pesme, i ritam utemeljen na bluz-rifovima, čak i tekstove kakve je do tada »

pisao i koji su u njegovom slučaju odista sasvim retko bivali isprazni i banalni, i krenuo potpuno novim putem: "Shvatio sam koliko malo znam, i koliko malo toga imam da kažem. Tekstovi na albumu *Low* pokazuju da sam doslovno bio ostao bez reči. Stvarao sam nov muzički jezik za svoj novi život." Mnoga obeležja tog novog jezika, kako to već biva u savremenoj umetnosti, prilično brzo postala su *mainstream*; stoga smo često skloni da zaboravimo kakvo je zaprepašćenje u popularnoj muzici s kraja sedamdesetih izazvao *Low*: napadna dominacija sirovih bubnjeva, disharmonične gitare, hipnotički jednostavne fraze odsvirane na sintisajzerima, i iznad svega denfovani, nehumano sparušeni vokali, nagnali su menadžere u produkciji RCA da Bouvija zamole da razmisli ne bi li možda još malo poradio na svom novom albumu. Ovaj je to odbio, i budućnost je mogla da počne.

I tako, trideset sedam godina kasnije, eto nas i dalje u toj budućnosti. Na to upućuje i naslov novog albuma Dejvida Bouvija: *The Next Day*. Već je i omot istovremena afirmacija i negacija onog dela njegovog opusa iz koga je izniklo ovo delo: beli kvadrat kojim je prekrivena čuvena fotografija s omota albuma *Heroes* pruža, pored ostalog, i mogućnost da u njemu nacrtate, ili zamislite, bilo šta. Takvi su i muzički komadi od kojih je ovo delo sačinjeno; odavno oslobođene one zaokruženosti i konačnosti kojom su se odlikovale Bouvijeve narativi kakav je "Space Oddity" ili "The Man Who Sold the World", kao i precizne određenosti svojstvene njegovim posvetama Bobu Dilanu i Endiju Vorholu, pesme sa *The Next Day* poseduju i jednu sasvim novu dimenziju otvorenosti, izniklu upravo iz tekstualne i muzičke svedenosti Berlinske trilogije: haiku pesme po pravilu nude obilje mogućnosti tumačenja – epovi, najčešće, samo po jednu. Istina, ima i na ovom albumu onih, u Bouvijevom opusu takođe tipičnih pesama, jednostavnih i kao usput i ovlaš napisanih, koje svaki pokušaj traganja iza i između redova unapred ismevaju kao

nadobudnu kritičarsku pretencioznost. Ali je mnogo više onih drugih, onih tipično bouvijevskih zagonetaka bez konačnog rešenja.

NE BOJ SE, GRADOVI PROLAZE

Stilska raznolikost pesama s njegovog dvadeset šestog studijskog albuma pokazuje da je Bouvi i dalje umetnik koga pre svega zanima traganje za identitetom i istraživanje različitih vidova izraza unutar suštinski jednostavnog okvira pop-pesme. Ima tu svega – ponajviše, možda, preispitivanja sopstvenog nasleđa: "Boss

Foto: Jimmy King

of Me" je glam-rok iz ranih sedamdesetih, "Love Is Lost" zarazno histerični, vanvremenski rokenrol, a "You Feel So Lonely You could Die" tužbalica u kojoj se jasno razaznaje postmoderni *Weltschmerz* albuma *Lodger*. Poput svog dalekog pretka Oskara Vajlda, i Bouvi polazi od zadate forme, tražeći od nje da u procesu stvaranja sama razotkrije svoje značenje i smisao. "Volim da stvaram kontraste", rekao je upravo povodom ovog albuma, "da kombinujem različite epohe, ideje i ljude, i proveravam šta je moguće saznati onda kad sve to pogledamo na drugačiji način." Ovih četrnaest pesama, dakle, spakovano je u matrice različitih žanrova ne zbog toga što Bouvi pokušava da se dopadne svima, nego upravo zato što ga odavno nije briga da li će se to što radi ikome dopasti. On, jednostavno, ponovo ima šta da kaže, i to saopštava na način koji u svakom pojedinačnom

slučaju oseti kao najpodesniji. U "Dancing out in Space" taj način je pronađen u disko-zvuku nalik onom s albuma *Young Americans*; "Valentine's Day" je razjareno prangljanje dostojno momka s tršavom narandžastom kosom, koji je nekada pevao "Rebel Rebel"; sličnim tragom kreće se i psihodelična "I'd Rather Be High", dok "Dirty Boys" priziva duh Žaka Brele, čiju je pesmu "Amsterdam" Bouvi još davno otpevao sa sugestivnošću čoveka koji je prošao sve i video sve, i nema više snova.

Danas, kad je stvarno prošao sve i video sve, "Thin White Duke" pokazuje da ipak nije potrošio sve svoje snove. Major Tom iz pesme "Space Oddity" nije ostao u svemiru nesrećnim slučajem: taj ostanak bio je njegov izbor, zato što je Zemlja, posmatrana odozgo, tako neodoljivo plava; nekoliko decenija kasnije, Bouvi svoju neprolaznu opčinjenost kosmosom potvrđuje već i samim naslovima pojedinih pesama: osim pomenute "Dancing Out In Space", tu je i ironična "The Stars Are Out Tonight" (u kojoj zapravo peva o holivudskim zvezdama), ali, ponovo, i "I'd Rather Be High". Iznad svega, međutim, *The Next Day*, ne baš sasvim neočekivano, govori o prolaznosti: o podrugljivoj nepostojanosti slave, ljubavi, i života.

I Berlina, naravno. Pesme "Where Are We Now" ne bi se postideo ni Bertold Breht, koji je kao niko pre ili posle njega pevao o prolaznosti gradova. Jer, Bouvi odlazi ne samo dalje od nostalgije, nego dalje i od brehtovske ironije. U stihovima kao što je "The moment you know, you know you know", nema straha od prolaznosti. Autor tog stiha ostvario je i svoje snove i svoje strahove: ovo prvo donosi tugu, ovo drugo – olakšanje. Zato Bouvijev glas zvuči kao glas ostarelog Džonija Keša, ili Boba Dilana: on više nema potrebe, niti želje da bude lep. Ni glas, ni njegov vlasnik. Zato prigušeni zvuk doboša na kraju pesme priziva u sećanje početne taktove "Space Oddity" – kao da nas Major Tom odnekud iz svemira podseća na to da je Dejvid Bouvi opisao pun krug. I da je planeta zemlja i dalje plava, za one koji umeju da gledaju.

Šta bi se deci čitalo

Ovdašnji dečki pisci najčešće pišu romane o životinjama, istorijskim događajima, vešticama i drugim natprirodnim stvorenjima. Ko danas u Srbiji piše za decu, o čemu i kako, ko to objavljuje i zašto

Foto: Aleksandar Andić

O čemu sada pišu naši pisci za decu? Koji književni žanr je u modi? Da li je naša savremena dečja književnost dobra književnost? Koliko je izdavačima stalo do dečje knjige? A društvu? Kakva je njena budućnost?

Zamolili smo za odgovore na nabrojana pitanja izdavače i druge upućene u savremenu dečju književnost. Moguće je da će nakon ovog teksta neki reći da trenutno ima malo toga što dečjoj književnosti nagoveštava ikakvu budućnost. Naglasak u prethodnoj rečenici je, srećom, na reči – trenutno.

KVALITET

Članovi žirija 34. nagrade "Politikinog Zabavnika" za najbolje književno delo za mlade napisano na srpskom jeziku i objavljeno prošle godine, nagrade koja je dodeljena krajem januara, ocenjivali su 49 naslova. Moglo bi se pretpostaviti da je to validan uzorak najreprezentativnijih knjiga u toj oblasti. Petar Milatović, zamenik glavnog i odgovornog urednika "Zabavnika", i član žirija, kaže da su mnoge među njima izuzetne, ali dodaje i da je šteta drveća koje je posećeno da bi neke od njih bile napisane. "Dešava se da ljudi kad odu u penziju pozele da napišu nešto za unuka, pa to zatim objave u privatnom izdanju", kaže Petar Milatović. "Najčešće podražavaju stil Branka Ćopića, čak i pišu o šumama Bosne i podražavaju događaje iz Brankovog *Bosonogog djetinjstva*. Na svu sreću, pojavili su se pisci poput Igora Kolarova, koji je dva

puta dobio našu nagradu, Dejana Aleksića, Milenka Bodirogića, jednog od ranije nagrađenih autora, čija je knjiga i ove godine i tehnički i sadržajno bila izvrsna, Lidije Nikolić, naše ovogodišnje dobitnice..."

Zbirka priča *Buvlje hvatalice* Lidije Nikolić (videti okvir) po oceni "Zabavnikovog" žirija najbolja je prošlogodišnja knjiga za decu. Objavio ju je privatni izdavač Čekić. Istu tu nagradu, za 2011. godinu, dobila je još jedna njihova knjiga *Kuća hiljadu maski* Igora Kolarova. Čekić postoji tri godine, za to vreme je objavio pet naslova za decu, i za njih dobio deset nagrada. Direktorka ove kuće Marija Krkač u razgovoru za "Vreme" kaže da nisu nameravali da objavljuju dečju književnost sve dok im Igor Kolarov nije doneo *Kuću hiljadu maski*, a zatim i *Avanture Marka Kraljevića*: "Meni se to dopalo, i tako je počelo. Bilo mi je važno da knjige budu posebne, da govore o većitim ljudskim vrednostima, da budu zabavne, i da budu – kvalitetne. Nagrađena knjiga Igora Kolarova je, na primer, dvojezična: prevedena je na norveški zato što se radnja romana dešava u Norveškoj – što je čini neobičnom. Sve naše knjige su u tvrdom povezu, jednoobrazne su i prepoznatljive, poput dobro znanih starih edicija za decu kojih više nema. Želeli smo da iza sebe ostavimo i sadržajno i likovno kvalitetne knjige."

AUTORI, TEME

Među autorima koji su konkurisali za "Zabavnikovu" nagradu bilo je i

devetogodišnjaka i penzionera, a dominirali su ljudi iznad četrdeset godina. "Nismo dobili nijednu knjigu autora između 20 i 40 godina. Oni su verovatno, zaokupljeni sticanjem slave, pa ih ne zanima dečja književnost", kaže Petar Milatović. Po Ljiljani Marinković, direktorki izdavačke kuće Kreativni centar, osnovni razlog što se mladi autori teško odlučuju za pisanje za decu je činjenica da to nije lako: "Dobar tekst u sebi mora da spoji vrhunsku priču, jezičku veštinu i adekvatne razvojne poruke, a to ne može svako. Drugi razlog jeste to što ih čeka nevidljivost u medijima – uvek će se pre pisati o osrednjoj knjizi za odrasle, nego o vrhunskoj knjizi za decu. Mi smo ponosni što za nas pišu Vlada Andrić, Jasminka Petrović, Vesna Aleksić, Dejan Aleksić. Oni pišu hrabro, otvoreno, maštovito, s razumevanjem današnje dece i njihovih problema. Ali, kad pretresemo arhivu, naći ćemo jedva nekoliko pravih prikaza objavljenih u medijima. Književna kritika dela za decu gotovo da ne postoji."

Sudeći po knjigama koje je ocenjivao "Zabavnikov" žiri, današnji pisci najčešće pišu o ljubavi prema životinjama, o istorijskim događajima, i o vešticama i sličnim bićima. "Ove godine smo dobili i kopiju *Hobita* na naš način", priča Petar Milatović. "Pisci izgleda podražavaju inostrane uzore očekujući da će im to doneti uspeh. Česte teme su i pišćeve dogodovštine iz detinjstva. Autori istorijskih tema često imaju dobru ideju, ali je ili ne razviju, ili pogreše u elementarnim činjenicama, što je, »

Šta je ljubav

“Misija formiranja dečje čitalačke publike će se ostvariti kada pisci budu imali odgovarajuću podršku. Kada budući nastavnici ne budu izučavali književnost za decu na fakultetu samo jedan semestar. Kada biblioteke budu u mogućnosti da nabavljaju nove knjige. Kada se promeni izbor lektire u školama. Kada pisci budu dobijali honorare za objavljene knjige. Kada mediji budu poklanjali pažnju knjigama za decu. Kada deca budu videla roditelje sa knjigom, a ne daljinskim upravljačem u ruci”

Dobitnica nagrade “Politikinog Zabavnika” za najbolje književno delo za decu objavljeno prošle godine Lidija Nikolić piše za decu i odrasle, i predaje engleski jezik. Njena najpoznatija knjiga je *Osećanja. O. Sećanja*, literarna biografija Margite Stefanović. *Buvlje hvatalice*, za koje je dobila “Zabavnikovu” nagradu, jesu “istinito ispričana priča o životu sa životinjama u gradskim uslovima, o ljubavi prema drugom i drugačijem, o porodici, o životu uopšte”, napisano je, između ostalog, u saopštenju žirija.

“VREME”: Stalno se govori da je teško pisati za decu zato što treba zadovoljiti njihove kriterijume. Koji su to kriterijumi, kako pisac zna šta deca žele?

LIDIJA NIKOLIĆ: Ako se dovoljno druži sa decom, dobiće lako odgovor na to pitanje. Osim toga, Egziperi je davno rekao: “Svi

Foto Mile Škarić

naravno, nedopustivo. Ima urbanih tema, ali pravog urbanog romana još nema. Prevlađuju zbirke priča, postoje i neki novi žanrovi, kao zagonetne priče Uroša Petrovića. S obzirom na to da su njegove knjige izuzetno popularne, izgleda da je taj ili neki drugi novi žanr obećavajuća pojava u književnosti za decu. Zaključak je da su savremene teme retke, a da je pravih romana, romana u kome postoji jedinstvo i tok radnje, sve manje.”

Moguće razloge zašto pisci izbegavaju savremene teme Ljiljana Marinković vidi u činjenici da kod nas danas postoji raskorak između stvarnog života dece i književnosti za decu, i da su retki pisci koji pokušavaju da otvoreno pogledaju u svet savremenog deteta: “Ni čitaoci nisu uvek spremni za taj otvoreni pogled. Od kad smo objavili roman Jasminke Petrović *Ovo je najstrašniji dan u mom životu*, koji govori o jednoj tipičnoj porodici u vreme tranzicije, pored brojnih pohvala i nagrada, bilo je i komentara kako razgovor o osetljivim temama nije za decu, kako se time deca kvare i slično.”

IZDAVAČI

Kreativni centar dobija dosta rukopisa i to su najčešće sadržaji iz oblasti fantastike, kratke priče koje su autori sami napisali za svoju decu, razne vrste slovarica, rečnika, dosta poezije, ali veoma malo romana. “Nažalost, ovi rukopisi najčešće ne dostižu potreban nivo književne vrednosti da bi se na njima dalje radilo i tako dobio kvalitetan tekst”, kaže Anđelka Ružić, urednica ove kuće. “Bilo bi dobro kada bismo imali više rukopisa za decu iz pera naših poznatijih pisaca. Ali zašto oni više ne pišu za decu verovatno je pokazatelj opšteg stava našeg društva prema toj vrsti stvaralaštva.”

U izdavačkoj kući Čekić, kaže Marija Krkač, ne razmišljaju posebno o temi kad se odlučuju za naslov koji će objaviti, mada, naravno da tema nije nevažna, i navodi da su *Buvlje hvatalice* Lidije Nikolić knjiga o ljudima i životinjama, a *Dve japanske salвете i druge priče* Vesne Vidojević-Gajović o odrastanju devojčice u mirnoj sredini Obrenovca, zaboravljenim igrama, sakupljanju salveta i najboljoj drugarici preko plotu. “To su teme zanimljive današnjoj deci, ali ne i

njihovim roditeljima: oni su privrženi fantastici i samim tim je nameću i deci.”

U Srbiji u ovom trenutku postoji mnogo izdanja za decu, ali se samo nekolicina izdavača specijalizovala za dečju knjigu i domaću produkciju dečje književnosti. Knjige za decu domaćih autora nisu među primarnim ciljevima Lagune, odlučili su se da objavljuju uglavnom inostrane. Mina Kebin, urednica Male Lagune, kaže da objavljuju samo tri naša pisca: Zoricu Kuburović, Ljubivoja Ršumovića i Uroša Petrovića. “Fokusirali smo se na manje pisaca, s tim što objavljujemo licencna i prevedena izdanja, što je danak tržištu. Neophodno je da izdavač ima komercijalna izdanja kojima će moći da finansira vredne, ali ekonomski neisplative projekte. Licencne knjige su šarene i zabavne, ali nažalost često nedovoljno edukativne. Pokušali smo da objavljujemo kvalitetne britanske i američke pisce, ali smo došli u situaciju da zbog kulturoloških razlika moramo da prepravljamo tekst, što je zahtevalo razne dozvole i komplikacije. Idealno bi bilo imati dobre domaće pisce koji bi pratili i obrađivali teme za našu kulturnu, našu mentalnu i

odrasli ljudi su nekada bili deca, ali se malo njih toga seća." Oni koji pripadaju toj dragocenoj manjini naći će sponu koja ih povezuje sa svetom detinjstva. Setiće se da život deteta nije lak, ali da u njemu postoje igračke koje ga čine lakšim. Jedna od njih je dobra knjiga. Zabavna, uzbudljiva, duhovita. Iskrena, mudra, lekovita.

Jedan od posrednika između pisca i dece su roditelji. Kako se njima dopasti?

Po rečima Dušana Radovića, dobre knjige za decu moraju zanimati i odraslog čitaoca. Dakle, ako je knjiga valjana, ona će se dopasti roditeljima. Veći je problem "nagovoriti" ih da prvo sami pročitaju knjige od kojih će odabrati one koje im se sviđaju, vodeći računa o tome da odgovaraju uzrastu i senzibilitetu deteta.

Šta vaša ćerka Ana, jedna od glavnih junakinja *Buvljih hvalica*, misli o knjizi?

Ona sada ima 25 godina i misli da bi trebalo da joj budem zahvalna! Da nije bilo nje, njenih jezičkih "bisera" i njenog "životinjskog carstva" – ne bi bilo ni moje knjige!

Zašto ste životinje izabrali da budu ogledalo u kome se ogledaju ljudi?

To nije bio moj "izbor". Opisivala sam stvarne doživljaje u kojima su životinje, očigledno, postupale slično ljudima, vođene brigom, strahom, odanošću, inatom, naklonošću,

koristoljubljem, ljubomorom, tvrdoglavošću, ljubavlju... Dakle – emocijama, a ne samo instinktima.

Književnost za decu ima i edukativnu ulogu. Vi u ovoj knjizi, između ostalog, decu učite ljubavi.

Deca znaju šta je prava ljubav, ali su odrasli zaboravili. Premda najčešće koriste reč "ljubavi" u obraćanju deci. I misle da su im sve pružili ako su im kupili skupe igračke, upisali ih u sportsku školicu, odveli u šoping i odvezli kolima na kurs engleskog. Učiteljica moje ćerke

je govorila: "Razgovarajte s decom!" Ja bih dodala: Igrajte se s decom! Pevajte s njima! Čitajte im! Vodite ih u prirodu! I, naravno, usvojte nekog psa ili mačku ili oboje! To je bolje društvo od kompjutera i mobilnog telefona.

Od pisca za decu se očekuje da formira buduću čitalačku publiku. Koji je vaš recept?

Ta misija će se ostvariti kada pisci budu imali odgovarajuću podršku. Kada budući nastavnici ne budu izučavali književnost za decu na fakultetu samo jedan semestar. Kada biblioteke budu u mogućnosti da nabavljaju nove knjige. Kada se promeni izbor lektire u školama. Kada pisci budu dobijali honorare za objavljene knjige. Kada mediji budu poklanjali pažnju knjigama za decu. Kada deca budu videla roditelje sa knjigom, a ne daljinskim upravljačem u ruci.

s. č.

socijalnu sredinu na adekvatan pedagoški način. Domaći pisci koje objavljujemo odgovaraju tim uslovima."

BRIGA

O odnosu društva prema ovoj vrsti produkcije Radomir Radovanac, direktor i osnivač Booklanda, kuće koja 18 godina isključivo objavljuje literaturu za decu, za "Vreme" kaže: "Pretprošle godine smo objavili ediciju *Srpska književnost za decu u 100 knjiga*. Posao koji bi svuda u svetu radili instituti, uradili smo mi, privatni izdavač. Petnaest godina smo objavljivali po jedno kolo od šest knjiga. U njima su svi pisci, od Vuka Vrčevića – objavili smo njegove pitalice, preko Branka Ćopića, Skendera Kulenovića, Dobrice Erića do Dragana Lakićevića, Zorice Bajin-Dukanović, Slobodana Džunića... Sto knjiga. O tome nije objavljena nijedna vest u medijima."

Ni nagrade nisu dovoljno podsticajne medijima, tvrde izdavači, da izveštavaju o knjigama za decu. "Igor Kolarov je dobio nagradu 'Mali princ', to je regionalna nagrada za najbolje književno ostvarenje, pa ipak, tu vest niko nije objavio iako smo

je poslali mnogim redakcijama", kaže Marija Krkač. "Mislim da javnost nema interesovanja za dečju književnost generalno, i da je u tome najveći problem i nas izdavača i dečje književnosti"

Činjenicu da Biblioteka grada Beograda nije obavila otkup knjiga za opštinske biblioteke za prošlu godinu, Radomir Radovanac smatra pogubnom. "To znači da biblioteke 16 beogradskih opština neće dobiti nove knjige. Posledice nije teško sagledati. Ko je kriv? Biblioteke u zapadnom svetu 35 odsto svog fonda odvajaju za dečju publiku. Naše – dva do tri odsto. Kažu: deca se neće ljutiti ako nemamo neku knjigu, a odrasli hoće! Zašto objavljujem knjige za decu ako znam da je zanemarena? Zato što verujem da će se jednog dana vratiti pravi sistem vrednosti pa će u njemu biti mesta i za knjigu."

Da je opalo interesovanje za mnoge neprikosnovene vrednosti o kojima pišu knjige – otadžbina, majka, ljubav, škola, Beograd... ukazuje i Dragan Lakićević, urednik skz-a: "Kad bi se danas pojavili Nušićevi *Hajduci*, ili Seliškarova *Družina Sinji galeb*, ili Orlovi rano lete i Magareće godine

Branka Ćopića – sve sami biseri – da li bi ih iko pogledao? Da li bi ih predstavili na televiziji? Ko bi to sada 'uvalio' školama i bibliotekama, a kamoli roditeljima. Prema književnim junacima iz knjiga – oblikuju se i deca. Da liče na te junake: Telemah, Tom Sojer, Mali Radojica, Frodo, Jovanče, Leskar Ra... Da li su sadašnja deca čula za ova imena? Ljubav prema deci ogleda se u knjigama koje deci – pišemo ili kupujemo ili stavljamo u lektiru. Ako deca brže rastu, treba li da ih pre napustimo? Nekad su tetke deci kupovale knjige za rođendan. Jesmo li otad napredovali?"

Svi naši sagovornici smatraju da je knjiga za decu jedan od presudnih elemenata odrastanja, izdvajamo samo komentar Ljiljane Marinković koja je citirala australsku spisateljicu za decu Sonju Hartnet: "Mlado stvorenje koje danas čita knjigu nosi tu knjigu sa sobom u budućnost – ona ga oblikuje, utiče na njega, ono uči iz nje, pamti je, čuva u sebi. To je nešto što se dešava samo knjigama za mlade – i zbog toga su one toliko važne. Moglo bi se čak reći – važnije od knjiga za odrasle."

SONJA ĆIRIĆ

Bojan Zulfikarpašić
Foto: Petar Marković

Siđi do dreke

Grad je onakav kakva muzika u njemu odzvanja. Šta se prošle sedmice sviralo u Beogradu?

Z-PAŠA

Iako je kao džez u usponu iz Pariza počeo da nam dolazi pre gotovo dve decenije (zahvaljujući Francuskom kulturnom centru), povremeno predstavljajući i sopstvene sastave i solo-radove, poslednjih godina Bojan Zulfikarpašić u Beogradu gostovao je tek kao saradnik/pratilac; doduše, u nadahnutim *neosevdahjazz* poduhvatima s Amirom Medunjanin i Damirom Imamovićem. To zanemarivanje je donekle i posledica lošeg tretmana koji je doživeo od ovdašnjih organizatora (da se razumemo, nisu u pitanju bili nikakvi 'hirovi zvezda', već temeljci koncerata – klavir, zvuk, itd.), pa je logična posledica da se posle nekog vremena okuša s novim 'domaćinima' koji su mu pre svega bliski i pouzdani. Taj napor doneo je zavidan uspeh prošlonedeljnih koncerata u beogradskom Sava centru (oko 1500 posetilaca, ulaznice po 1000 d.) i uvek primamljivoj novosadskoj sinagogi (po 700 d.), a posebno je značajan jer je 2012. možda 'najjača' godina u Bojanovoj dosadašnjoj karijeri – s albumom *Soul Shelter* (Polydor) i ponovljenim nagradama A-klase u Francuskoj.

Rođen u Beogradu 1968, otišao u Pariz 1988, Bojan je u punoj izvođačkoj i autorskoj zrelosti, bez prekida u napretku. Nepretenciozno u odnosu na zavidnu (ne

samo) evropsku karijeru, repertoar ovog gostovanja sastavio je neobavezanim presekom svojih dosadašnjih albuma. *Crvena nit* bili su folklorni uticaji, no kao što u njegovom stvaralaštvu nikad nisu banalizovani u pomodni etno-jazz, nisu ni zapali u samo 'naške' ramove. Iako najavljivan kao koncert Bojan Z. seksteta, u osnovi je kvartet s 2 gosta-duvača, pa je tako i počelo s *Hometown* (uklj. Beatles-pasaž *Eleanor Rigby*), te *Zeven*. Uz holandskog bubnjara Martijna Vinka, odličnu ritam-sekciju upotpunjuju francuski kontrabasista T(h)omas Brameri(e) i diskretni gitarista Nenad Gajin.

(Poli)Saksofonista Žilijen Luro (Julien Lourau) ovde je rado viđen ne samo jer nam je s Bojanom dolazio i u doba sankcija, nego i zato što je poznavalac i ljubitelj svirke naših limenih duvačkih orkestara, posebno trubača. Ubrizgavanje trad-narodnih uticaja poraslo je i proširilo se upravo Luroovom numerom *BulCamer* (kovanica od Bulgarie-Cameroun) i Bojanovom *Joker* koja je u Alžiru prihvaćena 'kao njihova' (dakle, i bez plaćanja autorskih prava). Punom snagom, s nama čestim gostom, bugarskim kavalistom Teodosiem Spasovom, Z. i saradnici opet su lako demistifikovali 'samo naše, drugima nemoćuće' neparne ritmove, pa su u različitim

formacijama mirno apsolvirane Bojanove muzičke uspomene od-Vardara-pa-do-Triglava, od detinjstva via muzička omladina i JNA – narodna *Oj ti momče Ohridanče*, molersko *Gradino kolo*, letnja-kamper-ska *Grožnjan Blue*.

Nenametljivo, opušteno a duhovito vodeći program u odličnoj scensko-svetlosnoj postavci Jasmine Holbus, Bojan Zulfikarpašić jednako je bio ubedljiv sa zajedljivošću prema bankarima (*Greedy – In Goods We Trust*), u omažu Monti Pajtonu (*Biggus D*) ili 'autobiografskoj' *Zulfikar-pacha* (nije iz tv-serije). Za kulminaciju se pridružio i njegov stari drugar i džezerski ispisnik, kontrabasista Predrag Revišin pa su evociranje saradnje posvetili Lali Kovačevu i Vojinu Draškociju, velikanima ranijih naraštaja džeza s ovih prostora. Nikakvim čudom, 2 dinamična sata nagrađena su stajacim oduševljenjem publike u rasponu od mrdajućih jazz-čiča do mladih radoznalaca. Bojan je neprimetno menjao zvuke i klavi(jatu)re, za bis melodioznost produživši u *Ashes To Ashes* (Bowie)

PERAZIĆA DO

Iako Hrvati još nisu odgonetnuli (h) istorijsku pitalicu *Zašto Dino Rađa kad je Goran Karan?*, ipak estradno uspešno

Frajle

Foto: Stanislav Milojković

Denis & Denis

Foto: Stanislav Milojković

okupiraju raznežene datume u Beogradu. Sumnjam da su se lukavi Latini baš toliko uskladili da deo publike posle Karanovog velikog koncerta stigne i na suprotnu stranu reke, na reunion-pojavlivanje (30 godina od prvog nastupa, navršilo se prošle jeseni) Denis & Denis. No, pojačano prisustvo LGBT-zajednice možda je izazvano i nedemokratski 'zabranjenim za muškarce' nastupom Chippendales (nije komadni nameštaj, nego Gregorian bez mantija) iste večeri u nedalekom Domu sindikata, i svakako potvrdilo pravoslavni status Marine Perazić – kao gej-ikone.

Dovoljno renoviran da prija, prostor "Mikser Hausa" u Savamali može da primi i hiljadu ljudi; upola toliko, i poneki preživeli iz izvikanih 80-ih, svedočili su početku regionalne povratničke turneje onoga što je davno bio dinamičan elektro-pop duet Denis & Denis iz Rijeke. Ekstrovertna, rasplesana Marina Perazić (r. '58) i stidljivi kompozitor/klavijaturista Davor Tolja (r. '57) ni na vrhuncu slave – od debilpa Čuvaj se! ('84, Jugoton) do razlaza, jeseni '86. – nisu marili za razvoj po modelu npr. Eurythmics, pa su tezge-s-matricama naravno uzele svoj danak. Kasnije bezlične reinkarnacije ovog benda nisu donele ništa prepoznatljivo, te je sada 10 ljudi (unajmljeni svirači s Ri-scene) u postavi itekako pretenciozno, a nije bilo efektno i zbog donekle mutnog zvuka.

Nekadašnja Kraljica uzdaha, iz letnjih haljina davno prepakovavši se u kožne, posle početne Noć, Marina Perazić je

izlazila pred publiku u par navrata, da otpeva ponešto od svog Denis-repertoara. *Dvadeset i osam minuta do pet* tako je podsetila da i tehno-dvojac može imati 'drajv' i snažno 'kuvati' mono-sint, mada su to sada zatrpali suvišni aranžmani. Ohrabreni Toljini iskoraci s mikrofonom niti su oduzeli svirci niti doprineli pevanju, a Edi Kraljić – koji je onomad Denise prijateljski učinio srećom-u-troje – i danas bez srama zapomaže *Volio sam, a bio sam dijete*. Gđa Perazić za svoje robuste interpretacije nikada nije imala odgovarajućeg vokalnog sparing-partnera, a D&D su eto insistirali na duo-deonicama. Posle Marine doduše menjali su pevačice manje nego Zana, najnovija je nazvana po deterdžentu, pa nas je najviše i davila.

Razdraganošću slovenačkog benda opšte prakse na proslavi računovodstvene firme, ovi današnji Denisi razvlačili su pesmice i poneku staru uspješnicu poput *Tek je sedam sati* (pra-inačica Crodance monstera *Tek je 12 sati*, E.T.), prosečnu *Sobu 23*, videom nabeđenu da ima *erotski nabor*, i pompezne, kič tekstove Mladena Popovića (hodajućeg sukoba interesa), tadašnjeg urednika 'Hita meseca' (preteče korupcije javnog servisa). Posle sat i po, nad bezrazložno gomilane pratе glasove vratila se Marina, najzad na radnoj temperaturi, i uzastopnim *Ja sam lažljiva* i najvećim yu-hitom *Program tvog kompjutera* dovela veče do klimakterijuma – pardon, klimaksa. Zanjihala je ponešto od svojih starih koreografija,

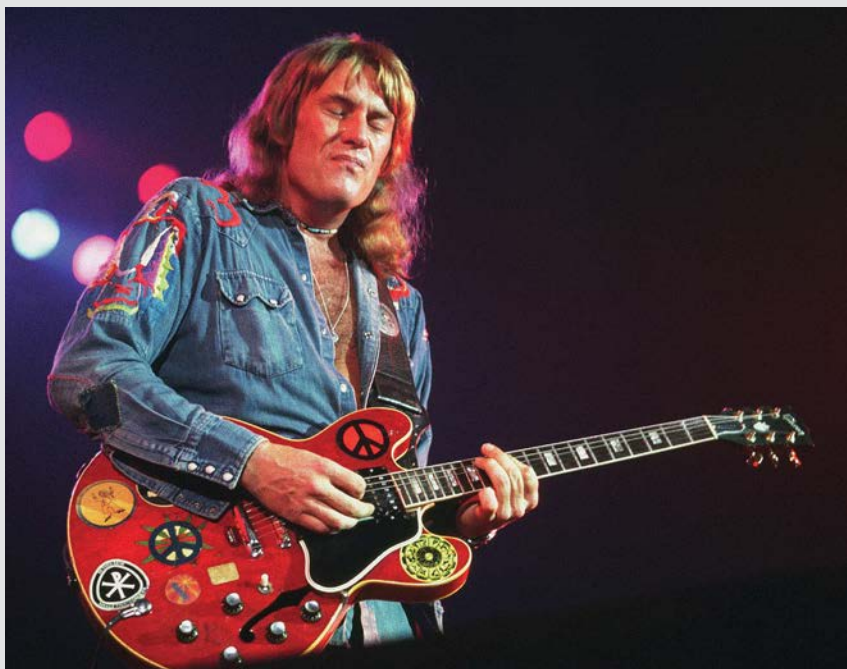
spasla koncert od puke estrade i naravno zaslužila toplu reakciju publike. Bisevima navlačeći trajanje na 2 sata, Denisi su naravno ponavljali pesme, a Marina na oduševljenje devojaka (i bez kompleksa) upucala *Kolačiće*, svoj prvi i jedini solo-hit ('87, autor Zoran Lesendrić-Kiki, bez Dinkića).

DAN ŽENA

Kraj koncertne nedelje ipak su trijumfalno zapečatile (The) Frajle u krcatom Sava centru (do 4000 posetilaca, ulaznice 1300–1900 d.), opet počevši dramatično stepenovanom Koenovom *Hallelujah*. Otkad su iskoračile na velike pozornice, osnovna građa programa se dopunjuje finim novitetima s putovanja/osvojenih tržišta, kao *Čukni vo drvo V*. Stefanovskog ili *Nedostaješ mi ti* Zdenka Runjića/O'Dragojevića. U *Žena za sve spremna* (song za film *Uvek spremne žene*) s daira pridrugi im se autor, veteran Zoran Simjanović. Odličan, akustični pratеći sastav (Fraileri) sa 4 je porastao na 6 momaka, a i same devojke nastavljaju da napreduju, vokalni aranžmani su još bolji, i najvažnije – tuđe pesme prilagođavaju sebi, porubljaju, strukiraju... Posle hitovima kipuće debi-albuma *Naš prvi album s putovanja* (2012, PGP RTS) i raskošne *Tabakere*, ovacije uz znatno učešće posetilaca iz Novog Sada. Više nikakvi Stojnići ni Divljani, još manje Samardžići – i red je da 8. mart bude u vlasništvu/pod komandom žena.

DRAGAN KREMER

Naš čovek

Alvin Li je bio jedna od onih neobično bliskih i dragih pojava, nešto sigurno i dobro, baš kao i njegov uvek isti zvuk koji su voleli istovremeno i Vlatko Stefanovski i Koja

Ovako je to bilo: davna subota uveče, zima, možda je bilo oko FEST-a, prvi program televizije, RTB prikazuje a prenose sve stanice JRT-a – film ispucan, pun kracera, "dlaka" koje se svijaju po ekranu, izlizan već. Na ekranu gomila, neshvatljiva brojem: hipici svih rasa i njihova djeca koja se igraju sa životinjama ili udaraju palicama po bubnjevima na pozornici – nitko ih ne miče. Tako je počinjao film o pola milijuna ljudi, neki kažu i više, na jednom polju i šumi, koje je tri dana obezbjeđivala nekolicina policajaca, bez nasilja i s jedne strane. Bio je to dokumentarac o Vudstok festivalu, jasno, a za širokooke mlade ljude – vraga ljude, klince! – samo malo više od deset godina kasnije (mada se činilo da je vječnost prošla između) i nešto najuzbudljivije što smo dotad vidjeli.

I muzika naravno: zračno prozirni Krozbi, Stils i Neš (kako su bez monitora pjevali onakve troglasne harmonije, nije mi do danas jasno); zabebant Kantri Džo Mekdonald; beshumorna, uzorno katolička Džoan Baez; neshvatljivi Slaj Stoun s

hipnotičkim gruvom "na keca", u *Gonna take you higher!* ponavljao je zadnja dva sloga, pa ili si shvatio o čemu se tu radi ili odustao; *The Who* gdje se spojio mit na mit, onaj budući o festivalu i već postojeći benda, s temom iz *Tomija* kao za tu priliku napisanom – *See me, feel me, touch me* – isto repetitivno, podižući intenzitet svakim refrenom: "*list'nin' to you, I hear the music*"...

Tri su mjesta u filmu već imala legendarni status: spastični Džo Koker, jasno, "s malom pomoći prijatelja", što je postalo drugo ime za festival, do klišeja; Džimi Hendriks – treba li reći uopće? – koji svira američku himnu, mijenjajući čitavu samopercepciju kulture, i – Alvin Li s bendom *Ten Years After* i *Goin' home*, kao simboličkom završnicom.

Zvučao je za mlade uši potpuno manično, iskreno rečeno – na "12x3" formuli (dvanaest taktova i tri akorda) ispucavao je prebrze *lickove* s pauzama, kratke rafale iz crvenog *gibsona ES-335* ukrašenog naljepnicama sa znakom mira, praznikom za naše naivne oči. S kadrom

rascjepljenim natroje, iz različitih kutova sniman, oznojeni Englez zatvorenih očiju, s gitaroškom grimasom (koju Anglosaksonci nemilosrdno zovu *fuck face*), izvodio je *call and response* – "pitanje-odgovor" bluz temu, uguravši u sve i *medley* rokenrol klasika, kao da je htio sažeti sve što je bilo u stilu dotad, kao da je poručio da će se vrijeme dijeliti na ono prije i poslije ovog događaja. Teško je priznati, ali malo nas je i plašio. Ma sve to je plašilo zapravo, svijet suviše intenzivan, koliko god dalek i nemoguć.

Kad se onda početkom osamdesetih pojavio kod nas, to je za jednog dječaka u osjetljivim godinama odistinski djelovalo kao da je neko nefizičko biće došlo tu, na korak od kuće. Ovih prošlih nekoliko dana namjerno nisam tražio koja je godina mogla biti, to je za štrebere, ali znam da je valjda pola škole bilo na koncertu, i to onaj *kulerskiji* dio, uključujući hipi-blizanke M. u koje je ta ista polovina bila zaljubljena. Šta god bilo u međuvremenu, s distance, i kako god sve moglo danas zvučati u iskusnijim ušima i srcu koje je postalo možda mrvu hladnije (uostalom, i tada je engleskog gitaristu naš kolega D.K. nemilosrdno rasturao po "Džuboksu") – kako dakle da itko oduzme onu atmosferu, uzdrhtalost, onu, kako bi rekao stari Ignjat Glembaj, "mladost, onaj *élan vital*"?

Valjda što je prvi put stigao u vrijeme krize, "stabilizacije", kad smo bili željniji nego ikad, s malom grupom drugih – nesretnim Rorijem Galagerom, Gilanom te još pokojim, Alvin Li došao je u pravom trenu, makar i iza vremena. Možda je zato nakon svakog dolaska (neosjetljivi bi rekli "tezge"), postajao nekako "naš", jedna od onih neobično bliskih i dragih pojava, nešto sigurno i dobro, baš kao njegov uvijek isti zvuk koji su voljele i takve disparatne pojave kao Vlatko Stefanovski i Koja.

Prošle su silne godine odonda. Sad kad je otišao, vidi se u tome odlasku koliki smo put prešli otad – od radosnog gledanja široko otvorenim očima u neuporedivom vremenu, do tanke koprene melankolije nad stvarima kakve su zaista.

DORĐE MATIĆ

Lagunine knjige

Nacionalna književnost

Čitajte Pekića!

Ekskluzivna kolekcija celokupnog književnog opusa Borislava Pekića u 22 toma

VREME
i Laguna
preporučuju

Borislav Pekić (1930–1992) jedan je od najznačajnijih srpskih pisaca XX veka. Ali tek sada, u izdanju „Lagune“, prvi put se objavljuje kolekcija koja sadrži njegov celokupni književni opus – ukupno četrnaest naslova raspoređenih u dva deset dva toma. Ovo „Lagunino“ izdanje za srpsku kulturu predstavlja događaj prve vrste, zahvaljujući kome Borislav Pekić konačno na knjižarskim policama dobija mesto koje je odavno zaslužio. Dosad je u ovoj ediciji izašlo deset tomova. To su Pekićev romaneskni prvenac *Vreme čuda* (1965), biblijska persiflaža o zamkama ideologija i posledicama dogmatiskog mišljenja, zatim „sotija“ *Kako upokojiti vampira* (1977) o ličnoj i kolektivnoj krivici i „istorijskim istinama“ koje uporno iskrstavaju kao vampiri koje treba učutkati, i zbirka priča *Novi Jerusalem* (1988) s podnaslovom „gotska hronika“ i pet pripovedaka o neobičnim ljudskim sudbinama iz različitih epoha, od srednjeg veka do 2999. Tu su zatim tri romana iz Pekićeve „antropološke trilogije“: *Besnilo* (1983), roman u kojem je u maniru trilera ispričana priča o epidemiji smrtonosnog virusa na londonskom aerodromu Hitrou, i dve antiutopije orvelovsko-haksljevskog tipa – *Atlantida* (1988) i *1999* (1984). Pored toga, „Laguna“ je objavila i prva četiri toma *Zlatnog runa* (1978–1986), monumentalne fantazmagorijske hronike cincarske porodice Njegovan, koja sažima i oslikava istoriju Balkana, „poluostrva čuda“, od mitskih do naših vremena. *Zlatno runo* je Pekićev *magnum opus* i jedan od vrhunaca srpske književnosti, roman na 3500 stranica o „ljudskoj potrazi, čežnji, gladi i pohlepi za Zlatnim runom čija je prava vrednost skrivena za one koji na ovom svetu samo kupuju i prodaju“.

Uskoro će iz štampe izaći i poslednja tri toma *Zlatnog runa*, zatim memoarska proza *Godine koje su pojeli skakavci* u tri toma, *Sentimentalna povest Britanskog carstva*, romani *Ho-dočašće Arsenija Njegovana* i *Graditelji*, kratki romani *Uspenje* i *sunovrat Ikara Gubelkijana* i *Odbrana* i *poslednji dani* (u jednom tomu), kao i Pekićeve drame u dva toma. Uz nefikcijski (politički, epistolarni, dnevnički, esejistički) opus koji objavljuje „Službeni glasnik“, s ovim „Laguninim“ izdanjem grandiozno Pekićevo delo će konačno u celosti biti dostupno današnjim čitaocima, što je od ogromnog značaja za srpsku kulturu. Jer, kako vreme prolazi, Pekićevo delo sve više dobija na težini i aktuelnosti, za šta postoji nekoliko razloga. Naravno, najpre je to zbog vanrednog Pekićevog literarnog dara

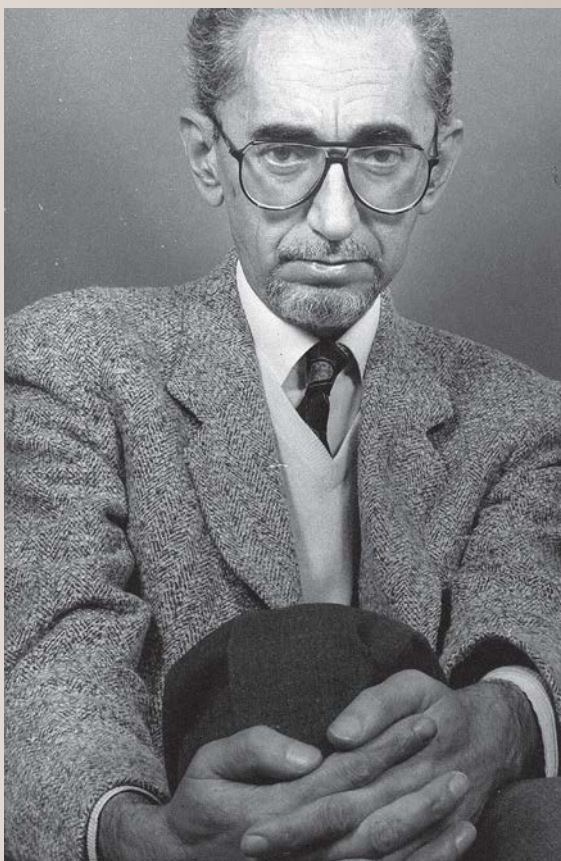
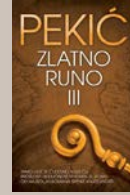
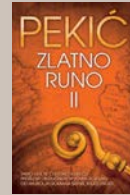

FOTO: GORANKA MATIĆ

koji je neštedemice trošio, ali i zbog tema koje je uzimao u svoj književni fokus – odnos slobode i ideologije, mita, istorije i istine, karakter i mehanizam represivnih sistema, strah kao jedno od temeljnih osećanja našeg vremena, antropologija balkanskog čoveka, smisao tehnologije, koreni i razlozi propasti naše civilizacije, moguće forme apokalipse... Uz to, njegova literarna i intelektualna perspektiva nikada nije bila provincijalna ni mrtvozornička. „Pravi problem književnosti nikada nije: o čemu i kako pisati, već za šta i kako živeti. Pa ako nam ta književnost, kao deo autentične ljudske istorije, u življenju pomogne, iscrpla je svoju bitnu svrhu“, rekao je Pekić jednom prilikom. A drugom: „Treba gledati pravo. Jer da se htelo gledati iza sebe, dobili bismo oči na potiljku. Treba ljubiti zemlju dece svoje, a ne dedova svojih. Jer čast neće za-
visiti od toga odakle dolazimo nego kuda idemo.“

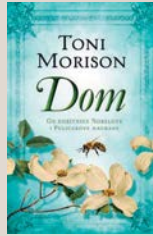

Svetska književnost

TONI MORISON:

Dom

Prevod: DIJANA RADINOVIĆ

Dobitnica Nobelove nagrade za književnost 1993, američka književnica Toni Morison (1931) jedna je od najznačajnijih spisateljica današnjice. „Laguna“ je objavila dva njena posljednja romana – *Milosrdje*, koji je u Americi objavljen 2008, i *Dom*, objavljen prošle godine. Ova dva romana kreću se u autorinom prepoznatljivom tematskom okviru – položaj Afroamerikanaca u američkom društvu i istoriji, i šire, pitanje „drugačijosti“ u savremenoj civilizaciji. Radnja *Doma* odvija se polovinom prošlog veka u Americi. U kolektivnom sećanju većine Amerikanaca pedesete godine su idilično razdoblje, vreme stabilnosti, televizije, potrošnje i napretka, ali Toni Morison ovim romanom skreće pažnju na mračniju stranu ovog razdoblja – pedesete su u Americi obeležili i makartistički „lov na veštice“, policijsko nasilje, traume Korejskog rata, medicinski eksperimenti nad siromašnima,

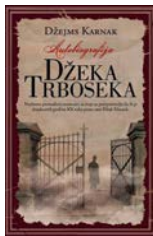
često crncima, koji su služili kao zamorčad, rasna segregacija... Rasna segregacija u Americi zakonski je u vojsci ukinuta 1948, u državnim školama 1954. godine, u javnom prevozu tek 1956, a Martin Luter King je 1963. još uvek sanjao kako će „jednog dana na crvenkastim proplancima Džordžije za stolom bratski sedeti sinovi bivših robova i sinovi bivših robovlasnika“. Upravo u rodnu Džordžiju na jugu SAD, koji kipti od rasne netrpeljivosti, vraća se glavni junak romana *Dom*, dvadesetčetvorogodišnji crnac po imenu Frenk Mani. On je odlikovani veteran Korejskog rata i psihički slomljen čovek pun besa, mržnje i samoprezira. Suočen s potrebom da iz smrtne opasnosti izvuče mlađu sestru, žrtvu medicinskih eksperimenata, on mora da pronađe snagu da se oslobodi demona prošlosti i preuzme odgovornost za sopstvenu sudbinu. Ispisujući povest svog junaka, Toni Morison je načinila uznemirujuću sliku američkog društva iz ne tako davne prošlosti i ispričala univerzalnu priču o nasilju, pokornosti i borbi poniženih za oslobođenje i vraćanje elementarnog ljudskog dostojanstva.

Horor/Autobiografija

DŽEJMS KARNAK:

Autobiografija Džeka Trboseka

Prevod: GORAN SKROBONJA

Godine 2009. godine u britanskom Muzeju televizije, radija i igracka, u zaostavštini danas zaboravljenog dečjeg pisca Sidnija Bimana, slučajno je pronađen rukopis autobiografije izvesnog Džejmsa Vilobija Karnaka koji je poticao iz dvadesetih godina prošlog veka. Senzaciju je predstavljala činjenica da je Karnak u njoj tvrdio da je on – Džek Trbosek, čuveni londonski serijski ubica iz 1888. čiji identitet nikada nije utvrđen i koji je postao jedan od najpopularnijih mitova XX veka. Karnakov rukopis pod naslovom *Autobiografija Džeka Trboseka* prošle godine je objavljen u Britaniji i knjiga je munjevitom postala bestseller. Karnak u njoj piše

o svom odrastanju u Totenhemu, okolnostima pod kojim je postao ubica, načinu na koji je birao svoje žrtve, prostitute iz siromašnog kvarta Vajtčepel, kako ih je masakrirao i razlozima zbog kojih je s ubijanjem prestao. Raspravlja i o raznim drugim stvarima, o „svetini ljudskog života“, pa čak i o detektivskim pričama Edgara Alana Poa i De Kvinsija i pozorišnim inscenacijama *Doktora Džekila* i *Mistera Hajda*. U međuvremenu, istoričari su se uglavnom složili da je Karnakova priča fikcija a ne dokument, ali senka moguće autentičnosti Karnakove ispovesti je ipak ostala, što ovoj knjizi dodaje na jezovitosti i intrigantnosti. Lucidnost i cinizam autora očigledan je već u posveti na početku knjige: „Posvećena s divljenjem i poštovanjem penzionisanim pripadnicima Metropolitanske policije i njihovoj energiji i efikasnosti uprkos kojima sam doživio da napišem ovu knjigu.“

Istorijski roman

DEJVID MIČEL:

Hiljadu jeseni Jakoba de Zuta

Prevod: NIKOLA PAJVANČIĆ

Od sredine XVII do sredine XIX veka, u vreme šogunata Takugava, Japan je bio potpuno zatvoren prema spoljnom svetu, a naročito prema Evropljanima. Skromna trgovina s ostatkom sveta odvijala se tada preko četiri luke, a veštačko ostrvo Dedžima u zalivu Nagasakija bilo je određeno za kontakt s Evropljanima, koje su uglavnom zastupali Holandani. Dejvid Mičel, autor poznatog romana *Atlas oblaka*, osam godina je u Hirošimi predavao englesku književnost i imao prilike da izbliza posmatra i doživi japansku kulturu i tradiciju. Svoju fascinaciju Japanom pretočio je u ovaj istorijski roman i u njemu detaljno

i sugestivno rekonstruisao egzotičnu „zemlju hiljadu jeseni“, kako se Japan nazivao, u pomenutom razdoblju. Radnja romana odvija se na prelazu iz XVII u XVIII vek u luci Dedžima, koja je dva veka bila jedina pozornica susreta i sudara Japana i Zapada. Glavna ličnost romana je mladi i ambiciozni holandski pisar Jakob de Zut, službenik Holandske istočnoindijske trgovačke kompanije. On se upliće u igre moći, uticaja, korupcije i strasti i ulazi u komplikovane odnose s nadležnima, japanskim domaćinima i britanskim trgovačkim konkurentima, ali i u zabranjenu ljubav s japanskom babicom po imenu Aibagava s kojom će dobiti dete, ali kojom neće moći da se oženi. „U poređenju sa gotovo svime što se danas piše, ovo je delo vrtoglavo ambiciozno i blistavo“, napisao je o Mičelovom romanu kritičar „Tajmsa“.

Krimi

JU NESBE:

Lovci na glave

Prevod: JELENA LOMA

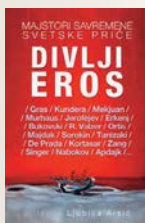

Norvežanin Ju Nesbe (1960), diplomirani ekonomista, bivši berzanski broker, novinar i vođa rok benda *Di Derre*, uz Stiga Lašona najpopularniji je aktuelni evropski pisac krimi romana. Njegove knjige su prevedene na trideset jezika i prodane u preko osamnaest miliona primeraka. „Laguna“ je objavila četiri njegova naslova: trilogiju o detektivu Hariju Huleu *Crvendač*, *Odmazda* i *Solomonovo slovo* i triler *Lovci na glave*. Glavni junak ovog romana je Rodžer Braun, agent za zapošljavanje koji upućuje kandidate kako da se izbore za posao koji odgovara njihovim mogućnostima i ambicijama. Po sopstvenom uverenju on je najbolji stručnjak za *human resources* u Norveškoj, ali mu je životni stil daleko iznad njegovih mogućnosti. Oženjen je lepom i skupom galeristkinjom Dijanom, koja ima visoka očekivanja u pogledu standarda i sopstvenog socijalnog statusa, koja Braun pokušava da zadovolji tako što od svojih klijenata – krade umetnička dela. Posao ga dovodi u vezu s Klasom Greveom, bivšim marincem i profesionalnim tragačem za nestalim osobama, a sadašnjim pretendentom na direktorsko mesto u jednoj firmi za elektronski nadzor. U razgovoru s njim Braun saznaje da je Greve vlasnik skupocene Rubensove slike koja bi rešila sve njegove finansijske i bračne probleme. Ali pošto ovu sliku ukrade, Braunu se čitav život okreće naglavce i život mu visi o koncu. Ovaj Nesbeov triler u Norveškoj je 2011. uspešno ekranizovan, a Saša Gervasi upravo sprema njegov holivudski rimejk.

Antologija

Divlji eros – erotske priče

Priredila: LJUBICA ARSIĆ

U ediciji „Talas“ izdavačka kuća „Laguna“ objavljuje tematske zbirke pripovedaka domaćih i stranih autora. Jedna od njih je i antologija erotske priče pod naslovom *Divlji eros*. Pisati o erotici i strasti izvan pornografskih klišeja i jeftine golicavosti jedan je od najtežih spisateljskih izazova – u književnosti ne postoji tema o kojoj se banalnije može govoriti od seksa. U ovoj zbirci, pak, koju je priredila Ljubica Arsić, vidi se kako su o erotici pisali majstori svetske književnosti – od Nabokova, Singera, Bukovskog i Kortasara, preko Kundere, Grasa, Apdajka, Jerofejeva i Makjuana, do niza savremenih svetskih pripovedača mlađe generacije. „Nikad više no danas potrebno je da se eros, potisnut pornografijom i literaturom bez strasti, ponovo izlije u naše živote“, piše na korikama ove knjige. „Izgleda da nam u ponovnom očevočenju preostaju dve stvari: da čitamo knjige i vidimo ljubav. Ljubavno i umetničko iskustvo jedini su načini da se naše polje zaštiti od pustošenja, da se naš prostor sačuva kao nešto živo, kao tekuća voda otvorena za druge vode, sposobna da se prilagođava i menja.“

Autobiografija

IMRE KERTES:

Dosije K

Prevod: SAVA BABIĆ

Mađarski pisac Imre Kertes rođen je 1929. godine u Budimpešti, u jevrejskoj porodici. Kao četrnaestogodišnjak je deportovan u nacistički logor Aušvic, a zatim u Buhenvald. O ovom iskustvu napisao je kasnije niz upečatljivih knjiga, među kojima i roman *Besudbinstvo*, delo za koje je 2002. godine dobio Nobelovu nagradu za književnost uz obrazloženje „da je to knjiga koje uzdiže krhko iskustvo pojedinca protiv varvarske samovolje istorije“. Tokom 2003. i 2004. godine Imre Kertes je s prijateljem i urednikom Zoltanom Hafnerom vodio niz razgovora iz kojih je nastala autobiografska knjiga-intervju naslovljena *Dosije K*. U njoj Kertes govori o svom životu, književnosti, savremenici, kulturi, istoriji, jevrejstvu i katoličanstvu, komunističkoj Mađarskoj i iskustvu Holokausta. Kao jedan od najpouzdanijih svedoka epohe, Kertes govori izvan književno-fikcijskog okvira, zanimljivo, neposredno i otvoreno.

Triler

SEM BORN:

Panteon

Prevod: TATJANA MILOSAVLJEVIĆ

Džejs Zenor, oksfordski profesor psihologije i bivši španski borac, neposredno uoči Hitlerovog napada na Britaniju 1940, kreće u potragu za svojom ženom i sinom koji su ga iznenada i neobjašnjivo napustili. Prateći njihov trag Zenor odlazi preko Atlantika na američki univerzitet Jejl i otkriva užasnu istinu: njegova žena je jedna od Engleskinja vrbovanih da učestvuje u tajnom eugeničkom eksperimentu pod izgovorom spasavanja potomaka britanske intelektualne elite od predstojećeg nemačkog napada. Sem Born (književni pseudonim kolumniste „Gardijana“ Džonatana Fridlenda) zaplet svog trilera bazirao je na istorijskim činjenicama. Naime, među pobornicima eugenike u decenijama uoči i nakon Drugog svetskog rata nisu bili samo desničari i rasisti već i ličnosti poput Bertranda Rasela, Džordža Bernarda Šoa i Džona Mejnarda Kejnza, a kao objekti eugeničkih ispitivanja učestvovali su kao studenti i Džordž Buš Stariji, Meril Strip, Hilari Klinton i Bob Vudvord. U svom romanu, u pozadini trilerskog zapleta, Sem Born verno oslikava atmosferu u britanskim i američkim akademskim krugovima četrdesetih godina prošlog veka, prikazuje mračnu stranu tadašnje akademske elite, uključujući tajna udruženja poput „Vučje glave“, a u centru autorove pažnje je upravo fasciniranost intelektualaca tog vremena eugenikom. „Tri naraštaja kasnije, ponosimo se uverenjem da se Drugi svetski rat vodio zbog moralnog gnušanja prema idejama koje su otelovljavali nacisti“, kaže Born. „Nezgodna istina, međutim, glasi da su intelektualci na obema stranama Atlantika bili izuzetno očarani nizom načela koje bismo danas smatrali užasno bliskim nacizmu. Ova činjenica, jedna od poslednjih velikih tajni angloameričke elite, ležala je zakopana više od sedamdeset godina. Možda je vreme da je ekshumiramo i obavimo sveobuhvatnu obdukciju.“

AKCIJA

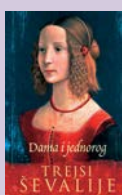
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM „DELFI“ KNJIŽARAMA U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje do 11. aprila 2013.

**DAMA I
JEDNOROG**
Trejsi Ševalije

Priča o tajnama
srednjovekovnih
tapiserija

**POHVALA
POMAJCI**
Mario Vargas Ljosa

Roman o ljubavi
i požudi

ŠEKSPIR
Bil Brajson
Ko je zaista
bio Šekspir

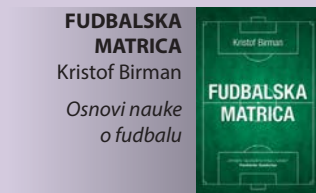

**LJUBAV JE
UŠETALA**
Marise de los
Santos

Bajka za odrasle o
ljubavi i filmovima

NOVAC
Martin Ejmis
Roman o
samoubilačkoj
pohlepi

**FUDBALSKA
MATRICA**
Kristof Birman
Osnovi nauke
o fudbalu

PODUHVAT INDIJA
Erik Orsena
Roman o Kolumbu
i njegovim
putovanjima

SRCE ZEMLJE
Svetislav Basara
Niče na Kipru
pravi luft-balon

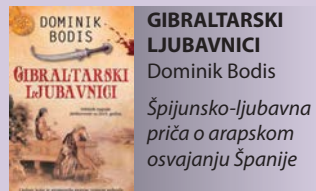
MAJČINA RUKA
Igor Marojević
Roman o sudbini
folksdojčera u
Jugoslaviji

**NAPUKLO
OGLEDALO,
MONGOLSKI
BEĐEKER**
Svetislav Basara
Rani Basarini radovi

**SELJAKOVA
MOLITVA**
Feliks Timermans
Klasik flamanske
književnosti

**GIBALTARSKI
LJUBAVNICI**
Dominik Bodis
Špijunsko-ljubavna
priča o arapskom
osvajanju Španije

PREOKRET
Čip i Den Hit
Šta raditi kad ništa
ne ide od ruke

**PRONAĐENA
ATLANTIDA**
Klajv Kasler
Klasik majstora
avanturističkog
žanra

TAMNA MATERIJ
Mišel Pejve
Horor u arktičkoj
pustinji

NOVI POČETAK
Toni Parsons
Tipična
parsonsovska
gorkoslatka
ljubavna priča

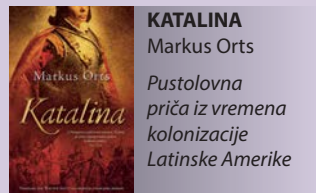
**OSTRVO NA DVA
MORA**
priredila:
Ljubica Arsić
Antologija
priča o moru

**ČOVEK JE VELIKI
FAZAN NA OVOM
SVETU**
Herta Miler
Dobitnica Nobelove
nagrade

**HVALA ZA
USPOMENE**
Sesilija Ahern
Od autorkе
bestselera
P.S. Volim te

KATALINA
Markus Orts
Pustolovna
priča iz vremena
kolonizacije
Latinske Amerike

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra 1 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Iamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak),

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)

Televizijska mitomanija

Foto: Reuters

Mitovi su pokretačka energija televizije. Srbi vole mitove i oni su sastavni deo našeg kulturološkog identiteta. Iz ove dve premise sledi logičan zaključak, koji ima svoj empirijski dokaz – Srbi vole televiziju. Ovih dana svi kanali su pokušali da osmisle rad na temu – Zorana Đinđića. Bilo je tu manje ili više neukusnih rezultata, ali se pokazalo da je nakon deset godina, sa primicanjem kraja jedne runde pregovora o Kosovu i ulasku u EU, rođen i nemilosrdno eksploatisan mit o Đinđiću. Radni naslov, ili polazna teza svih ovih emisija i intervjua je: "Da je danas živ, Zoran Đinđić bi..." Ovde sledi učitavanje sopstvenih papazjanija, ili građenje alibija za političke poteze bilo aktuelne vlasti (da ne dobije predznak izdajnika), bilo opozicije (da ne deluje impotentno). Od svega navedenog, za mene ostaje neumitna i poražavajuća činjenica – da je u ovoj zemlji ubijen Premijer i da sudeći po gomili rotacionih automobila, obezbeđenja, bezbednosnih agencija nismo mnogo sigurniji ni danas.

Drugi mit, koji je ostao potpuno prazan od sadržaja, jeste Slobin grob u Požarevcu, gde se na godišnjicu smrti pojavila šačica nepopravljivih poštovalaca, poglavito vanparlamentarnih, ako izuzmemo druga Mrku. Neuporedivo veću medijsku pompu izazvala je mogućnost da se snajka Milica pojavi u nekom rijaliti programu. Ona je u medijskoj polemici sa Mrkom, jer ne veruje da Marko ima drugu ženu u Rusiji. Mit o Slobi je iz sfere Istorijske borbe za Istinu o nama, prešao u otkrivanje Istine o našim porodicama i našim porodičnim odnosima – dostojnim Karamelinih "Preljubnika" na Pinku. Ne bi to bio prvi put da se istorija prelama kroz priču o jednoj porodici – gde neko završi u Moskvi, neko pod lipom, a neko na Farmi ili u Kući Velikog brata.

Tu dolazimo do mita sa najvećim medijskim potencijalom, do majke svih yu mitova – ostavinske rasprave o imovini Druga Tita. Prosto ne mogu da verujem, prosto preklanjem medije, bilo koga, svakoga, u zemlji i inostranstvu, da ne propuste verovatno najvažnije razrešenje u proteklih 30 godina. Verovali ili ne, ovih dana će, komisijski, biti otvoren famozni Titov sef u Narodnoj banci Srbije, zavetni kovčeg naše istorije 20. veka. Ukoliko se to desi bez prisustva kamera, bez javnosti, propustićemo istorijsku priliku da se suočimo sa najvažnijim dokumentima o čoveku koji je presudno uticao na naše sudbine, do današnjeg dana. Evo, dobrovoljno nudim inspiraciju za medijsku obradu ovog fe-

nomena koji nadilazi naše živote, jer sam pouzdano i lično čuo od kolega da i BBC i neke druge tv kuće žarko žele da prate Tita posle Tita. Filmske novosti su, recimo, svetski začetak rijaliti programa, jer su neposredno posle rata snimale svakodnevni žurnal o Titu. Osim državičkih aktivnosti, tu sam video Tita kako bere mandarine, kuva, brije se ili lovi. Veliki brat – ali o Velikom Bratu!

Šou počinje uz zvuke pesama posvećenih Titu...

Vrata od pola metra čelika se otvaraju, vidimo advokate, Jovanku, sudske činovnike, eventualno naslednike i vazduh star 30 godina šišti kroz vrata. Ulazimo u Titovu pećinu, Sezam se otvorio! Vreće i kutije, luk i strela sa putovanja u Afriku, duvaljka iz Brazila, medved iz Bugojna, kože leoparda i tigra, slonove kljove – gomila ordenja i dokumenata. Tube sa počasnim doktoratima. Uniforme, u plastičnim kesama – plava, bela, odeli i satovi, mnogo satova. Kutija sa tomposima, poklon od Kastru, još mirišu na Kubu. Na jednoj staroj fascikli vidimo natpis "Brionski plenum", lepo se vidi otkucano pismo Leke Rankovića, potpisano. Osušeni džoint od Hajla Selasija. Kompromitujuće fotografije golih glumica (domaćih i holivudskih), operskih pevačica, generala i političara u stanju alkoholne obamrlosti. Krštenica, posle još jedna iz Rusije, partijske knjižice, venčani listovi. Poslednja plata – u dinarima sa grbom SFRJ. Konačno znamo kolika je Titova plata. Štedne knjižice kod Ljubljanske banke, niska zlatnika, perorez sa robije. Ogrlice od svih kućica, od pudlica do onog vučjaka sa Sutjeske.

Utvrđuje se da postoje još 3 žene za koje javnost nikada nije znala. Nacrta za jugoslovensku atomsku bombu. Tu je i fotografija sa nekim mladim funkcionerima – među njima i Sloba i Tuđman.

Predlažem da 8 penzionera i penzionerki provede 15 dana u tom sefu i dobićemo rijaliti program dostojan Maršala. Bilo bi super da neki budu i antititoisti. Cela ex-Yu teritorija prenosi snimak ovog otvaranja, bio bi to fantastičan primer tv demistifikacije, posthumne. Jedan mit bi možda posle decenija dobio potpuno drugačiji smisao. Nema iluziju da bi neko promenio mišljenje, oni koji su ga voleli, voleće ga i dalje, protivnici će ga jednako mrzeti, ali smrt ima tu metafizičku sposobnost da i faraone i prosjake svede na njihovu ljudsku i smrtnu suštinu.

DRAGAN ILIĆ

Borba za drugu nez

Odakle ideološki potiče Ugo Čaves. Kako je iz gerilskih pokreta izrasla izborna levica. Zašto se u Vašingtonu mršte zbog uspeha i sve većeg uticaja demokratskog socijalizma. Skretanje ulevo Katoličke crkve. Kako su SAD podsticale pučeve i podržavale diktature i kako gube bitku sa levičarima u Južnoj Americi

U Karakasu je 5. marta u 58. godini preminuo predsednik Venecuele Ugo Čaves, jedna od vodećih figura današnje levice ne samo u Latinskoj Americi već i u globalnim razmerama. Na vlast je došao 1998, uvek pobeđujući na izborima uz velike otpore desnice, koja je nastojala da ga na svaki način onemogući, pa i vojnim udarom 2002. godine. Opstao je zahvaljujući svojim radikalnim reformskim programima, gradeći specifičan model socijalizma za svoju zemlju, prihvatajući mnoga iskustva današnje Kube i ideološke poglede svoga prijatelja Fidela Kastro. Taj model se obično naziva bolivarska revolucija (po Simonu Bolívaru, vođi borbe za nezavisnost Latinske Amerike od španske kolonijalne imperije s početka 19. veka), ili, kako ga je sam Čaves zvao, "socijalizam 21. veka". To je višestranački sistem, sa razvijenim oblicima neposredne participativne demokratije, sa nacionalizacijom više ključnih industrija, naglašenim državnim finansiranjem obrazovanja i zdravstvenog sistema, uz stalnu

ŽIVELA REVOLUCIJA: Fidel Kastro i Danijel Ortega na muralu u Managui, Nikaragva

i upornu borbu za smanjenje siromaštva i jačanje društvene solidarnosti.

U vreme Čavesa kvalitet života u Venecueli je prema indikatorima UN-a bio treći po brzini rasta u svetu, a socijalne nejednakosti znatno smanjene (najmanji jaz između bogatih i siromašnih u Latinskoj Americi). Venecuela je među najbogatijim zemljama u svetu po naftnim rezervama, a profiti od nacionalizovane naftne industrije bili su glavni podsticaj ovog razvoja.

POVRAĆAJ LJUDSKOG DOSTOJANSTVA

Na Čavesovu ekonomsku politiku ima mnogo primedaba, ali niko još nije porekao da je on najsirišašnijima podigao standard života, povratio ljudsko

dostojanstvo, obezbedivši im hleb, stanove, penzije, zdravlje, obrazovanje. U tom radu bilo je mnogo improvizacije, nezrelosti i voluntarizma koji se često povodio za dnevnim, kratkoročnim raspoloženjima osiromašene većine stanovništva i njenih populističkih prvaka, ali je ta većina na legalnim izborima pobeđivala i sledila Čavesa kao svog predsednika.

U Čavesovom primeru socijalizam za 21. vek prihvata se kao radikalni projekt društvene promene do koga se može doći i pobedom na parlamentarnim izborima, legalnim putem, uz korišćenje instrumenta višestranačkog sistema i pravne države, mobilizacijom marginalizovanih, socijalno ugroženih ili potlačenih slojeva društva. Naravno, pod uslovom da je

avisnost

Fotografije: REUTERS

SEVERNOAMERIČKE VOJNE INTERVENCIJE

One godine kada je Čaves rođen (1954), najamnička vojska SAD, uz pomoć CIA, obara legalnu vlast levičarskog predsednika Hakoba Arbensa u Gvatemali, koji je pobedio na redovnim izborima 1950. i čije su radikalne reforme ugrozile interese krupnih zemljoposjednika i nacionalne buržoazije koja je zastupala interese stranih kompanija.

Agrarna reforma je posebno pogodila severnoameričku kompaniju *United Fruit*, koja je sa svojim plantažama banana imala monopol nad plodnim zemljištem Gvatemale i koja je bila glavni finansijer strane vojne intervencije. Visoki funkcioneri SAD braća Dales (Alen, koji je bio šef CIA, i Foster, koji je bio ministar spoljnih poslova) imali su poslovne veze sa *United Fruit Co.*, za koju su radili ili kao advokati ili kao potpredsednici (Alen). Vaspostavljena vojna diktatura u zemlji, pod okriljem SAD, potvrđuje antidemokratski model vlasti u Latinskoj Americi zbog koga će se, nužno, ra-

đati i u narednim decenijama, baš kao i u prošlosti, brojni i dugotrajni ilegalni i gerilski pokreti i revolucije sa izrazitim levim opredeljenjima.

Uporne severnoameričke vojne intervencije, "zelene beretke" i "eskadroni smrti", ili vlade i diktature instalirane spolja ostaju do naših dana sredstva da se zaustavi odlučna borba naroda Latinske Amerike za istinsku, političku i ekonomsku nezavisnost (tzv. Druga nezavisnost, nakon one stečene u oslobodilačkim ratovima protiv španske kolonijalne sile).

BOLIVIJA, KUBA, GERILSKO JEZGRO...

Nakon Gvatemale, ovaj oslobodilački duh zahvatiće Boliviju (1952), kada leve snage, radnički sindikati i Nacionalistički

revolucionarni pokret (MNR) ruše sa vlasti vojnu diktaturu, "barone kalaja" i strane kompanije. Smena levih vlada i desničarskih pučeva i diktatura pratiće ovu zemlju do naših dana. Posle Bolivije dolazi kubanska revolucija, koja počinje krajem 1956. sa oružanom borbom Fidela Kastro i Pokreta 26. jul.

Kuba postaje zastava oko koje se narednih decenija okuplja najradikalnija latinoamerička levica. Zbog stalnih spoljnih pretnji i pritisaka, zbog ekonomske i političke blokade koju su Kubi nametnule SAD i koja traje već pola veka, dolazi do radikalizacije Kastrovih pozicija i Kuba je danas jedina latinoamerička zemlja koja je i zvanično proklamovala izgradnju komunističkog društva kao svoj cilj.

Specifično kubansko iskustvo imalo je ogroman uticaj na narodnooslobodilačke pokrete kontinenta i na latinoameričku levicu, posebno u razdoblju između šezdesetih i osamdesetih godina prošlog veka. Ovde, pre svega, mislimo na učenje i praksu gerilskog rata, stvaranje i širenje "gerilskih jezgara" (tzv. *focismo*, od *foco guerrillero*), prihvatanih od različitih političkih aktera i opcija široke ideološke skale: narodnooslobodilačkih i agrarnih pokreta, tradicionalnih komunista, maoista, anarhista, trockista ili sledbenika Če Gevare, pa čak i radikalnih pripadnika katoličke crkve – pre svega onih koji su protagonisti tzv. teologije oslobođenja.

TEOLOGIJA OSLOBOĐENJA

Koliko su u Latinskoj Americi duboki i nepomirljivi socijalne razlike i siromaštvo kazuje i radikalizacija katoličke crkve (uprkos nastojanjima Vatikana), vodeće verske zajednice na kontinentu, koja je dobila svoju programsku platformu (sa nizom komponenata marksizma) u ekstremno levoj doktrini teologije oslobođenja (naročito u periodu 1962–1990) i tzv. Crvene crkve (*Igreja vermelha*) ili političkih pokreta poput *Cristianos por el socialismo* (Hrišćani za socijalizam).

Među sledbenicima ove crkve je i sveštenik Kamilo Tores, gerilac ELN »

demokratska kultura prihvaćena u nacionalnim okvirima i da nema mešanja spolja, tj. pritisaka ili političkih i vojnih intervencija velikih sila, odnosno globalnih igrača koji žele da nature ili ostvare svoje partikularne interese ili su osetljivi na promene u svetu koje dovode u pitanje njihov sistem vrednosti, njihove političke, ekonomske ili vojne pozicije.

Kako smo još uvek daleko od tog demokratskog konsenzusa u međunarodnim odnosima i od multipolarnog sveta koji bi se gradio na njemu, i sama latinoamerička levica još ne može da se liši nekih loših iskustava koja služe kao opomena i socijalizmu 21. veka i koja su prisutna i u Čavesovoj slici sveta i njegovoj političkoj akciji.

(Nacionalne oslobodilačke vojske) u Kolumbiji, koji je nastojao da pomiri marksizam i teologiju oslobođenja, a koji je poginuo u borbi sa regularnom armijom 1966. Takav je bio i pesnik i sveštenik Ernesto Kardenal, koji se borio na strani gerilaca, sandinista u Nikaragvi, i bio njihov ministar kulture 1979–1987. Iz teologije oslobođenja dolazi i Eldeiro Kamara, jedan od pionira Seljačkih liga sa severoistoka Brazila (Seljačke lige su začetnik Pokreta bezemljaša – *Movimento sem terra* – čije su ideje ugrađene u programe današnje brazilske vlade). Tu se našao i Žan-Bertran Aristid, sveštenik sa Haitija, borac protiv krvave Divalijeove diktature, koji je pobedio na regularnim predsedničkim izborima 1990–1991. (dobivši 67 odsto glasova), ali je 1991. zbačen sa vlasti vojnim udarom. Aristid je ponovo dobijao predsedničke izbore (kad god su vojni udari bivali poraženi), ali je 2004. godine konačno morao da ode sa vlasti pod naletom državnog udara koji su pomogle SAD.

SEOSKA I URBANA GERILA

U iskustvima levice Latinske Amerike borba za nacionalno oslobođenje, nezavisnost i suverena prava naroda na život, slobodu, hleb, razvoj i demokratiju nužno je poprimala oblike oružane borbe, posebno u vidu gerilskih pokreta – bilo seoske ili urbane gerile. Setimo se samo sandinista u Nikaragvi, Gerilske vojske siromašnih u Gvatemali, Pokreta 26. jul na Kubi, Če Gevare u Boliviji, FARC i ELN u Kolumbiji, Fronta Farabundo Marti u El Salvadoru, Svetle staze (*Sendero Luminoso*) u Peruu, montonerosa i peronista u Argentini, Karlosa Marigelje u Brazilu, tupamarosa u Urugvaju, MIR i FPMR u Čileu, zapatista u Čiapasu (Meksiko), brojnih indihenističkih pokreta itd.

To borbeno iskustvo i danas je živo, pre svega zbog one politike moćnog severnog suseda koja je oglašena još 1823. (tzv. Doktrina Monro), a 1904. reinterpetirana od strane predsednika Teodora Ruzvelta kao pravo SAD da oružano intervenišu po svetu gde god smatraju da su ugroženi njihovi interesi. U popularnom obliku ona je sažeta u rečenici "Hodaj polako i nosi veliku batinu" i ostvaruje se skoro dva veka bilo direktnim vojnim intervencijama bilo podrškom lokalnim vojnim huntama i desničarskim režimima. I

NOĆNA MORA SAD: Če Gevara, general Augusto Pinoče i Salvador Aljende, bivši i sadašnji predsednik Brazila Luis Inasio Lula da Silva i Dilma Rusef sa ćerkom Uga Čavesa Virdžinom Rosom na očevoj sahrani

Fidel i Čaves, kao i Aljende u Čileu, ili mnogi drugi protagonisti levice kontinenta, plod su ove politike sile koja blokira razvoj, demokratiju i suverenitet ne samo latinoameričkih zemalja.

DEMOKRATSKI SOCIJALIZAM

Ipak, slučaj Aljendea koji je u Čileu 1970. doveo levicu na vlast na regularnim izborima, bez nasilja, pokazao je da levica može pobeđivati i u demokratskoj, mirnodopskoj utakmici snagom svojih izbornih programa i zahtevom za radikalnim socijalnim reformama. Aljende je bio prvi marksista koji je na regularnim izborima u Latinskoj Americi postao predsednik republike i to se, naravno, nije dopalo mnogima u Vašingtonu, odakle je 1973. stigla podrška za vojni puč i za diktaturu generala Pinočea. Ta diktatura je okončala pola veka kontinuirane čileanske demokratske vlasti i trajala je do 1990. godine. Ipak, ona levica koja je težila da preko izbora dođe na vlast, tzv. izborna

levica (*la izquierda electoral*) postepeno je osvajala politički prostor, pa smo bili svedoci njenih značajnih pobjeda tokom poslednjih nekoliko decenija.

Tako su sandinisti u Nikaragvi, protiv kojih je predsednik SAD Regan osnovao i finansirao najamničku vojnu organizaciju *Contras*, uvek prihvatili ideju političkog pluralizma i parlamentarnih izbora (tzv. *electoralismo*). Njihov vođa Danijel Ortega izgubio je tako predsedničke izbore 1990, neuspešno se kandidovao na predsedničkim izborima 1996. i 2001, da bi pobedio tek 2006. Ovaj uvereni i tvrdi levičar, od gerilca i doslednog marksiste-lenjiniste stiže do usvajanja modernih ideja i metoda demokratskog socijalizma. I danas je na vlasti u Nikaragvi, zemlji koja se pridružila Bolivariovoj alijansi dveju Amerika, u koju je Čaves ugradio svoje političke vizije i nade.

U Brazilu je vojni udar 1964. uveo vojnu diktaturu koja je trajala do 1985. Umereni socijaldemokrata Fernando Enrike Kardoso (sa levice kritikovan

zbog neoliberalnih primesa u ekonomskoj politici) dobija predsedničke izbore 1994. i 1998. Time se omogućuje dalja mirna tranzicija vlasti, koja na čelo zemlje dovodi 2002. radikalnijeg sindikalistu – metalurškog radnika Luisa Ignasija Lulu, koji će biti reizabran i 2006. godine. Ovaj levičar je 2010. od strane lista "Tajm" bio izabran za najuticajnijeg lidera sveta. Godine 2011. za predsednika Brazila izabrana je Dilma Rusev, koja je bila ministarka rudarstva i energije u Lulinoj vladi. Danas ova bivša pripadnica gerilskog pokreta protiv vojne diktature predvodi, u globalnim razmerama, priznato prosperitetno "brazilsko čudo" u ekonomiji.

Sličan je i razvojni put levice u Urugvaju. Posle dvanaest godina surove vojne vladavine (1973–1985) i tranzicije ka demokratiji, levičar iz koalicije "Širokog fronta" Tabare Vaskes postao je predsednik ove zemlje (2005–2010). Njega na redovnim izborima (2009) zamenjuje bivši tupamaros Hose Muhika, koji je proveo petnaest godina u zatvorima urugvajске vojne hunte. O njemu se govori kao o "najsiriromašnijem predsedniku na svetu" jer 90 odsto svoje plate svakog meseca odvaja za najsiromašnije i živi na skromnoj farmi blizu Montevidea, gde gaji hrizanteme za prodaju, odbijajući da živi u raskošnoj predsedničkoj palati.

I Čile je dočekao da na njegovo čelo, na legalnim izborima, stane socijaldemokrata Rikardo Lagos 2000. godine i da ga 2006. na tom položaju zameni prva žena-predsednik Čilea Mišel Bačelet, žrtva Pinočevih progona i lider Socijalističke partije.

Primera ove vrste, na kojima se dokazuje izborna levica, ima još, pogotovo iz prve decenije ovog veka. Tako su Evo Morales i njegov Pokret za socijalizam pobedili na izborima 2005. sa, za Boliviju, neuobičajenom apsolutnom većinom od 53,7 odsto glasova, da bi i 2009. ponovo bio izabran za predsednika (sa 64,2 odsto glasova). Bolivija je od 1964. bila pod vojnim huntama, državnim udarima i režimima vanrednog stanja. U njoj je kao gerilac 1967. uz pomoć agenata CIA ubijen i Če Gevara. Ali je dočekala da vođa seljaka i uzgajivača koke i predstavnik starosedelačkog, domorodačkog stanovništva (*indigenas*) i predani borac za socijalizam dođe regularnim putem na vlast.

U Ekvadoru je za predsednika

**POTEKAO
IZ NARODA:
Predsednik
Bolivije Evo
Morales**

regularno izabran Rafael Korea 2006, "hrišćanski levičar" i zagovornik "socijalizma za 21. vek". Priključio je zemlju Čavesovoj Bolivarovoj alijansi i ubrzo vidno doprineo blagostanju i razvoju Ekvadora. Dobio je i drugi mandat na izborima 2009. Kada je Čaves uporedio predsednika SAD Džordža Buša sa satanom, Morales je izjavio da to nije bilo fer prema satani. Distancirajući se od Čavesa, uz nastojanje da sledi Lulu, u Peru u na izborima 2011. pobedio Oljanta Umala, sledbenik političara levog centra. Izgleda da je još rano procenjivati njegov politički učinak.

BRIGA VAŠINGTONA

Ovakvi uspesi latinoameričke levice ozbiljno su zabrinuli oligarhije kontinenta i administraciju SAD. Posebno ako se uzmu u obzir geopolitičke posledice ovih promena i izlazak pomenutih zemalja iz "zadnjeg dvorišta" severnoameričke političke, vojne i ekonomske sfere. Te zemlje se zalažu za multipolarni svet i zahvaljujući njima u Latinskoj Americi danas se oseća i partnersko prisustvo Rusije, Kine, Indije pa i Irana.

U ovom regionu (620 miliona stanovnika) sa najstarijim republikama u svetu koje su izdržale i mnoge, krvave i dugotrajne diktature, sve ređe se postavlja pitanje legitimnosti parlamentarnih izbora, iako se demokratski poreci grade u ambijentu velikog siromaštva (više od 40 odsto stanovništva nalazi se ispod granice siromaštva, a to su uglavnom starosedeooci – *indigentes*).

Nema sumnje da je i nagla urbanizacija regije, sa ruralnim egzodusom koji je

rastao od pedesetih godina prošlog veka do 2000. godine, uticala na promenu tipa socijalnih borbi (odustajanje od ruralne gerile, na primer). Danas urbano stanovništvo u Latinskoj Americi čini 80 odsto od ukupne populacije. Ali je zato u gradovima porastao apsolutni broj siromašnih. Godine 1970. od ukupnog broja siromašnih u gradovima bilo ih je 37 odsto, a godine 1999. čak 62 odsto. Procentualno najurbanizovaniju subregiju kontinenta čine Urugvaj (94 odsto stanovništva zemlje), Argentina (92 odsto), Čile (89 odsto), Brazil (84 odsto), ali ni druge zemlje ne zaostaju (Venecuela 91 odsto, Kuba 85 odsto, Meksiko 80 odsto). Centralna Amerika je ruralni region i prirodno je da tu siromašni seljaci, indios, i dalje predvode gerilske okršaje. Tako je kontinentalna levica i danas ispunjena različitim političkim projektima i metodama borbe – od umernih socijaldemokrata, socijalista koji su bliski kejnizijanskoj ekonomiji, socijalista koji se inkorporiraju u procese globalizacije (Lula i Bačelet, na primer), do radikalnih levičara koji prihvataju svaki model klasne borbe, gerilu i autoritarne forme organizacije. Ipak, posle pada Berlinskog zida, levica koja je spremna za politički dijalog i izborne borbe u okviru pluralnog društva postaje sve vidljivija i, što je bitno, daje opipljive rezultate.

I Ugo Čaves, za mnoge "Fidel Kastro bez brade", potekao je iz ovog nasleđa levice, delio sve njene uspehe i poraze, a milioni građana Venecuele koji su ga ispratili, odajući mu poslednju počast posle njegove smrti, imali su za to dobre razloge. ¶

TRIVO INDIĆ

Sanjar i diktator

U Vašingtonu osećaju olakšanje što ga više nema, konzervativna opozicija se sprema za politički okršaj, siromašni ga uzdižu u nebesa, a latinoamerički levičari oplakuju. Za jedne opasan pajac, za druge svetac, pokojni predsednik Venecuele Ugo Čaves nikoga nije ostavljao ravnodušnim

POSLEDNJA POČAST: Sahrana Uga Čavesa

FOTO: REUTERS

prošlosti, Nikola Maduro ne obećava puno. Ne bi obećavao ni da ima sve to, jer nije Ugo Čaves, veliki vođa, ka-udiljo, šef, diktator, revolucionar koji se retko rađa. Ne zna da drži govore kao Fidel Kastro, nije ratoboran kao Simon Bolivar, nema autoritet jednog Perona, najpoznatijih vođa Latinske Amerike. Nije ni neko koga ili obožavamo ili mrzimo, poštujemo ili omalovažavamo, čije ideje slepo pratimo ili ih se gnušamo. Zapravo, on je sve suprotno od njegovog, kako sam kaže, "oca" Uga Čavesa.

Čaves će ostati u našim sećanjima i otići u istoriju kao, kako neki misle, poslednji pravi revolucionar. Negde je zapisano da nije samo poslednji već i jedini. "On je jedini revolucionar u svemu ovome, jedini romantičar. Niko drugi ne veruje u to sranje." Pre svega zato što ta romantična, sentimentalna, mistična i mnogo puta prepričavana latinoamerička levica zapravo više ne postoji. Nestajala je polako, sa rastom cene nafte i drugih sirovina, uz pomoć istog tog Čavesa, koji je izvorne levičare, a to su, uz poneki izuzetak, obično najsiromašniji slojevi društva, izvukao iz bede i nemaštine.

VOJNIK KOJI JE POSATO REVOLUCIONAR

Ugo Čaves je jedan od šestorice sinova Elene Čaves Frijas i njenog muža Uga de los Rejesa Čaves. Plata njegovih roditelja, siromašnih učitelja sa zapada Venecuele, bila je dovoljna da se jedva preživi, te im Ugo pomaže od svoje devete godine prodajući voće i slatkiše na ulici. Voleo je da, kao dete, na magarcu odlazi u posetu baki u susedno selo Los Rastrojos. To selo mu se činilo kao veliki grad – zbog uličnih svetiljki i električne struje.

Rođen je u kući u Sabanetu, gradiću okruženom stablima manga i krdom

"Daj mi tvoju krunu, Isuse, tvoj krst i trnje na kojima ću da krvarim. Ali daj mi i život, jer za ovu zemlju i ovaj narod moram da radim. Ne uzimaj me još k sebi."

Molitva koju je za vreme uskršnje mise pre skoro godinu dana pročitao tada već teško bolesni Ugo Čaves nije uslišena. Na

nacionalnoj televiziji uplakani vicepredsednik Nikola Maduro objavio je 5. marta smrt El Komandantea, nazvao se pored mumificiranog Uga nekoliko dana kasnije predsednikom Venecuele, najavio izbore koji će se održati 14. aprila i proglasio sve Venecuelance Čavesom i obrnuto.

Bez harizme, bez iskustva i bez vojne

stoke. Donja Elena je želela od sina da napravi sveštenika, ali je Ugo izabrao slikanje, bejzbol i vojsku. Studirao je na vojnoj akademiji, političke nauke i istoriju i divio se životu i delu univerzalnog latino-američkog revolucionara Simona Bolivara. Priključio se armiji kada je imao sedamnaest godina, a prvo vojno iskustvo stekao je u regiji Barinas, gde je učestvovao u akciji gušenja ustanka koji je organizovala maoistička organizacija Bandera Roha. Tokom te antigerilske akcije Čaves je prvi put osetio povezanost sa revolucionarnim idejama.

Čaves je u politiku ušao vojnim pučem u vreme vladavine Karlosa Andreasa Peresa 1992. godine i u njoj ostao sve do svoje smrti. Iako je puč bio neuspešan a Ugo završio u zatvoru, njegov govor, zapravo dve reči koje je izgovorio po izlasku na slobodu, smatraju se istorijskim. "Por ahora (za sada) naš puč je završen", rekao je tada Čaves, noseći crvenu beretku na glavi kao i uvek posle, zahvalio je na lojalnosti svojim kompanjerosima i preuzeo na sebe odgovornost za ceo bolivar-ski pokret. Za siromašne stanovnike Venecuele njegov zaštitnički stav, preuzimanje krivice i obećanje da ništa još nije završeno značili su spas od apatičnih političara koji su godinama bili nezainteresovani za njihove probleme i rođenje novog latinoameričkog kaudilja.

DVA LICA EL KOMANDANTEA

Predsednik Venecuele postao je 1999. godine i od tada je svojom bolivarističkom ideologijom iritirao pripadnike više klase i venecuelansku oligarhiju, koja je u više navrata vojnim pučevima i generalnim štrajkovima pokušavala da ga ukloni.

O Čavesu su pisali mnogi, ali neponovljiv je tekst nobelovca Gabrijela Garsije Markesa o dva lica Uga Čavesa. "Prvo što sam primetio kod Čavesa bio je njegov pripovedački talenat", piše Markes i pripisuje ga turbulentnoj venecuelanskoj kulturi, isto kao i osećaj za vreme i natprirodno pamćenje. "To pamćenje mu je omogućilo da bez greške recituje pesme Nerude i Vitmana, kao i čitave strane Romula Galjegosa." Tri dana su slavni pisac i El Komandante razgovarali pokušavajući da otkriju suštinu Čavesovog karaktera. Ono što Markes pronalazi tražeći anđela ili đavola jesu dva lica

venecuelanskog predsednika, lica sanjara i diktatora, lica zbog kojih smo ga i voleli i mrzeli istovremeno, ali bar nikada nismo bili ravnodušni.

"Neraspoložen je i težak kada ga nešto frustrira. Kada se, međutim, najmanje očekuje, on pokazuje smisao za humor, blizak je i s nepoznatima, ume da se šali i zabavlja ljude. Nekada nepravedno osuđuje, nekada je preterano tolerantan." Ovako je Čavesov nepredvidivi i zbunjujući karakter opisao njegov psihijatar Edmundo Kirinos.

Ostaće zapamćeni njegovi ispadi i šale, kao i legendarne emisije "Alo presidente", koje su se emitovale svake nedelje uživo i trajale satima. U njima je i voditelj i gost uvek bio Ugo, ponekad neki od ministara ili novinara koji su satima u studiju slušali Čavesove priče o tome šta je radio, gde je bio i koga je sreo. Ponekad je El Komandante u emisiji čitao odlomke iz Marksovih dela, nekad Bibliju, i uvek Simona Bolivara. Gledaoce je redovno uključivao u program i pričao s njima o svakodnevnim temama, dečjim bolestima ili egzotičnim državama, različitim kulturama. Kad god i gde god je mogao šalio se na račun svih onih koje nije voleo – bivšeg američkog predsednika Buša nazvao je u svojoj emisiji magarcem. "Vi ste kukavica, ubica, alkoholičar, lažov, pijanica... vi ste psihički bolesni." Nije ostao dužan ni Hilari Klinton ni Kondolizi Rajs, a Tonija Blera nazvao je "imperijalističkim seljakom".

ŠANS A ZA OPOZICIJU

Čavesa možemo dobro upoznati samo ako spojimo kritike njegovih protivnika sa obožavanjem njegovih sledbenika. Činjenica je da je omogućio aktivno učešće siromašnih u politici, i biće veoma teško za svakog narednog predsednika da ne obrati pažnju na njih. Visoke cene nafte koje su obeležile čitavu jednu deceniju on je iskoristio za pomoć najugroženijima i potrošio je ogromne svote da bi im obezbedio besplatno školovanje i zdravstvenu zaštitu. Njegove misije u siromašnim četvrtima podrazumevale su i obezbeđivanje hrane, odeće, građevinskog materijala, elektronike i svakako predstavljaju njegov najveći uspeh. Ako vidimo da su na ulice Karakasa izašle stotine hiljada ljudi da odaju počast Čavesu, onda je to zato što se on, kao niko pre njega,

borio protiv klasne nejednakosti, najbolnije tačke ne samo Venecuele već i većine latinoameričkih država. Ideja bolgarske revolucije je više puta korišćena i primenjena u drugim državama u regionu, a Čaves važi za jednog od osnivača nove levice Latinske Amerike. Čitav kontinent, od brazilske predsednice Dileme Rusef do Fidela Kastru, koji je Čavesa nazivao pravim sinom, u ovom trenutku oseća veliki gubitak.

Čaves je, međutim, u svojoj karijeri osim relativno bezazlenih populističkih ispada ukinuo i više od trideset slobodnih medija, proganjao je neistomišljenike, hapsio sudije. Oko 20.000 ljudi, skoro pedeset dnevno – prema izveštaju UN, bude ubijeno u Venecueli. Čavesa optužuju za nepotizam, što je činjenica koju je teško pobiti s obzirom na to da su i bliži i dalji članovi njegove porodice zauzeli bitne pozicije kako u privatnom tako i u državnom sektoru.

Osim nafte, čiji se prihodi smanjuju, Venecuela nema puno toga da ponudi. Problem bolgarske revolucije nije u tome što će joj nedostajati Čavesova harizma i njegova popularnost, već u tome što nema jasno definisan politički program. Unutar psuv, Čavesove ujedinjene socijalističke partije, postoji nekoliko frakcija koje sve manje međusobno sarađuju. Opozicija se za četrnaest godina vladavine Uga Čavesa dobro pripremila i krenula u napad na prilično slabog kandidata socijalističke partije prozivajući ga za laž i zataškavanje tačnog datuma Čavesove smrti. "Boriću se s tobom, Nikola, neću te pustiti da prođeš tako lako, kompanjero", izjavio je predstavnik opozicije Enrike Kapriles, koji je već dobio nadimak El Flako, mršavi. Veći deo opozicije smatra da je Čaves preminuo još pre mesec dana, ali da se odugovlačilo sa veću zbog predstojećih izbora.

Za siromašne u Venecueli njihov idol je besmrtni, šta god ko rekao i šta god bila istina, on je taj koji ih je izbavio iz apokaliptične bede i to mu nikada neće zaboraviti, posebno ne sada, kada ga više nema. I možda je bolje da ostane tako, njihov bog i cirkuzant, zaštitnik i provokator koji ih je danonoćno zabavljao poklonio im je nešto što do sada niko nije. Samopouzdanje i veru u sebe.

SONJA KOVACS

Neprijatelji “Velikog satane”

U ovom trenutku nema zemlje u svetu sa više neprijatelja od Sjedinjenih Američkih Država. Najpoznatiji simboli otpora Americi, doduše, nestaju – nema više Uga Čavesa, Moamera el Gadafiga, Osame bin Ladena, Sadama Huseina – ali utisak je da broj neprijatelja SAD raste, samo što naslednici pomenutih lidera nisu tako medijski atraktivni

U vreme blokovske podela sveta sve je nekako izgledalo jasnije. Sjedinjene Američke Države su bile simbol kapitalizma, Sovjetski Savez komunizma. Kada se raspao Istočni blok, mnogi neprijatelji SAD “po dužnosti”, naročito u Evropi, postali su bliski američki saveznici. Malo je neprijateljstava iz tog vremena opstalo do danas, a jedno od njih je između Severne Koreje i SAD. Cementirano je u ratu koji se vodio od 1950. do 1953. godine, kada su SAD podržavale Južnu, a SSSR i Kina Severnu Koreju. Posle tog rata korejsko poluostrvo je podeljeno, a Severnom Korejom vlada već treća generacija prvobitnih američkih protivnika. Počelo je sa Kim Il Sungom, njega je nasledio sin Kim Džong Il, da bi danas na vlasti bio unuk Kim Džong Un. Izgledalo je da je zatvorena i izolovana Severna Koreja zabavljena o svom jadu i pomalo zaboravljena, da bi se poslednjih godina vratila u udarne vesti zbog razvoja nuklearnog oružja. Dok američke sankcije zbog tog oružja bivaju sve čvršće, a pretnje sve jače, iz Pjongjanga poručuju da njihove rakete mogu dosegnuti do Amerike, mada takve reči zvuče preterano.

I dok se o Kim Džong Unu ne zna gotovo ništa, najpoznatiji američki neprijatelj iz doba hladnog rata, u prvom američkom komšiluku, decenijama je neka

vrsta medijske zvezde. Od kada je 1959. godine revolucija trijumfovala na Kubi, Fidel Kastro i SAD su postali prirodni protivnici. Amerika je podržavala diktatora Fulgencija Batistu, u čije vreme je Kuba bila praktično posed Sjedinjenih Država. Kastrova vlada je nacionalizovala rafinerije nafte, šećerane, pogone za proizvodnju električne energije, a Sjedinjene Države su prestale da kupuju kubanski šećer i uvele toj državi ekonomski embargo. U burnim godinama koje su usledile Kuba je bila u centru svetskih zbivanja. Kada su Amerikanci 1962. otkrili da je Sovjetski Savez na Kubi postavio svoje rakete dalekog dometa, umalo nije došlo do nuklearnog rata. Prvi pokušaj SAD da sruše Kastru bila je neuspešna invazija u Zalivu svinja 1961. godine. Kubanski izvori tvrde da je u narednim decenijama Kastro preživeo 638 pokušaja ubistva koje je mahom organizovala CIA, od eksploziva u njegovim cigarama do otrova u obući i odeći. Sve i da je broj preteran, takvih pokušaja je sigurno bilo mnogo, ali kubanski El Komandante je živ pregurao mandate čak deset

UOBIČAJENA SCENA: Paljenje američke zastave u Pakistanu

američkih predsednika.

U poslednjih dvadesetak godina svetska situacija se dramatično promenila, raspao se SSSR, Amerika je neprijatelje pronašla na drugom kraju sveta; Fidel Kastro (86) povukao se zbog zdravstvenih problema sa mesta predsednika pre pet godina. Zamenio ga je brat Raul, ali revolucionarni žar kao da je utihnuo. Na Kubi se još priča o komunizmu, mada su svi svesni da do neminovnih promena mora doći, ali politika SAD prema ostrvu je ista. Doduše, nema pokušaja nasilne promene vlasti na Kubi, ali embargo kome su svrhu skoro svi zaboravili još uvek traje.

U Južnoj Americi pojavilo se mnogo levičarskih lidera inspirisanih kubanskom revolucijom i Fidelom, ali za to što i oni većinom smatraju SAD neprijateljskom silom nije odgovoran sam Kastro, već istorija američkih intervencija i podržavanje najreakcionarnijih režima Latinske Amerike, od Čilea do Nikaragve, i to što su američke kompanije držale šapu na prirodnim bogatstvima kontinenta (vidi tekst "Borba za drugu nezavisnost" u ovom broju "Vremena"). U svetu je sećanje na to mračno vreme donekle izbledelo, ali na lokalnu se mnogo duže pamti, i to je sigurno doprinelo da se na ovom kontinentu zapate neki od najtvrdokornijih protivnika Amerike.

Vremena su se promenila, pa su pokojni predsednik Venecuele Ugo Čaves i predsednik Bolivije Evo Morales na vlast došli i održali se ne oružjem, poput Kastro, već izborima. Pre glasanja u njihovim zemljama američka administracija je agitovala protiv Čavesa i Moralesa, ali je Morales tvrdio da mu je ta negativna kampanja zapravo pomogla jer je "probudila savest naroda". Zajedničko za trojicu pomenutih državnika je protivljenje američkoj politici u svetu i regionu, ali i ostatak kontinenta je uveliko skrenuo ulevo, i čini se da ni Čavesova smrt tu neće mnogo promeniti.

SMRT AMERICI

Jedan od šefova država koji su prisustvovali Čavesovoj sahrani je i iranski predsednik Mahmud Ahmadinežad. Jedino što predsednika teokratskog Irana vezuje za Eva Moralesa, Fidela Kastro i pokojnog predsednika Venecuele, redom okorele levičare, jeste zajednički neprijatelj. Mada ni pomenuti levičari nikada verbalno nisu štedeli Sjedinjene Države, Ahmadinežad već osam godina nosi barjak američkog protivnika koji se po tom pitanju najviše ističe.

Ahmadinežadu su SAD uz Izrael stalna inspiracija, baš kao što je i on američkoj administraciji, no čini se da će SAD uskoro biti suočene sa problemom. Amerika voli da protivničke države personalizuje – Kuba je Kastro, Irak je bio Sadam Husein, Libija Gadafi – i tu je Ahmadinežad bio idealan simbol prokaženog Irana. No, u junu stižu predsednički izbori u Iranu, a Ahmadinežad nema pravo da se ponovo kandiduje.

Iran sličan problem neće imati, pizma na SAD je počela mnogo pre Ahmadinežada i neće se s njim završiti. Doduše, netrpeljivost prema "prvom svetskom policajcu" prolazila je različite faze. Najžešća je bila 1979, posle pobede revolucije koju je predvodio ajatolah Homeini. Homeini je prvi put stekao slavu 1964, kada je javno napao predlog zakona prema kome se Amerikanci stacionirani u Iranu izuzimaju iz nadležnosti iranskih sudova. Za Homeinija su SAD, koje su podržavale svrgnutog šaha Rezu Pahlavija, bile "veliki satana", i to su ostale do njegove smrti 1989. godine. Istina, Homeini nije u osudama štedeo ni druge, "mali satana" bio je Sovjetski Savez, a u godinama posle revolucije nestali su i prognani mnogi koji su zajedno sa ajatolahom rušili šaha, od komunista do bliskih saboraca.

Kada je 1997. na izborima za predsednika pobedio Mohamad Hatami, ponudio je Sjedinjenim Državama otopljanje odnosa. Jedini odgovor bio je to što je tadašnji američki predsednik Džordž Buš mlađi svrstao 2002. godine Iran u "osovinu zla", pored Iraka i Severne Koreje (kasnije je tom društvu priključio i Siriju). Onda je 2005. na mesto Hatamija došao Ahmadinežad. "Smrt Americi" je opet postao uobičajeni slogan na demonstracijama koje organizuje država, pa su se zakleti neprijatelji vratili u redovno stanje.

OD LJUBAVI DO MRŽNJE

Iran je možda najrečitiji primer duge istorije netrpeljivosti koja vuče poreklo iz više korena. Iranski gnev prema SAD planuo je još 1953. godine, kada je CIA pučem srušila premijera Mohamada Mosa-dega, zato što je nacionalizovao Anglo-iranska naftnu kompaniju (od koje je kasnije nastao Britiš petroleum). Drugi traumatičan događaj bila je američka podrška Sadamu Huseinu kada je 1980. napao Iran, verujući da će lako zauzeti granična naftna polja države oslabljene revolucijom. Niko se nije tada obazirao na to što

SAD nije zadesila samo Sadama Huseina. Dobar deo svojih ogorčenih protivnika su Sjedinjene Države odgajile ili bar u nekom periodu pomagale. Čovek koji je od 11. septembra 2001. do svoje smrti u maju 2011. bio neprijatelj broj jedan najmoćnije zemlje sveta, Osama bin Laden, počeo je ratničku karijeru boreći se osamdesetih godina protiv Sovjeta u Avganistanu na strani mudžahedina. Amerika je mudžahedine tada pomagala oružjem, finansijama i na svaki drugi način, a sin saudijskog milijardera imao je tada i brojne kontakte sa CIA. Kičma Sovjetskog Saveza

“revolucionarnim grupama”, pa su mu SAD bile prirodni neprijatelj. SAD su prekinule diplomatske odnose sa Libijom još 1981. godine, a ovu zemlju su optužile za podmetanje bombe koja je 5. aprila 1986. eksplodirala u jednom berlinskom klubu i ubila dva američka vojnika. Američki avioni su 15. aprila bombardovali Tripoli i Bengazi, poginulo je oko 130 ljudi, među njima i usvojena Gadafijeva ćerka Hana. Kada je iznad škotskog sela Lokerbija eksplozijom bombe oboren avion Pan-ama, za to je optužena Libija. Tadašnji američki predsednik Ronald Regan nazvao je

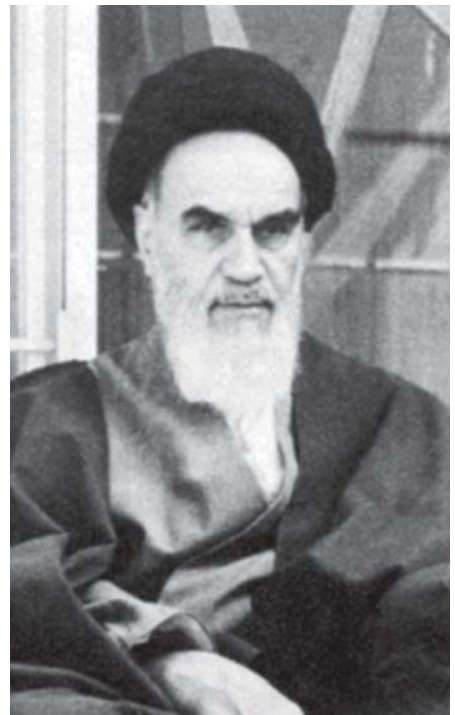
PROMENLJIVA “OSOVI NA ZLA”: Sadam Husein, Bašar el Asad, ajatolah Homeini, Osama bin Laden, Kim Džong Un, Mahmud Ahmadinežad

Foto: REUTERS

Foto: REUTERS

je predsednik Iraka bojnim otrovima satirao Kurde i Irance.

Ironijom istorije, Sadam Husein je kasnije potpisao iranske čelnike sa mesta vrhovnog simbola zla. Počelo je 1991. i prvim naletom zapadne koalicije na Irak, zbog upada Sadamove armije u Kuvajt. Nastavilo se drakonskim sankcijama, pa novim napadom na Irak 2003, pod izgovorom da Sadam Husein ima oružje za masovno uništenje. Saga o Sadamu Huseinu, čoveku koji je prošao put od američkog protežea do arhineprijatelja, završila se njegovim vešanjem 2006, a mučno raspadanje Iraka traje i danas.

Konverzija od prijatelja do neprijatelja

jeste pukla u Avganistanu, ali su kasnije Bin Laden i mnogi od njegovih nekadašnjih saboraca pronašli novi objekat mržnje u nekadašnjem zaštitniku Americi, a Bin Laden je za sledbenike postao neka vrsta islamskog Če Gevare.

OD MRŽNJE DO LJUBAVI I NAZAD

Za razliku od Sadama Huseina i Bin Ladena, Moamer el Gadafi prošao je obrnut put, od zakletog neprijatelja Amerike do neke vrste saveznika, ali mu to nije mnogo pomoglo – sva trojica završila su na isti način. Gadafi nikada nije krio svoje revolucionarne stavove prema “imperijalizmu i cionizmu”, kao ni podršku

Gadafi “besnim psom” i “najopasnijim čovekom na svetu”, za SAD je Pukovnik bio “kralj terorista”, a ni on se nije mnogo bolje izražavao o američkim zvaničnicima i samoj Americi.

Međutim, Gadafi je bio prvi lider jedne muslimanske zemlje koji je posle 11. septembra 2001. osudio terorističke napade na SAD. Ponudio je Americi saradnju u borbi protiv Al kaide, jer je i sam bio protivnik islamskog ekstremizma. Gadafi je 2003. godine najavio da odustaje od programa razvoja oružja za masovno uništenje, Libija je prihvatila da isplati odštetu porodicama 270 žrtava iz slučaja Lokerbi, diplomatski odnosi sa Vašingtonom

uspostavljeni su 2006. godine. Izgledalo je da je sve u redu; kada je tadašnja državna sekretarka SAD Kondoliza Rajs posetila Libiju, Pukovnik ju je prijateljski zvao "crna sestra Liza". Nije mu pomoglo, Gadafi je ubijen krajem 2011. godine, a njegova smrt označila je kraj pobune u kojoj su ustanici od početka imali podršku i pomoć SAD.

Gadafijsva sudbina je još jedna opomena američkim neprijateljima da im malo šta može pomoći ako ih imperija uzme na nišan. Trenutno je meta predsednik Sirije Bašar el Asad, od koga Sjedinjene Države

su i milioni mrtvih i unesrećenih u Iraku, irački zatvor Abu Graib, u kome su, snimana zlostavljanja i izživljavanja američkih vojnika nad zatvorenicima, zatvor Gvantanamo na Kubi i Bagram u Avganistanu sa beskrajnim spiskom mučenja i ponižavanja, bezbrojne civilne žrtve po Avganistanu, Iraku, Jemenu, cinično opisivane kao "greška" i "kolateralna šteta", frustriranost zbog osećaja da Zapad, kome su SAD simbol, muslimane tretira kao ljude nižeg reda. Tako su u antiameričkom frontu paradoksalno regrutovane i pristalice fundamentalista i njihovi

Amerike pukovničkoj hunti u Grčkoj nisu zaboravljeni, pa opet te zemlje sa Amerikom sada imaju normalne odnose.

Na stranu ekstremisti i fanatici kojima su, baš kao i velikim silama, uvek potrebni neprijatelji, i to što će uvek biti onih koji će gnev izražavati vičući "Smrt Americi" i paliti zastave, to je deo uobičajenog dekora širom sveta. No, Vašingtonu je danas nemoguće i da "običan" svet, i u drugim državama i kod kuće, ubedi da su njeni protivnici samo surovi diktatori, a ne čitave zemlje, i to prvenstveno zbog sopstvenog interesa. Američka admini-

Foto: REUTERS

Foto: REUTERS

Foto: REUTERS

i njihovi saveznici traže da se povuče, dok zemlju već dve godine razdire građanski rat. Sirija je takođe prolazila različite faze u odnosima sa SAD. Bašarov otac Hafez je mnogo više naginjao Rusima, ali je Sirija 1991. podržala napad koalicije na Irak, da bi ipak kasnije bila svrstana u "osovinu zla" Džordža Buša mlađeg.

ZAJEDNIČKI NEPRIJATELJ

Širom muslimanskog sveta broj poznatih i anonimnih neprijatelja SAD raste već godinama, a objašnjenje za to leži na mnogim stranama. Bezuslovna podrška Sjedinjenih Država Izraelu je deo opravdanja za mržnju prema Americi, ali tu

protivnici poput sekularnih režima Gadafija i Bašara el Asada, i šiitski Iran i njegov neprijatelj, sunitska Al kaida, odnosno njenih bezbroj proizvoda sa sličnom ideologijom i različitim imenom.

To, naravno, ne znači da su svi deklarirani protivnici Amerike samo ogorčeni borci protiv nepravde, protivljenje Americi često je opšte mesto kojim se pokrivaju domaća nedela ili nesposobnost. Bar je na ovim prostorima to poznato, ovde su protivnici SAD bili i Slobodan Milošević, i Vojislav Šešelj (koji je to i ostao), i Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić (koji su se premetnuli). Nisu ni neprijateljstva nužno večna, rat Vijatnama i SAD i podrška

stracija bi morala da bude svesna, ako je to uopšte zanima, da SAD nisu svetionik u koji gledaju sa nadom oni koji bi da im se promeni vlast koja ih tlači, poput protivnika iranskih vlasti koji su primerom susednog Iraka surovo osvešćeni od iluzija da je Americi stalo do njihove slobode. Uostalom, da joj je do borbe za ljudska prava baš stalo, najmoćnija sila sveta ne bi među saveznicima i prijateljima imala grupe poput nikaragvanskih "kontrasa" nekad, ili danas režime poput saudijske dinastije, koja guši svaku vrstu slobode i sa čije teritorije se ekstremizam širi po islamskom svetu.

MOMIR TURUDIĆ

Među orbitama

Veliku pažnju svetskih medija privukao je izvanredan prodor u razumevanju čuvenog Njutnovog problema tri tela, do kog su došli fizičari iz Srbije.

Sa jednim od njih razgovaramo o ovom otkriću, o Isaku Njutnu i mozgalicama koje neke ljude drže budnim čak i u Srbiji

Zašto se Zemlja oko Sunca kreće po elipsi? Od Johana Keplera naovamo taj zadatak se relativno lako rešava – potrebno vam je, prvo, da znate kako Zemlja i Sunce uzajamno deluju gravitacionom silom i, drugo, da vladate sa onoliko matematike koliko student fizike nauči za pola semestra. Međutim, ako se ovom sistemu

dva tela doda treće telo – na primer Mesec – stvari postaju složenije. Može se desiti da imate problem koji će se rešavati 300 godina nakon što ga je Isak Njutn (1642–1727) zadao kao stav 66 u okviru prve knjige svog čuvenog dela *Principia Mathematica*.

Mada ga je tvorac moderne fizike prvi definisao u XVII veku, problem tri tela je

pod tim imenom u nauci poznat od 1747. godine. Ime mu je dao francuski matematičar Žan le Ron d'Alamber (1717–1783) koji se pred francuskom Akademijom nauka nadmetao sa Aleksisom Klerom u pokušajima da pronađe uopšteno rešenje ovog značajnog Njutnovog zadatka. Tri stotine godina kasnije, u poslednju deonicu trke u kojoj su nakon D'Alambere i

Njutnovih tela

Foto: A. Andić

Kleroa učestvovali velikani istorije nauke kao što Lagranž i Ojler, uključila su se, verovali ili ne – dva istraživača sa Instituta za fiziku u Beogradu – dr Milovan Šuvakov i dr Veljko Dmitrašinić.

Rešavajući ovaj problem u institutskoj zgradi od žute cigle u Pregrevici, gotovo na samoj obali Dunava u Zemunu, Šuvakov i Dmitrašinić su se suočili sa problemom tri tela na jedan sasvim nov način. I na kraju pronašli čak 13 novih familija rešenja Njutnovog zadatka. Pre nego što su njih dvojica došli do ovog rezultata, fizičarima su bile poznate samo tri familije specijalnih slučajeva kretanja tri tela. Njihov rad je ove nedelje objavljen u prestižnom

Physical Review Letters, vodećem časopisu u fizici na svetu. Međutim, ovaj uzbudljiv rezultat izazvao je pažnju pet dana pre nego što je sam časopis izašao iz štampe, a o novom rešenju problema tri tela još u subotu je izvestio i časopis *Science*. Fizičari širom sveta su "proveli besanu noć" razmišljajući o rezultatu, kako su u jednom komentaru rekli na Univerzitetu Princeton.

"Nauka je puna mozgalica", kaže za "Vreme" dr Milovan Šuvakov, viši naučni saradnik Instituta za fiziku. "Dobar deo naučnika pravu motivaciju za rad i nalazi u toj, nazovimo je, moždanoj rekreaciji. Najlepša iskustva u radu upravo čine susreti sa problemima koji vas drže budnim noćima. Mnogo nam je drago da smo svojim radom izazvali ovaj efekat kod kolega", objašnjava Šuvakov dok s njim razgovaramo o ovom otkriću, o Isaku Njutnu i o tome mogu li ovakve mozgalice pokretati ljude i u Srbiji. Ovaj mladi naučnik, rođen 1979, poreklom iz Kule u Vojvodini, doktorirao je na Institutu "Jožef Stefan" u Ljubljani i spada u naše najuspešnije fizičare koji karijeru grade u Srbiji.

"VREME": Šta je problem tri tela?

DR MILOVAN ŠUVAKOV: Kada je Isak Njutn formulisao zakone gravitacije, odmah je uvideo da se mogu egzaktno izračunati trajektorije dva tela koja se gravitaciono privlače, kao što je slučaj sa Zemljom i Suncem. Pokazalo se da su u takvom slučaju sve ograničene, odnosno vezane trajektorije periodične, kao i da sve imaju oblik elipse. Međutim, za razliku od dva tela, u slučaju tri tela koja se privlače gravitacijom – kada se, na primer, Suncu i Zemlji doda i Mesec – situacija postaje znatno komplikovanija. Ograničene trajektorije nisu nužno periodične, a problem se uopšte ne može egzaktno rešiti.

Zašto se problem tri tela istražuje samo numerički?

Krajem 19. veka nemački matematičar Ha nrih Bruns je dokazao da se problem tri tela ne može rešiti analitički. No, i pre toga se ovaj problem istraživao samo numerički, a Lagranž i Ojler su na taj način pronašli i prvu familiju specijalnih slučajeva kod kojih se tri tela iznova vraćaju u

početni položaj, jednako kao što Zemlja u kretanju oko Sunca dođe u istu poziciju nakon svakih godinu dana. Prva ozbiljnija potraga za novim periodičnim rešenjima došla je sedamdesetih godina xx veka, tek nakon većeg razvoja računara. Tako se pronalaze još dve familije specijalnih slučajeva: Bruk-Enonova familija i Murova familija oblika osmice.

Kako ste otkrili 13 novih familija rešenja Njutnovog problema? Da li ste unapred sumnjali da ih ima više od tri?

Da, naravno da jesmo. Problem tri tela je toliko bogat različitim tipovima trajektorija da je bilo teško zamisliti da se u tom bogatstvu kriju samo tri familije periodičnih rešenja. Ono što pak nismo očekivali jeste da je moguće doći do tih rešenja na jednostavan način – variranjem početnih uslova.

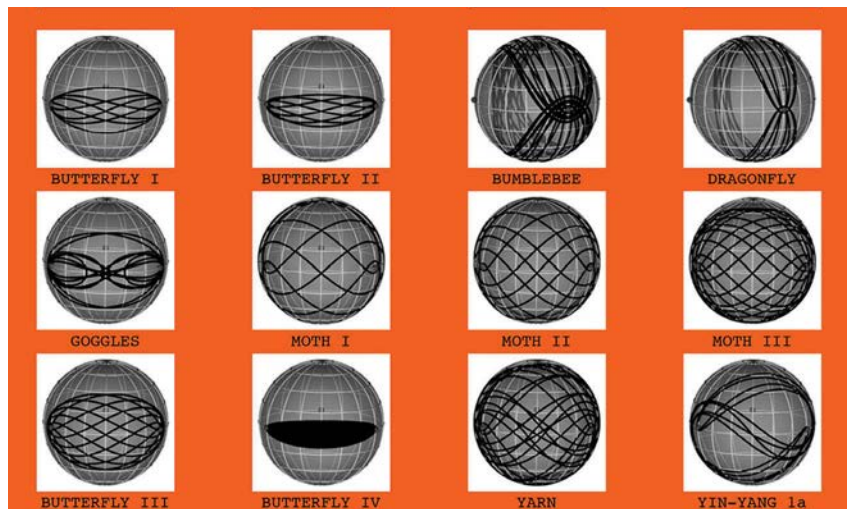
Kako ste uopšte došli na tako jednostavnu ideju?

Ranije smo se bavili jednim sličnim problemom u kome tri tela interreaguju jednom sasvim drugom interakcijom. Kvantnomehanički ova interakcija daje jedan od više efektivnih opisa spektra hadrona. Proučavajući ovu interakciju došli smo pre par godina do periodičnih orbita u klasično-mehaničkoj verziji tog problema. Prelazak na Njutnov potencijal je bio samo mala izmena u kodu. Na to se, međutim, dugo nismo odlučili pošto sam ja verovao da na ovaj jednostavan način u problemu koji je studiran vekovima nećemo naći ništa novo. Na sreću, kolega Dmitrašinić nije delio ovo verovanje sa mnom te smo probali. Bili smo šokirani kada smo našli prvo jednu, a zatim malo kasnije i ostale nove orbite.

U vašem radu ste uveli novu klasifikaciju pomoću takozvane sfere oblika trougla?

Postoje dve metode za klasifikovanje periodičnih rešenja tri tela. Prva metoda koja koristi grupu pletenica nije se ispostavila dobrom. Mi smo koristili metod predložen od strane američkog matematičara Ričarda Montgomerija koji koristi sferu oblika. Na osnovu ove klasifikacije smo i bili u mogućnosti da vidimo kako

imamo totalno nova rešenja pošto su sva prethodna spadala u tri klase. Pre našeg otkrića nije bilo puno ovakvih orbita te se ovaj metod, iako je bio poznat, nije koristio. Zapravo, ovaj metod je u našem radu našao prvu pravu primenu. Inače, *sfera oblika* je jedan apstraktan matematički objekat koji predstavlja topologiju svih oblika trougla. U slučaju problema tri tela na sferi postoje tri zabranjene tačke koje odgovaraju sudarima. Posledično, periodična rešenja koja su na sferi predstavljena zatvorenim petljama moraju da obilaze ove tri tačke (vidi sliku).

PROBLEM DVA TELA: Familije rešenja koja su na sferama oblika dobili srpski fizičari

Od subote ujutru, otkako je vaš rad izazvao malu buru među fizičarima, u nauci postoji 16 mogućih familija rešenja problema tri tela. Da li je ovim rezultatom isključena mogućnost da ih ima više?

Nikako. Pored toga što smo otkrili i rešenja koja još nismo publikovali imamo duboke razloge koji proizlaze iz teorije grupa da verujemo kako topološki različitih rešenja ima mnogo. Nadamo se da će naš rad izazvati lavinu novih potraga za ovim rešenjima, ne samo kako bismo proširili "katalog" svih mogućih periodičnih rešenja, već zato što verujemo da će sagledavanje većeg broja ovih rešenja voditi do dubljeg razumevanja problema tri tela.

Prve vesti o vašem otkriću, kako bi ukazale na njegov značaj, počnu neuobičajeno – reakcijom stručnjaka sa Prinstona i drugih prestižnih univerziteta, a tek potom dolaze vaši komentari, kao naučnika iz Srbije. Da li je to slika položaja srpske nauke danas?

Daleko od toga da stvari u nauci u Srbiji

stoje dobro i sigurno ništa nećemo promeniti ako se lažemo da je drugačije. Sa druge strane, imamo dosta kvalitetnih naučnika, i ne tako mali broj kolega se vraća iz inostranstva nakon doktorata. Sada je prava prilika da promenimo stvari na bolje, ako uopšte želimo da ih menjamo. Ovde prvenstveno mislim na promenu modela finansiranja u kom će se više izdvajati za projekte koji postižu rezultate i za stimulisanje povratka "mozgova".

Koji su najveći izazovi?

Nažalost, sa novim projektnim ciklusom 2011. godine na konkursu je ukupan

neprimetan. Zatim, promena finansiranja kojom bi se više podržavali uspešni projekti i pojedinci. Uvođenje dodatnih početnih grantova za najbolje mlađe kolege sa idejom osamostaljivanja i osnivanja sopstvenih grupa, te par većih grantova kojim bi se iz inostranstva privuklo par veoma uspešnih kolega. To bi u nekoliko reči bili koraci koji bi osigurali pomeranje sa mrtve tačke.

Aktivni ste ne samo kao istraživač već i kao predsednik Društva za promociju i popularizaciju nauke, ali i saradnik Centra za promociju nauke. Koliko je promocija nauke važna za opismenjavanje građana?

Naučna pismenost je veoma važna u modernom društvu koje se na tehnologiju oslanja sve više i više. Nažalost, u našem društvu naučna pismenost je na veoma niskom nivou. Zato moramo da radimo na tome da promenimo stvari. Kada kažem mi, mislim prvenstveno na naučnike, promotere nauke, ali i na medije koji su, moram reći, najgora karika u ovom lancu. Društvo za promociju i popularizaciju nauke je osnovano oko ove ideje i nadam se da će istrajati u svojoj misiji.

Pozabavimo se i primenom vašeg otkrića. Da li se gledajući u nebo nadate da bi neki od novootkrivenih egzostema mogao da se kreće po rešenju do koga ste vi došli?

Konkretno, naša rešenja rade za iste ili veoma slične mase te je malo verovatno da imate tri takva objekta blizu. Sa druge strane, univerzum je ogroman te se može očekivati egzistencija i malo verovatnih sistema. Saznanja o novim orbitama u problemu dva tela mogu imati veliku primenu u astronomiji i više oblasti fizike. A to može pokrenuti lavinu novih istraživanja. Šira potraga za periodičnim rešenjima može dovesti ne samo do povećanja kataloga svih mogućih rešenja već i do dubljeg razumevanja samog problema, što bi svakako uticalo i na ostale oblasti fizike u kojima se ovaj problem javlja. Naša rešenja su ograničena na jedan specifičan slučaj kada su mase tela iste, što je redak slučaj u astronomiji, ali ih ni e teško proširiti. Očekujemo da posmatračka astronomija nađe stvarne sisteme u svemiru u kojima postoje i neka od ovih familija rešenja. No, ne očekujemo da će se to desiti brzo. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Bes

Bes je loš savetnik. Zato ga – kao i depresiju – treba zauzdati. Najbolji način je nešto nalik na ekspres-lonac ili parnu mašinu: energija je tu, ali je treba iskoristiti. Naglo oslobađanje te energije – kad čovek onako baš pobesni – ima svojih prednosti, ako ne ispadne neko nasilje i šteta iz toga: čovek se posle mnogo bolje oseća, činjenica je. Pobesniš, izvičeš se na sav glas na nekoga i posle se smiriš; divota, a dobro je i za zdravlje, duševno i kardiovaskularno, a i od čira pomaže. To kad čovek pobesni iz nekog sitnijeg, banalnog razloga.

Kad čovek, međutim, pobesni iz nekih ozbiljnijih i dugoročnih razloga, to postaje ozbiljan problem. Hoće da se pretvori u politiku i još gora ponašanja. E, takav bes treba

rativni menadžeri piju nam krv, politička klasa radi za njih, a ne za birače. Sindikati ništa ne vrede, jer se ništa i ne proizvodi, pa štrajk nema smisla. U Srbiji rade samo tri industrije: država sa svojim stranačkim javnim preduzećima, kockarnice i parking servis. Štiti li neko sirotinju? Svi smo postali najamna radna snaga bez ikakve moći, zaposlena kod neuhvatljivog kapitala. Neuhvatljiv je zato što je finansijski, planetaran, difuzan i otuđen. Reč je organizmu većem od pukog zbira pojedinaca koji misle da ga kontrolišu; misli svojom glavom; on kontroliše njih. Ko ne bi pobesneo, pitam ja vas.

Lako je bilo revolucionarima iz prošlog veka. Ovde oni i

Gnev, stanje visokoadrenalinsko, jedan od afekata koji ponekad ispadnu olakšavajuća okolnost kasnije, kad je prekasno. Za izbegavanje u svakom slučaju

zauzdavati u korisne i praktične svrhe. Najbolji je hladni, lucidni i proračunati bes: dobro se fokusira, nadahnjuje inovativna rešenja, efikasan je. Ona poslovlična osveta koja se služi hladna jedan je od primera. Narod lepo govori: doći će maca na vratanca, ja sam stara čekalica, ko se poslednji smeje itd. U stara vremena razne revolucije su radile na taj pogon, na akumulirani hladni bes koji čeka – ili namešta – svoj trenutak.

U današnje vreme, kako se čini, bes je još difuzan i ne vidi način, mada jasno vidi metu. Nagomilana frustracija od sasvim svakodnevnih muka traži metod, zajednički imenitelj, ono što se u politici zove "ideologija". Ne može da ga pronađe i onda imamo izlive difuznog, neusmerenog nasilja; ili usmerenog u pogrešnom pravcu. Hoćemo sve i odmah, vikali su italijanski studenti šezdesetih (*Vogliamo tutto e subito!*). Džon le Kare, u svojoj proročanskoj knjizi iz 1968. *Mali grad u Nemačkoj*, opisuje naše doba. Demokratija je, kaže on, bila "bljesak svetlosti između feudalizma i automatizacije i sad je otišla. Šta je ostalo? Glasači su odsečeni od parlamenta, parlament je odsečen od vlade, a vlada je odsečena od svih. Vladavina putem tišine, to je parola. Vladavina putem otuđenja." Onda se sada čudimo Berluskoniju ili ovim našim veseljicama.

Jesmo li eksploatisani? Jesmo, očigledno. Prevareni smo, radimo sve više za sve manje para. Bankari i korpo-

eksploatisane klase; tamo car, kralj, vlada, crkva, kapitalista sa cilindrom kao gospodin Tarana iz stripa. Stvar jasna i organizovana: ko će koga, što reče drug Lenjin. Što je najvažnije, pravedni gnev imao je artikulisanu ideologiju, kakvu-takvu, jebi ga, ali ideologiju. Šta imamo mi? Slavoj Žižeka? Ajte, molim vas!

Sve mi se nešto javlja da ćemo se načekati do nekog novog Komunističkog manifesta i neke nove Internacionale. Dobro, znam: opekli smo se jednom, mi iz Jugoslavije nešto manje od drugih, doduše. To, međutim, nije razlog da ne razmišljamo i da ne besnimo. Molim: dve naše stranke diče se članstvom u Socijalističkoj internacionali; šio mi ga Đura, ničeg socijalističkog nemaju osim što jedna ima taj pridev u imenu. A i ta Socijalistička internacionala mi je jača mustra, uostalom... Socijaldemokratskih stranaka imamo na pišle, ali socijaldemokratije nema. Komunisti su se epohalno iskompromitovali, pa sada deluju jadno i anahrono. Anarhisti gundaju i viču, ali to rade oduvek, takva im je na-faka. Najamna radna snaga prepuštena je sama sebi, nema čak ni avangardu, koliko god se razni trudili. Lako je staviti se na čelo ljudima koji su nekuda krenuli, kako je govorio moj drug Nenad Čanak; ali šta ćemo sa ljudima koji ne znaju kuda bi sa sobom, nego stoje i besne dok ih pljačkaju i eksploatišu?

U pamet se, građani.

PROTOTIP: P-38, 1939.

Naš dvorepi đavo

“48. lovački skvadron bio je na zadatku patroliranja u oblasti Beča 2. aprila 1945. godine sa kapetanom Brezasom kao vođom. Na približnoj lokaciji 47 stepeni 30 minuta severne geografske širine 16 stepeni 35 minuta istočne geografske dužine, avion kap. Brezasa pogodio je flak. Iz desnog motora je curilo sredstvo za hlađenje motora i desno kormilo pravca je bilo van funkcije. To se dogodilo u 13.00 časova na visini od 4000 stopa. Leteo sam kao pratilac za njim prema teritoriji pod ruskom kontrolom. Leteli smo u pravcu 110 stepeni na 4000 stopa do 1320 časova kada smo došli na 46° 10' SGŠ – 17° 40' IGD gde sam se odvojio i usmerio prema Zadru radi popune gorivom. On se javio radio-vezom da će pokušati da sleti u rusku avio-bazu. Poslednji put sam ga čuo u 13.50 časova i još je bio OK. Posle dopune gorivom u Zadru vratio sam se na matični aerodrom.” Ovim je rečima, na aerodromu Triolo u Italiji u službenoj izjavi poručnik Kenet G. Sili iz 48. eskadrile 15. vazduhoplovne armije američke vojske opisao događaj koji će, po svemu sudeći, epilog – ili još jednu epizodu, pokazati budućnost kad postane istorija – dobiti pred srpskim pravosudnim sistemom skoro sedam decenija kasnije

U izveštaju o nestanku posade aviona, odnosno kapetana Majkla Brezasa, lični broj 0-813118, navedeno je da je dan bio vedar, bez oblaka, sa malo izmaglice. Lokid P-38L lajtning 44-25786 bio je naoružan sa četiri cal 0.50 mitraljeza i jednim cal 20 mm topom za “čišćenja neba”, odnosno održavanje tada već apsolutne premoći saveznika u vazduhu iznad još uvek okupiranog dela

Evrope. Brezas, pilot sa navršenom samo 21 godinom i dvanaest oborenih neprijateljskih aviona za dva meseca, uputio se u potragu za pogodnim mestom za sletanje kada je očigledno procenio da ne može sa oštećenjima doći do matične baze u Italiji. Kao jedno od poželjnih mesta za prinudno sletanje na savezničkim mapama bio je označen i Sombor koji je u to vreme, deset dana pre nego što će

jedinice Crvene armije i JA probiti Sremski front, vrveo od “iljušina” i “jakova” JA i Crvene armije. Nekoliko dana ranije su stigli 421. jurišni i 111. vazduhoplovni lovački puk JA iz Bačkog Brestovca i Novog Sada. Na aerodromu se zateklo i nekoliko američkih bombardera B-17 “leteća tvrđava” i B-24 “liberator”, koji su takođe verovatno sleteli u nuždi. Brezas je prizemio avion bez većih problema i ubrzo

RESTRICTED **CONFIDENTIAL** 2521 13476

MISSING AIR CREW REPORT 15th Ftr Com
15th Air Force

1. ORGANIZATION: Location: **Triolo, Italy** Command or Air Force: **15th Fighter**
Group: **15th Fighter (TS) AF** Squadron: **110**

2. SPECIFY: Place of departure: **Triolo L/O, Italy** Type of mission: **Fighter Sweep**
Target: **Vienna Area, Austria**

3. WEATHER CONDITIONS AND VISIBILITY AT TIME OF CRASH OR WHEN LAST REPORTED:
CAU: **with slight haze** Time: **1320** Last known position: **Vicinity of Magyarlad, Hungary**

4. GIVE: (a) Date: **4-2-45** (b) Last sighted: (c) Forced down: (d) Seen to crash:
(e) Specify whether: (f) Last contacted by radio: (g) No information:
(h) Last contacted by radio: (i) RESULT OF: (Check one only)

5. AIRCRAFT (LOST) (a) Enemy anti-aircraft: (b) Other: **AAF Serial Number: 44-25786**
(c) Enemy aircraft: (d) Enemy aircraft: **AAF Serial Number: 44-060942**

6. AIRCRAFT: Type, model & series: **P-38-5-10** AAF Serial Number (a): **44-060942**
7. NICKNAME OF AIRCRAFT: **Squadron No. 110** AAF Serial Number (a): **44-060942**

8. ENGINES: Type, model & series: (a) (b) (c) (d) (e) (f) (g) (h) (i) (j) (k) (l) (m) (n) (o) (p) (q) (r) (s) (t) (u) (v) (w) (x) (y) (z) (aa) (ab) (ac) (ad) (ae) (af) (ag) (ah) (ai) (aj) (ak) (al) (am) (an) (ao) (ap) (aq) (ar) (as) (at) (au) (av) (aw) (ax) (ay) (az) (ba) (bb) (bc) (bd) (be) (bf) (bg) (bh) (bi) (bj) (bk) (bl) (bm) (bn) (bo) (bp) (bq) (br) (bs) (bt) (bu) (bv) (bw) (bx) (by) (bz) (ca) (cb) (cc) (cd) (ce) (cf) (cg) (ch) (ci) (cj) (ck) (cl) (cm) (cn) (co) (cp) (cq) (cr) (cs) (ct) (cu) (cv) (cw) (cx) (cy) (cz) (da) (db) (dc) (dd) (de) (df) (dg) (dh) (di) (dj) (dk) (dl) (dm) (dn) (do) (dp) (dq) (dr) (ds) (dt) (du) (dv) (dw) (dx) (dy) (dz) (ea) (eb) (ec) (ed) (ee) (ef) (eg) (eh) (ei) (ej) (ek) (el) (em) (en) (eo) (ep) (eq) (er) (es) (et) (eu) (ev) (ew) (ex) (ey) (ez) (fa) (fb) (fc) (fd) (fe) (ff) (fg) (fh) (fi) (fj) (fk) (fl) (fm) (fn) (fo) (fp) (fq) (fr) (fs) (ft) (fu) (fv) (fw) (fx) (fy) (fz) (ga) (gb) (gc) (gd) (ge) (gf) (gg) (gh) (gi) (gj) (gk) (gl) (gm) (gn) (go) (gp) (gq) (gr) (gs) (gt) (gu) (gv) (gw) (gx) (gy) (gz) (ha) (hb) (hc) (hd) (he) (hf) (hg) (hh) (hi) (hj) (hk) (hl) (hm) (hn) (ho) (hp) (hq) (hr) (hs) (ht) (hu) (hv) (hw) (hx) (hy) (hz) (ia) (ib) (ic) (id) (ie) (if) (ig) (ih) (ii) (ij) (ik) (il) (im) (in) (io) (ip) (iq) (ir) (is) (it) (iu) (iv) (iw) (ix) (iy) (iz) (ja) (jb) (jc) (jd) (je) (jf) (jg) (jh) (ji) (jj) (jk) (jl) (jm) (jn) (jo) (jp) (jq) (jr) (js) (jt) (ju) (jv) (jw) (jx) (jy) (jz) (ka) (kb) (kc) (kd) (ke) (kf) (kg) (kh) (ki) (kj) (kk) (kl) (km) (kn) (ko) (kp) (kq) (kr) (ks) (kt) (ku) (kv) (kw) (kx) (ky) (kz) (la) (lb) (lc) (ld) (le) (lf) (lg) (lh) (li) (lj) (lk) (ll) (lm) (ln) (lo) (lp) (lq) (lr) (ls) (lt) (lu) (lv) (lw) (lx) (ly) (lz) (ma) (mb) (mc) (md) (me) (mf) (mg) (mh) (mi) (mj) (mk) (ml) (mm) (mn) (mo) (mp) (mq) (mr) (ms) (mt) (mu) (mv) (mw) (mx) (my) (mz) (na) (nb) (nc) (nd) (ne) (nf) (ng) (nh) (ni) (nj) (nk) (nl) (nm) (nn) (no) (np) (nq) (nr) (ns) (nt) (nu) (nv) (nw) (nx) (ny) (nz) (oa) (ob) (oc) (od) (oe) (of) (og) (oh) (oi) (oj) (ok) (ol) (om) (on) (oo) (op) (oq) (or) (os) (ot) (ou) (ov) (ow) (ox) (oy) (oz) (pa) (pb) (pc) (pd) (pe) (pf) (pg) (ph) (pi) (pj) (pk) (pl) (pm) (pn) (po) (pp) (pq) (pr) (ps) (pt) (pu) (pv) (pw) (px) (py) (pz) (qa) (qb) (qc) (qd) (qe) (qf) (qg) (qh) (qi) (qj) (qk) (ql) (qm) (qn) (qo) (qp) (qq) (qr) (qs) (qt) (qu) (qv) (qw) (qx) (qy) (qz) (ra) (rb) (rc) (rd) (re) (rf) (rg) (rh) (ri) (rj) (rk) (rl) (rm) (rn) (ro) (rp) (rq) (rr) (rs) (rt) (ru) (rv) (rw) (rx) (ry) (rz) (sa) (sb) (sc) (sd) (se) (sf) (sg) (sh) (si) (sj) (sk) (sl) (sm) (sn) (so) (sp) (sq) (sr) (ss) (st) (su) (sv) (sw) (sx) (sy) (sz) (ta) (tb) (tc) (td) (te) (tf) (tg) (th) (ti) (tj) (tk) (tl) (tm) (tn) (to) (tp) (tq) (tr) (ts) (tt) (tu) (tv) (tw) (tx) (ty) (tz) (ua) (ub) (uc) (ud) (ue) (uf) (ug) (uh) (ui) (uj) (uk) (ul) (um) (un) (uo) (up) (uq) (ur) (us) (ut) (uu) (uv) (uw) (ux) (uy) (uz) (va) (vb) (vc) (vd) (ve) (vf) (vg) (vh) (vi) (vj) (vk) (vl) (vm) (vn) (vo) (vp) (vq) (vr) (vs) (vt) (vu) (vv) (vw) (vx) (vy) (vz) (wa) (wb) (wc) (wd) (we) (wf) (wg) (wh) (wi) (wj) (wk) (wl) (wm) (wn) (wo) (wp) (wq) (wr) (ws) (wt) (wu) (wv) (ww) (wx) (wy) (wz) (xa) (xb) (xc) (xd) (xe) (xf) (xg) (xh) (xi) (xj) (xk) (xl) (xm) (xn) (xo) (xp) (xq) (xr) (xs) (xt) (xu) (xv) (xw) (xx) (xy) (xz) (ya) (yb) (yc) (yd) (ye) (yf) (yg) (yh) (yi) (yj) (yk) (yl) (ym) (yn) (yo) (yp) (yq) (yr) (ys) (yt) (yu) (yv) (yw) (yx) (yy) (yz) (za) (zb) (zc) (zd) (ze) (zf) (zg) (zh) (zi) (zj) (zk) (zl) (zm) (zn) (zo) (zp) (zq) (zr) (zs) (zt) (zu) (zv) (zw) (zx) (zy) (zz)

9. PERSONNEL LISTED BELOW REPORTED AS: (a) Battle Casualty: (b) Non Battle Casualty: (c) Total: **One (1)**

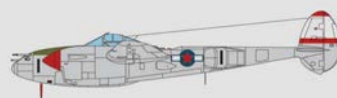
10. NUMBER OF PERSONS ABOARD AIRCRAFT: Crew: **One**; Passengers: **None**

11. FULL NAME (Last, first, initial) CURRENT NEXT OF KIN, RELATIONSHIP STATUS AND ADDRESS:
CREW: **BRZEZAS, Michael Captain** "MIA" **Mrs. Mary Brzezas (Mother)**
PORTION: **19 Morton Street**
110111 **Bloomfield, New Jersey**

12. CREW: **BRZEZAS, Michael Captain** "MIA" **Mrs. Mary Brzezas (Mother)**
PORTION: **19 Morton Street**
110111 **Bloomfield, New Jersey**

"NESTANAK: Američki izveštaji o gubitku aviona i "naš" lajtning na aerodromu Skopje 1945 ili 1946. godine

LOCKHEED P-38L

autor ilustracije: Lift here! Serbia

dužina	11.53 m
visina	3.91 m
raspon krila	15.85 m
posada	1
motori	2 x Allison V-1710 V12 snage po 1.194 kW
max. visina leta	13.000 m
max. brzina	712 km/h
težina prazan	5800 kg
težina najveća	9800 kg

naoružanje:

- 1 top 20 mm Hispano M2
- 4 mitraljeza 12.7 mm Borving MG53
- bombe (od 113, 227, 454 i 907 kg)
- nevođene rakete 112 mm ili 127 mm

na korišćenje JA. Tako je "munja" (engl. lightning – munja) ušla u sastav 111. lovačkog avijacijskog puka, a bele zvezde na američkim oznakama prefarbane su crvenom bojom, da bi kasnije po dolasku u Skoplje bile zamenjene oznakama Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva. Kompresor na motoru i kormilo pravca su još ranije popravljani, nestali točak se po odlasku crvenoarmejaca volšebno pojavio i čast da prvi isproba "lajtning" dobio je potporučnik Daković, iskusan pilot još iz doba Kraljevine Jugoslavije. Nekoliko dana kasnije, 111. puk je trebalo da se prebazi u Skoplje, sa nekoliko dana pauze u Beogradu, međutim po sletanju su ga primećili predstavnici američke diplomatske misije i počeli da postavljaju pitanja pa je odlučeno da "lajtning" odmah sutradan ujutro preleti do krajnje destinacije gde je stigao posle – zapisano je u letačkoj knjižici – 55 minuta leta. Do kraja 1945. i tokom 1946. godine Daković je još nekoliko puta leteo "lajtningom", jednom do Zadra i nazad, ali zbog nedostatka rezervnih delova odlučeno da avion bude rashodovan i predat je Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu da služi kao učilo. Sedamdesetih godina, ono što je od "lajtninga" ostalo prebačeno je u Muzej Jugoslovenskog vazduhoplovstva pored beogradskog aerodroma.

PREDISTORIJA MUNJE

Kako je svetski rat postajao sve izvesniji, u drugoj polovini tridesetih godina prošlog veka Vazduhoplovni korpus

je preko Beograda vraćen u svoju jedinicu a "lajtning" je ostao u Somboru na oduševljenje jugoslovenskih i ruskih pilota i avio-mehaničara koji su imali prilike da izbliza vide avion koji je već postao jedna od ikona najvećeg oružanog sukoba u istoriji.

Da bi predupredili da im "poklon sa neba" odnesu Sovjeti pri povlačenju, kako je bilo očekivano, vazduhoplovci JA su sa američkog aviona skinuli i sakrili točak! Diverzija je uspela i, kako navode autori M. Micevski i D. Frka u magazinu "Aeroplan" 3/90, na oproštajnoj večeri sovjetski komandant potpukovnik Grahovecki formalno je poklonio američki "lajtning" jugoslovenskom komandantu kapetanu Popadiću. Prethodno su i sve mešovite sovjetsko-jugoslovenske jedinice predate

američke vojske – vazduhoplovstvo će postati zaseban vid tek posle rata – izdao je zahtev X-608 za dvomotorni avion čija bi osnovna uloga bila presretanje neprijateljskih bombardera na visini. Dva potporučnika koji će kasnije dogurati do čina generala, Bendžamin Kelsi i Gordon Savil, lestvicu specifikacija su podigli veoma visoko, toliko da su mnogi proizvođači smatrali da ih je nemoguće ispuniti: traženo je da nosivost naoružanja bude minimum 1000 funti (454 kg), brzina najmanje 580 km/h i da visinu od 20.000 stopa (6100 m) avion može dostići za šest minuta. Kompanija Lokid, koja se u tom periodu kockala sa svojim opstankom i nade polagala na putnički avion "elektra", prihvatila se izazova i zadatak poverila konstruktorima Holu Hibardu i Klarensu Keliju Džonsonu, čiji je nekonvencionalni pristup uveliko obeležio mnoge uspešne Lokidove avione. Da bi omogućio pokretljivost pri zahtevanim brzinama i visinama, avion je imao dva trupa, "alison" V12 motore sa Dženeral ilektrikovim kompresorom, dva repa i pilotsku kabinu i naoružanje enkapsulirano na sredini krila. Ovakva konfiguracija imala je za posledicu da avion koji će nemački piloti kasnije nazvati *dvorepi đavo* (*Gabelschwanz-Teufel*, bukvalno: *đavo sa repom u obliku viljuške*) ima veliku gustinu i preciznost mitraljeske i topovske vatre – za razliku od jednomotornih lovaca, linija gađanja

Mali princ na munji

Posle ulaska SAD u "evropski" deo Drugog svetskog rata pisac tek objavljenog *Malog princa* Antoan de Sent Egziperi maja 1943. odlazi u Alžir da se priključi svojoj nekadašnjoj francuskoj eskadrili 2/33, tada pod komandom Amerikanaca koji su je opremili novim tipom aviona, lajtning P-38.

Granica uzrasta za pilote lajtninga bila je 35. Sent Egziperi sa svoje 43 godine i posledicama ranijeg teškog loma ramena uspeo je, zahvaljujući vezama, da posle sedam nedelja preobuke dobije odobrenje za letenje. U junu je unapređen u komandanta grupe 2/33, 21. jula leti u prvoj misiji iznad Rone i Provanse. Deset dana kasnije greška pri sletanju posle druge misije poslužila je američkoj komandi da ga povuče sa letачkih misija – jer su njegove godine i fizičko stanje hendikep za pilotiranje lajtningom.

Posle osam meseci potezanja svih zamislivih veza – i završetka knjige *Mudrost peska* (kod nas objavljene kao *Zemlja ljudi*) koja će biti posthumno objavljena – uspeva da se vrati u avion. Odobreno mu je pod uslovom da ne leti u više od pet borbenih misija. Dobrovoljno se javljao za svaki let. U 8.45 h 31. jula 1944. poleće u svoju devetu misiju, fotografisanje područja Grenobla i Ansija. U 13.30 h nije se vratio i imao je goriva za još sat leta. U 14.30 znalo se da se dogodilo najgore.

U njegovoj sobi pronađeno je i pismo u kom kaže: "Ne brinem hoću li umreti u ratu ili poludeti zbog ovog letećeg torpeda koji nema ništa sa stvarnim letenjem i koji pretvara pilota u knjigovođu indikatora i prekidača. Ali ako se vratim živ iz ovog nezahvalnog ali neophodnog 'posla', za mene će postojati samo jedno pitanje: Šta jedan čovek može da kaže čovečanstvu? Šta treba da kaže čovečanstvu?"

Gotovo pola veka nagađalo se gde je i kako nestao Sent Egziperi, uključujući i priče da je živ zarobljen pa ubijen u Dalmaciji. Istočno od ostrva Riu kod Marselja 1998. godine jedan francuski ribar je našao Sent Egziperijevu srebrnu narukvicu s delom pilotske uniforme. Početkom aprila 2004. istraživači Francuskog departmana podvodne arheologije potvrdili su da je olupina jednog lokid P-38 lajtninga, pronađena na dnu u blizini Marselja 2000. i izvađena iz mora oktobra 2003, bila olupina Sent Egziperijevog aviona.

Uzrok pogibije nije utvrđen. Ne smatra se verovatnim da je oboren, jer nemački izveštaji o vazdušnim borbama 31. jula 1944. ne navode nijedno obaranje na Mediteranu. Na olupini Sent Egziperijevog P-38 nema nikakvih tragova pogodaka. Nagađa se o tehničkom kvaru, a neki veruju da je Sent Egziperi možda izvršio samoubistvo.

Foto: Life

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

niti je prolazila kroz polje elise niti je bila "raširena" kao kad su mitraljezi na krlu i poklapala se sa vidnom linijom pilota. Projekat je pobedio na konkursu juna 1937. i naručen je jedan prototip po ceni od 163.000 tadašnjih dolara. Iako je cena razvoja i izrade bila višestruko veća, Lokid je prihvatio rizik i – sa više od 10.000 proizvedenih primeraka – ispostavilo se da je to bio uspešan poslovni potez.

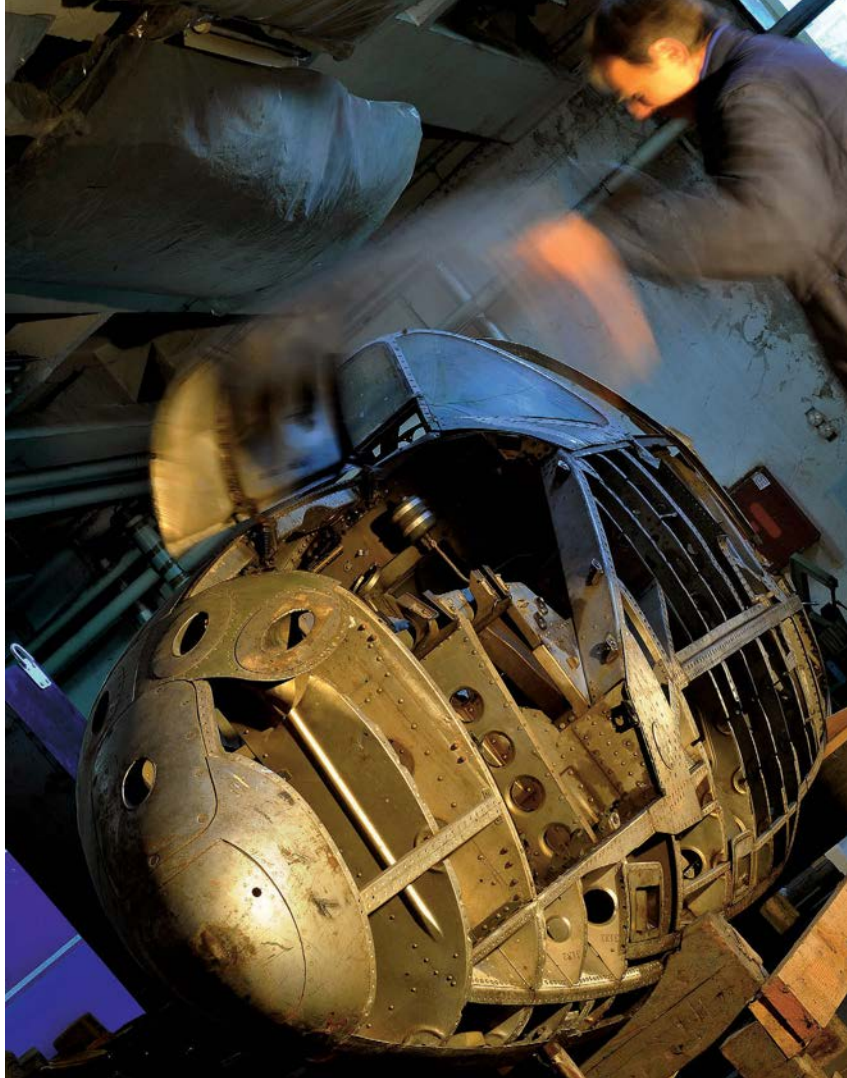
Prvi let XP-38 (X kao eksperimentalni)

obavljen je 27. januara 1939. Posle samo šest sati letnih ispitivanja, 11. februara, da bi se pridobila podrška javnosti za novi avion sa projekta je skinuta oznaka tajnosti i pilot Ben Kelsi oborio je sa XP-38 brzinski rekord u preletu od Kalifornije do Njujorka. Let je, sa dva sletanja radi popune goriva, trajao sedam časova i dva minuta i završio se neslavno: avion je uništen neposredno pred sletanje na aerodrom Mičel fild. Po jednim

podacima, došlo je do zaleđivanja karburatora a po drugim – udario je u drveće. Koji god razlog bio, ministarstvo odbrane bilo je oduševljeno brzinom i performansama novog aviona i naručilo seriju prototipa YP-38. Top cal. 37 mm i četiri mitraljeza (po dva cal 13 mm i cal 15 mm) činili su YP-38 do zuba naoružanim za predviđenu namenu, a količina municije i raznovrsnost naoružanja povećavale su se s vremenom i usklađene sa performansama aviona učinile Lokidov avion verovatno najubojitijim lovcem presretačem svog vremena, ali i veoma uspešnim jurišnikom i izviđačem. Evropa je bila već u ratu 17. septembra 1939. kada je poleteo prvi od 13 prototipa. Tri dana kasnije poručeno je 66 aviona. Engleska i Francuska su naručile više od 600 aviona koji su bili opremljeni znatno slabijim motorima. Prema nekim informacijama, Englezi i Francuzi su radi lakšeg održavanja želeli iste motore kakvi su bili na takođe naručenim američkim lovcima "tomahawk" (Curtiss P-40 Tomahawk), dok prema drugima američka administracija nije želela da rizikuje da "lajtning", konkretno tada revolucionarni kompresori u kojima je ležao ključ odličnih performansi motora aviona, padnu u ruke neprijatelju. Po okupaciji Francuske, Britanija je preuzela celokupnu narudžbinu a letelicu su nazvali "lajtning" i pod tim imenom P-38 ući će u istoriju. Neza dovoljni oslabljenom verzijom, otkazali su porudžbinu, nadenuvši mu nadimak "uštrojena munja" (*Castrated Lightning*). Da SAD nisu ušle u rat, Lokid bi verovatno nastavio nimalo prijatne pregovore sa engleskim ministarstvom odbrane radi kompenzacije štete od oko 15 miliona tadašnjih dolara, međutim posle napada na Perl Harbor, američka avijacija preuzela je ugovor za isporuku aviona i tako su francuske "munje" 322F promenile vlasnika dva puta pre nego što su bile proizvedene!

RATNO ISKUSTVO

Zahvaljujući dugom doletu, prvi avioni P-38 koji su učestvovali u ratu bili su izviđači oznake F-4 iz 8. fotografske (izviđačke) eskadrile u bazi u Australiji, a od kraja maja 1942. lovački "lajtninzi" patroliraju nad morem prvo nad Aleutskim ostrvima u severnom Pacifiku a

MUZEJ VAZDUHOPLOVSTVA: Ostaci "našeg" lajtninga u podrumu

Foto: Igor Salinger

zatim i nad Atlantikom. Tokom operacije "Bolero" (promena baze američkih snaga na evropsko ratište) 15. avgusta 1942. zabeležena je i prva američka vazдушna pobjeda protiv nemačkog Luftvafea, kada je poručnik Šanahan svojim P-38 oborio četvoromotorni bombarder "foke vulf kondor". Dugi dolet "lajtninga" došao je kao naručen za zaštitu formacija savezničkih bombardera, prvenstveno "letećih tvrđava" B-17 i "liberatora" B-24, koji su kako je rat odmicao skoro svakodnevno bombardovali okupirane delove Evrope. Pre toga novi P-38 su poslani na severnoafričko ratište. U sukobu jedan na jedan "lajtning" se pokazao manje okretnim na visini od "meseršmita" 109 i trpeo je značajne gubitke. Na manjim visinama i u obrušavanju situacija je bila drugačija, avion se ponašao agilnije i ukoliko bi neprijatelja "uhvatio u nišan", dolazile bi do izražaja velika gustina i preciznost mitraljevske i topovske vatre. Upravo iz ovih razloga postala je praksa da "lajtninzi" na povratku iz misije mitraljiraju nemačke aerodrome i druge ciljeve iznad kojih bi preletali, sada u funkciji lovca-bombardera, odnosno jurišnika. Za ovu namenu

molli su da nose lansere nevođenih raketa kalibra 4.5 inča (112 mm) ili 5 inča (127 mm) i klasičnih avio-bombi, najčešće od 500 funti (227 kg). Zanimljivo je da je tokom invazije na Normandiju komandant 8. vazdušne armije Džimi Dulitl izabrao da leti u "lajtningu" kako bi nadgledao tok operacije, kažu između ostalog i jer je u metežu nad nebom Francuske od svih aviona "lajtning" zbog karakteristične siluete bilo najteže greškom zameniti za neprijateljsku letelicu.

Koliko je P-38 značio američkoj vojsci u drugoj polovini rata govori i podatak da je cela površina Lokidove fabrike u Kaliforniji, gde su se avioni proizvodili, u strahu od napada japanskih pilotasamoubica maskirana tako da gledano iz vazduha izgleda kao – ruralni pejzaž, sve sa lažnim drvećem, farmama, kućama, putevima, čak su se i radnici fabrike u okviru dnevnih aktivnosti kretali po lažnoj farmi, prostirali veš, pomerali automobile, vozili traktore... U operaciji maskiranja Lokid i američka vojska imali su i pomoć scenografa iz obližnjih filmskih studija "Volt Dizni", "Paramaunta" i "Tventi senturi foksa". Do kraja rata kamikaze

nisu napale a proizvedeno je preko 10.000 primeraka "lajtninga" od kojih je pethiljaditi ofarban u narandžasto i nazvan "Jipi" (Yuppee). "Jipija" su Lokidovi probni piloti prikazivali na demonstrativnim letovima koji su uključivali i po današnjim bezbednosnim standardima nezamislive vratolomije poput sporig valjka (rotacije oko ose leta) sa jednim ugašenim motorom i to na maloj visini. Pored lovačke i jurišne uloge, do kraja rata avioni P-38 raznih varijanti upotrebljavani su i za zahtevne misije poput obeležavanja ciljeva (zapaljivom municijom, posle koje sledi dejstvo drugih aviona) i aerofoto snimanje. U okupiranom Beogradu silueta "lajtninga" na nebu bila je siguran znak da će narednih dana uslediti savezničko bombardovanje "liberatora" i "letećih tvrđava".

NAŠ SLUČAJ

Skoro 70 godina pošto je već jednom spletom istorijskih okolnosti i uz pomoć balkanske snalažljivosti promenio vlasnika, jedini jugoslovenski "lajtning", tačnije ono što je od njega ostalo, našao se u centru nimalo prijatnog sleda događaja koji je za direktne i vidljive posledice do sada imao razrešenje dužnosti direktora Muzeja vazduhoplovstva Beograd, uz prethodno pokretanje krivičnog postupka protiv tada još aktuelnog prvog čoveka ove institucije kome se stavlja na teret zloupotreba službenog položaja. Konkretno, da je delove "lajtninga" 44-25786 nameravao da razmeni sa kolekcionarom iz Amerike za repliku aviona "blerio" i određenu sumu dolara – mimo važećih propisa, blago rečeno.

Da sve ne bi bilo crno-belo i jednostavno, oko "lajtninga" je isplivalo sve i svašta i nevezano za ovaj eksponat, korišćene su fraze i termini poput mobinga, vojno i civilno kadrovanje, prijateljske veze, nestručnost, bezakonje i slične, manje ili više maštovite. Bilo kako bilo, direktor Predrag Grandić je smenjen, pravosudni organi se bave utvrđivanjem činjenica iz krivičnih prijava, Muzej je dospao pod lupu javnosti – i ne samo javnosti – a ostaci "lajtninga" su i dalje u njegovom depou kao nemi svedoci jednog delića istorije avijacije na ovim prostorima, i čekaju izlaganje u okviru postavke. ¶

IGOR SALINGER

Jubiley

10. Beogradski festival igre
5-19. april 2013.

Vip s ponosom podržava
BELGRADE DANCE FESTIVAL bdf

5. april, 20h | Sava Centar
Ballet Jazz Montreal | Kanada

6. april, 20h | Opera Madlenianum
Danski plesni teatar | Kopenhagen, Danska

6. april, 20h | Kulturni centar, Pančevo
7. april, 20.30h | Beogradsko dramsko pozorište
Kompanija Niva Šenfila i Orena Laora | Tel Aviv, Izrael

8. april, 20h | Jugoslovensko dramsko pozorište
Balet Preljokaž | Eks en Provans, Francuska

9. april, 20h | Pozorište na Terazijama
Peeping Tom | Brisel, Belgija

Vip poziva Vesnu Orlić
12. april, 20h | Sava Centar
Balet Državne opere | Beč, Austrija

14. april, 20h | Opera Madlenianum
Pekinški plesni teatar | Peking, Kina

15. i 16. april, 20h | Beogradsko dramsko pozorište
Alias | Ženeva, Švajcarska

17. april, 20h | Opera Madlenianum
18. april, 20h | Srpsko narodno pozorište, Novi Sad
MaggioDanza | Firenca, Italija

18. april, 20h | Beogradsko dramsko pozorište
Ultima Vez | Brisel, Belgija

19. april, 20h | Sava Centar
Kulberg balet | Stockholm, Švedska

komunikacija
u pokretu vip

Dr Ristić
dom zdravlja +

**01.-31.
MART**

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

MART JE MESEC ZA DAME

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

KRST NA RETROVIZORU

Pozorišna iluzija za državni, VREME 1157

Nema tih para koje bi bile prevelike da bi se Evropi poslala poruka-podsećanje da je prava evropska (hrišćanska) civilizacija nastala ovde, kude nas, u Niš. Da je naš Konstantin, Koča, Kole, dozvolio hrišćanima da izmire iz katakombi i da slobodno kače badnjake na hladnjake i krstove na retrovizore. Odatle samo još jedan korak pa da priča onog srpskog istoričara i ruskog akademika o izmišljenoj istoriji kojom su nas trovali krijući od nas i od sveta činjenicu da su Srbi narod najstariji i da su svi poznati jezici u civilizovanom svetu derivati prajezika zvanog indosrpski, uđe u zvanične školske programe. I da nam je svima zajednički askurdel rodod iz Vinče.

Doduše, nogu su prvi povukli braća Makedonci tvrdeći da su i Aleksandar (Aco) i tatko mu Filip (Fikjo) našinci, a Grcite da puknat od maka...

Kad običan prosečan građanin počne da priča takve priče, rodbina se zabrine, a doktori prepisuju jake lekove ili traže uzroke u nesrećnom detinjstvu, u raspinjanju Ega između satanskog Ida i prepodobnog

Superega. Ali kad te priče država podržava i za te priče daje pare (koje su s'g skupe jer je oskudacija), onda je to svetinja identiteta, nacionalni ponos, a i kulturološki keč u rukavu u beskrajnom pokeru s Evropom.

Vladimir Pavlović

ŠIJA I VRAT

Vežbanje državnog udarčića, VREME 1157

Simpatična je Teofilova logika "Je li tako? Tako je." Ma ne, trebalo bi odsečnije, kano Radovan III onomad – interpunkcijom: "Jel tako, tako je!"

Dakle, da mu odgovorim na pitanje: "A ako je već tako, kako bi se zvao nedobrovoljni odlazak neke vlasti usred mandata, a bez prethodnog gubljenja parlamentarne većine? Zvao bi se državni udar." Ups, nema potrebe da on već sam sebi odgovara. Pa lepo, onda je nekoliko puta famoznih "devedesetih" protiv Miloševića pokušao državni udar, recimo to je bio Vidovdanski sabor.

A šta je ovo: "Malo se piše o tome da se u Zrenjaninu glasalo samo po selima, uz jednu jedinu gradsku MZ, što nije važno istaći zarad nekog 'urbanog rasizma' nego zato što je statistička činjenica da seoski elektorat pretežno glasa konzervativnije". Rekli bismo nije šija nego vrat, i ne samo to – Teofil iz njemu znanih razloga insistira da je Napredna stranka konzervativnija. Što, kad dobija evropske pohvale (o čemu lično ne mislim nešto mnogo dobro). Da nije možda zbog ćirilice u Novome Sadu?!

Teofil pominje "trenutne okolnosti". Nije li najtrenutnija okolnost ova "mlečna afeta" oko aflatoksina? Nema veze, nekima je to već alfa i omega. Čuo sam da DS time "ruši vladu". A imam razloga verovati, kao i on "svojima" što veruje. Po Teofilovoj logici to

je državni udar. Jel tako, tako je!

Pa samo da primetim da se nisu nešto proslavili. Od tri izborna mesta, rezultat nula. Kako nijedno da preotmu? Da narod izađe i kazni nesposobne? Da razočarani glasači SNS-a i SPS-a ostanu kod kuće? Kako se to nije dogodilo... Pitanje za organe DS-a, pa i Teofila koji je sve više u njima... ili barem sa njima.

Ivan Vukadinović

ČITANJE BEZ PREDAHA

O sukobu, pomirenju i saradnji sa Zoranom Đinđićem, VREME 1157

Intervju je izvandredan, po sadržaju, formi, pitanjima i pre svega po odgovorima, gde se ogledaju Mićunovićev intelekt i pronicljivost. Pročitao sam ga takoreći bez predaha jer mi je već na početku obećavao dobru lektiru tj. informaciju ne samo o mojim istomišljenicima nego i o misionarima i prosvetiteljima Srbije a to su Mićunović i Đinđić. Možda to moje oduševljenje njima ima neke veze s tim da sam i ja 70-ih godina studirao u Nemačkoj, doduše ne filozofiju nego sam završio mašinski fakultet ali sam politički bio vrlo aktivan i obrazovan. Sve što je Đinđić svojevremeno govorio, osećao sam kao da je vadio iz mojih usta i misli, jer su očigledno nemačka kultura i njihovo stvaralaštvo slično delovali na nas. Velika je tragedija što smo izgubili Đinđića i jednako velika što Mićunovićeva misao i razum nisu više došli do izražaja, npr. da on bude predsednik Srbije. Hvala mu što je bio protiv isključenja Petrovića i Jeremića iz DS-a, i tako ostao veran duhu intelektualca i demokratije.

Petar Mladenović

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurirom)	Srbija (poštom)	kontinentalna Evropa (površinskom poštom)	ceo svet (avionom)
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 205-13281-15**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na **www.vreme.com/pretplata**. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

dopisnica iz

BORA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

OKOLINA BORA, U ISTOČNOJ SRBIJI, JEDAN JE OD NAJSTARIJIH RUDARSKIH CENTARA U EVROPI, UZ TRAGOVE KOJI POTIČU IZ NEOLITA I BAKARNOG DOBA. ZNATNIJA EKSPLOATACIJA BAKRA, SREBRA I ZLATA ZAPOČELA JE TEK U 20. VEKU – PRE TOGA TU SE NALAZILO SEOSKO NASELJE I OGROMNO DRVO BORA, KOJI SU NESTALI SA IZGRADNJOM KOPA I URBANOG CENTRA...

U POSLERATNOM PERIODU, POVRŠINSKI KOP SE SASVIM Približio GRADSKOM NASELJU. NE MOGU DA ZAMISLIM DA POSTOJI JOŠ JEDNO MESTO NA SVETU ČIJA SE GLAVNA ULICA ZAVRŠAVA... SPEKTAKULARNOM PROVALIJOM, NASTALOM PROŠIRIVANJEM KOPA... JEDAN OD TURISTIČKIH LIFLETA S PONOSOM ISTIČE DA SE TU NALAZI "NAJVEĆA RUPA NASTALA LJUDSKOM AKTIVNOSTU, U ČITAVOJ EVROPI", SAMO NEKOLIKO MINUTA OD CENTRA GRADA...

UPRKOS SVOJIM RURALNIM KORENIMA, VEĆINA STANOVNIKA BORA KAO DA JE SREĆNA ZBOG RUDARSKE INDUSTRIJE. NEKADA JE TO DONOSILO PROSPERITET, KOJI JE PREKINUT EKONOMSKOM PROPAŠĆU NAKON RASPADAJUGOSLAVIJE. POČETKOM 20. VEKA, BORSKI RUDNICI SU BILI INTERNACIONALNI PROJEKT, KOJEG JE INICIRAO NEMAC IZ (TADA) AUSTRO-UGARSKOG BANATA, ĐORĐE WEIFERT, ZAJEDNO SA FRANCUSKOM KOMPANIJOM, I STRUČNJACIMA ANGAŽOVANIM IZ NEMAČKE. U OVAJ KRAJ SJATILI SU SE LJUDI SA RAZNIH STRANA. TU MEŠAVINU NACIJA I KONFESIJA ODRAŽAVA IKONA KOJA SE I DANAS ČUVA U BORU. IAKO PROIZILAZI IZ PRAVOSLAVNOG NASLEĐA, IKONA PRIKAZUJE VLASNIKE RUDNIKA, OBUČENE U SKROMNU RUDARSKU ODEĆU, KOJI KLEČE PREMA KATOLIČKOM OBIČAJU.

INDUSTRIJSKI KRAJOLIK BORA IZGLEDA JOŠ
ČUDNIJE U KONTEKSTU DUNOG PRIRODNOG OKRU-
ŽENJA. OBLIŽNJA PLANINA CRNI VRH JE DOSPELA
U VESTI NAKON PADA MILOŠEVIĆA, GODINE 2000.,
KADA JE OBELODANJENO DA JE TAMO TOKOM NE-
KOLIKO GODINA U TAJNOSTI GRAĐEN KOMPLEKS
MEGALUKSUZNIH ZGRADA I HOTELA, FINANSIRANIH
OD GRUPE DRŽAVNIH FIRMI. SVE TO USRED TEŠKO
PRISTUPAČNOG KRAJA BEZ PUTNE INFRASTRUK-
TURE, ALI UZ IZGRAĐEN HELIODROM, KOJI
OMOGUĆAVA SAOBRAĆAJ HELIKOPTEROM...

GRADEVINARI SU BILI OBAVEZANI DA NE GO-
VORE JAVNO O PROJEKTU, A ČUVARI SU
SPREČAVALI PRILAZ RADOZNALACA. PRETPOS-
TAVLJA JE DA JE DO PRESTANKA GRADNJE
UTROŠENO OKO 65 MILIONA DOLARA DRŽAV-
NOG NOVCA. S OBZIROM DA BI RAD NA ZAVR-
ŠETKU TIH OBJEKATA ZAHTEVAO DODATNE MILI-
ONE, SVE JE NAPIŠTENO. KADA SAM SE TAMO
ZATEKAO, SREO SAM SAMO NEKOLICINU ČUVARA,
ŽELJNIH RAZGOVORA, TOKOM DOSADNE
DVONEDELJNE SMENE...

JEDAN OD ČUVARA MI JE ISPOVEDIO ČITAVU
SVOJU ŽIVOTNU PRIČU. KAO I SVI, ON JE BIO
SVESTAN APSURDNOSTI OVOG MESTA, SA SVIM
HOTELIMA, SAUNAMA, BAZENIMA, DZINOVSKIM
GARAZAMA, KOJI TRUNU NASRED PLANINSKOG
VRHA... NIKO NIJE OBJASNILO ČEMU SVE TO, NI-
TI KO SU TREBALO DA BUDU BOGATI
KLJENTENTI?

GODINAMA NAKON ŠTO JE PREKINUTA
GRADNJA, TA ZDANJA PROPADAJU, BEZ
NEKOG PLANA ŠTA DALJE, USRED OSIROMA-
ŠENOG REGIONA ISTOČNE SRBIJE. PUSTO
I OKRUŽENO VELIKANSTVENOM BUKOVOM
ŠUMOM, TO JE BAR SAVRŠENO MESTO
NA KOJEM MOŽEMO DA MEDITIRAMO
NAD VLASTITOM GLUPOŠĆU...

Slike

Mi se nismo fotografisali, mi smo se slikali. Kod fotografa. I brižno u foto-albumu čuvali slike.

U početku, retko. Malo nas, rođenih sredinom prošlog veka, ima one golišave bebi slike ili one gde učimo da hodamo. Na prvo slikanje išlo se porodično i takva je i moja prva slika, slikana u Vukovaru. Sa mamom, tatom i bratom. Imam oko tri godine, na slici se po garderobi vidi da je mama vrsna krojačica, imam haljinu sa okruglim izrezom, sa karnerima umesto rukava, ispod je lepa bluza, šarena, preko izreza haljine šepuri se kragna, maminom veštinom doterani su i svi ostali na slici, ali se dobro vidi da je mama – krojačkim makazama doterala i moje šiške. Možda su mi zato u ruke tutnuli ogromnu loptu, i ona je šarena, boje su neprepoznatljive jer slika je crno-bela i svi, ozbiljni da ozbiljniji ne možemo biti, sedimo i gledamo onako kako je strogo komandovano. Pravo u fotoaparati. Komande za osmejak, očigledno, nije bilo.

Na sledećoj sam sa bratom i sestrom od ujaka, malice starija nego na prvoj, u Miklešu smo, vidno je da smo na kirbaju jer brat, nešto stariji od mene, u desnoj ruci, ali kao pištolj, drži liderskog konjića i preozbiljno gleda ispod obrva; sestra, nešto mlađa od mene, prigrllila je lidersko srce, suze su joj već krenule, ali još se nije rasplakala; a ja, namrgođena kao da sam ljuta na ceo svet (ne znam zašto, više nemam koga da pitam), desnom rukom grlim lidersku lutku. Kosa mi je kao i na prvoj slici, skroz bela, skroz kratka, tanucna i ravna – i opet doterana krojačkim makazama.

Na trećoj, slikanoj u Somboru, još nisam školarac, smeškaju se moje sestre od tetke, a smeškamo se i moj brat i ja. Svi smo u zimskim kaputima i pantalonama, bratu i meni sašila je mama, sestrama njihov tata, kosa mi je nešto tamnija, duža i jača, imam i mašnicu, ali su šiške – i dalje krojačko delo.

Na četvrtoj, opet porodičnoj, slikanoj naravno opet u Somboru, mama nas je kao i uvek sve vešto doterala, svi smo blago nasmešeni, a ja sam u svečanoj haljini sa belom kragnom i kočoperim se sa plavim kikirikama, sa širokim mašnicama, a kočopere se i šiške, verovatno prvi put frizerskom rukom doterane – jer postala sam školarac.

Kada postaneš školarac, iako si još pre škole shvatio razliku između slikanja i fotografisanja – i dalje se slikaš. Slikanje postaje češće. Pojedinačno: ako si učesnik na nekoj pri-

redbi i uzdignute glave recituješ bez mikrofona; na dan kada si postao pionir, a omladinac ti veže pionirsku maramu; na dan kada si postao omladinac i svečano ti uručuju omladinsku knjižicu; na dan kada ti pioniru vežeš pionirsku maramu; kada čitaš svoje literarno delo... Grupno: na sletovima, ekskurzijama, na kraju svake školske godine... I u školskim odmaralištima na moru, na Rabu i u Vodicama, gde su do četvrtog osnovne i dečaci i devojčice bosonogi – i samo u kupaćim gaćicama. Svi slični i svi razdragani.

Preko noći postaješ srednjoškolac, sa sve tamnijom, crvenkasto braon kosom, sada je slika sve više, u mnoge kuće uselili su se i fotoaparati, slike nastaju raznim povodima, skoro sve su amaterske i sve – i dalje crno-bele.

Prvo "zvanično" slikanje je za ličnu kartu, kod "Foto Radojevića", a prvo gordo-setno, sa prvom frizerskom frizuricom, takođe kod "Foto Radojevića" – za maturalni tablo – koji će celo leto ukrašavati izlog najposećenije modne somborske prodavnice i oči presrećnih roditelja.

Množe se godine, množe se slike i porodične i pojedinačne – množiš se i ti.

I odmah slika tvog malenog čeda (nema ni on golišave), ima više nego tvojih slika do petog osnovne.

Naglo, godine se više ne množe već kao da skaču na

kub, sve više je slika u boji: porodičnih, pojedinačnih, sa posla, generacijskih i drugih jubileja, skupova, proslava... I shvataš da ćeš imati više fotografija iz starosti nego iz mladosti, a na polici je sve više foto-albuma. Trenutno, dvadeset jedan.

Onda tvoje čedo dobije svoje čedo.

Zuje kamere, škljocaju fotoaparati, svetlucaju mobilni, još u porodilištu i od silnog svetlucanja – oslepeli foto-albumi.

Nema više onog dobrog starog običaja da sliku ponosno odneseš ponosnim dedama i bakama i najbližoj rodbini.

Istina, dođu potomci kod tebe, uključe onaj fleš-prcmoljak u tvoj kompjuter, prcmoljak, dok trepneš, pljućne u kompjuter na stotine fotografija (i golišavih), a čedo nema ni godinu dana, pa ako ti je stalo da fotografije imaš i u foto-albumu, da foto-album držiš u krilu i s toplinom da listaš stranice, umesto da zuriš u hladni ekran – biraj slike koje želiš, pa snimi na DVD, pa nosi kod fotografa...

Jesam.

I opet ću.

> Beograd > Hyatt Regency Hotel
> Kristalna dvorana > 4. april 2013.

pro-femine

> REGIONALNA KONFERENCIJA
MAGAZINA **LEPOTA & ZDRAVLJE** 2013

Šta žene žele

Partneri konferencije:

Program konferencije

08.45 - 09.30 Registracija učesnika

09.30 - 09.40 Otvaranje konferencije: Lidija Čulibrk, glavna urednica magazina *Lepota i zdravlje*

09.40 - 10.40 Panel 1: **Estregion**: Šta žele, o čemu sanjaju i čega se plaše Srkinje, Hrvatice, Slovenke, Bosanke, Crnogorke i Makedonke.

Melina Kamelić, portparolka TV *Al Jazeera*, Sarajevo; Duška Jovanić, novinarka i spisateljica, Beograd; Sonja Hodak, novinarka, Zagreb; Lidija Pavlin, direktorica agencije *Nicha*, Ljubljana; dr Lidija Rakočević, pedijatar, Podgorica; dr Nina Miteva, predsednica *Udruženja stomatologa Makedonije*, Skopje. Moderator: Dragana Đermanović, *PRpepper*, Novi Sad

10.40 - 11.05 Case Study 1 – Šta nas zaista može izlečiti: Dr Mirjana Mićović, pedijatar i reiki učitelj, Beograd

11.05 - 11.25 Coffee break

11.25 - 11.50 Case Study 2 – Biti trudna u Srbiji – 2.0: Prof. dr Aleksandra Novakov Mikić, Novi Sad

11.50 - 12.50 Panel 2: **Make Me Beautiful**: Smeh i suze estetske hirurgije. Dr Violeta Skorobać, estetski hirur, Beograd; Žana Poliakov, spisateljica i kolumnistkinja *Lepote i zdravlja*, Beograd; dr Zoran Milivojević, psihoterapeut, Ljubljana; Nada Miletić Nevajda, *Beiersdorf*, Beograd; dipl. inž. Manuela Šapro, kozmetološkinja i fitoterapeutkinja, Zagreb; Ksenija Mijatović, muzička zvezda, Beograd. Moderator: Jelena Joksimović, *Ljepota i zdravlje*, Banjaluka

12.50 - 13.15 Case Study 3 – Dobre žene i dobre knjige – o književnim nagradama i književnim nepravdama: Dr Vladislava Gordić Petković, članica žirija NIN-ove nagrade

13.15 - 14.15 Panel 3: **Ženska tastatura**: Koje autorkе čitamo/gledamo/slušamo, powered by Biljana Srbijanović, dramska spisateljica, Beograd-Pariz-Baku; Suzana Trninić, autorka emisije *Kažiprst*, B92, Beograd; Vedrana Rudan, spisateljica i kolumnistkinja, Rijeka; Vesna Dedić, TV autorka i spisateljica, Beograd; Tatjana Vehovec, blogerka, *Mooshema*, Novi Sad; Danica Vučenić, autorka emisije *Jedan na jedan*, RTV, Novi Sad. Moderator: Denis Kolundžija, novinar, *Dnevnik*, Novi Sad

14.15 - 15.15 Lunch break powered by

15.15 - 15.40 Case Study 4 – Kako sam postala JA: Marija Vrebalov, odbornica, *Skupština grada Novog Sada*

15.40 - 16.40 Panel 4: **Multitasking**: Žene u popularnoj kulturi 21. veka, powered by Nevena Rendeli, urednica, *HTV*, Zagreb; Senka Kurt, direktorka Informativnog programa, Radio *Stari grad*, Sarajevo; Sanja Purić, *Gloria*, Beograd; Olivera Balašević, filmska producentkinja, Novi Sad; Biljana Cincarević, slikarka, Beograd; Jovanka Todorović, *LABRIS*, Beograd. Moderator: Ivan Stanković, *Communis*, Beograd.

16.40 - 17.05 Case Study 5 – Ples sa vukovima: Aja Jung, *Beogradski festival igre*, Beograd

17.05 - 17.20 Coffee break powered by

17.20 - 18.20 Panel 5: **Da li je đavo odneo Pradu**: Moda u zemlji sa prosečnom platom od 350 evra. Gabriela Vinković Mirković, *JOY*, Novi Sad; Snežana Dakić, *U trendu*, Beograd; Svetlana Preradović, *Grazia*, Beograd; Valentina Obradović, *AMC*, Beograd; Đurđica Vorkapić, dizajnerka, vlasnica modne kuće *Hippy Garden*, Zagreb; Maja Štamolj Droljc, dizajnerka, Ljubljana. Moderator: Igor Todorović, modni dizajner

18.20 Zatvaranje konferencije: Jasmina Ubiparip, izvršna urednica magazina *Lepota i zdravlje*

18.30 - 19.30 After work cocktail party powered by

Učesnici konferencije

150 profesionalaca iz oblasti medija, marketinga, PR-a, komunikacije, umetnosti, univerzitetski profesori i studenti, predstavnici najuticajnijih kompanija i medijskih agencija iz celog regiona

Kotizacija za učesnike

6.600 dinara (sa PDV-om) – Srbija; 60 evra – inostranstvo
Info: goran.anicic@color.rs

Tweet wall
#PROFEMINE2013

Pratite nas na fejsbuku

Medijska pokrivenost

Izdanja magazina „Lepota i zdravlje“ u svih 6 država regiona (ukupni broj čitalaca – 800.000)
Ostali magazini i internet portali Color Press grupe u Srbiji i regionu (ukupni broj čitalaca – 2.500.000)
Akreditovani novinari iz štampanih medija, televizijskih i radio stanica, novinskih agencija, internet portala, kao i nezavisni blogeri.

Akreditacije za medije i NVO

Kontakt: Ivana Petrović –
ivana.petrovic@color.rs

Hotelski smeštaj

Info: katarina.drobac@color.rs

Medijski partneri

Izložba
“ženskih”
oglasa sa
kraja 19. i
početka 20.
veka

U sklopu *Pro-Femine 2013* biće postavljena i izložba štampanih oglasa iz novina s kraja 19. i početka 20. veka, koji su damama nudili kozmetička sredstva, reklamirali krojačke salone, modiskinje... Izložbu su postavile kustoskinje Muzeja Grada Novog Sada – Ivana Jovanović Gudurić i Tijana Jakovljević Šević.

060 1234 www.vipmobile.rs

Sve u biznisu ima rok,

Samsung Galaxy S III Mini

1 din

uz BizPartner Zauvek 1800
za 3.990 din mesečno

Windows phone 8S by HTC

1 din

uz BizPartner Zauvek 1800
za 3.990 din mesečno

Novo u Vipu!
Samsung Galaxy Note II

1 din

uz BizPartner Zauvek 4000
za 6.990 din mesečno

samo minuti u novim BizPartner tarifama traju zauvek

Od sada, sa BizPartner Zauvek tarifama prebaci svoje neiskorišćene minute u naredni period i iskoristi ih kad god ti odgovara.

Maksimalan broj minuta koji se mogu preneti u naredni obračunski period jednak je broju dostupnih minuta ka svim mrežama u odabranoj tarifi u okviru mesečne pretplate. Korišćenje telefona u tarifi je 24 meseca.

Druga priča **vip**

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec